

YESI

Еразмус+ програм, КД2:
Сарадња за иновације
и размену добрих пракси –
Стратешка партнерства
у школском образовању

Референтни број пројекта: 2019-1-BG01-KA201-062348

Приручник за грађанско васпитање

ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Приручник за наставнике грађанског васпитања – основна школа

Публикација је настала у оквиру европског пројекта „Млади ученици прихватају социјалну инклузију и друштвену укљученост“ (YESI), који укључује четири организације: Фондација Просвета-Софија, Политехнички институт Сантарема (Португал), Центар за неформално образовање АЕНАО (Грчка) и Основна школа „Христо Ботев“ (Србија).

Пројекат се реализује у оквиру Еразмус програма према Уговору о гранту број 2019-1-BG01-KA201-062348 са Центром за развој људских ресурса, Националном агенцијом Еразмуса за Бугарску.

Аутори:

© Професор асистент др Силвија Цветанска, Елена Лазарова. (за Фондацију Просвета-Софија)

© Ана Да Силва, Ана Торес, Бенто Кавадас, Хозе Маурисио Дијас (за Политехнички институт Сантарема)

© Анастасија Тимологоу (Центар за неформално образовање АЕНАО)

Уредник: Професор асистент др Силвија Цветанска

Национални координатор за организацију пилотирања и валидације (одређивања пуноважности) ресурса за обуку у Србији:

Катарина Симеонов - Основна школа “Христо Ботев” (Србија).

Публикација је доступна на <http://yesii.eu/sr/o1-4/>

Слике и графике које се користе су отворене и премиум лиценциране од стране Shutterstock-a и оригиналним сликама партнера.

Репродукција је дозвољена под условом да се наведе извор.

Издавач: © Фондација Просвета-Софија, Софија, 2022

ISBN 978-954-01-4238-8 (pdf)

Ова публикација одражава само ставове аутора и Комисија се не може сматрати одговорном за било какву употребу информација садржаних у њој.

Захвалнице

Имамо велику шансу да живимо у заиста занимљивим временима. Свет се брзо мења и суочени смо с новим изазовима - са пандемијом КОВИД-19, ратовима на Блиском Истоку и мигрантском кризом која је започела 2015. Свет у којем живимо прилично се разликује ако га упоредимо са местом у којем живимо пре само једне деценије. Социјалне неједнакости порасле су услед пада бројних послова што је последица пандемије КОВИД-19. Етничко и верско порекло људи који насељавају европске земље постали је драстично разноликије у поређењу са било којим претходним периодом у историји континента. Образовање се, као и многи други аспекти нашег живота, променило затаврањем европских земаља и неизвесношћу са којом ћемо морати да живимо јер немамо вакцину за нови вирус. Ово је стварност и морамо научити како живети с њом. Морамо да научимо да живимо заједно и да имамо користи једни од других. Морамо научити своју децу виталним грађанским вештинама, научити их да буду кооперативнији, емпатичнији и отворенији за друге. И школовање може играти виталну улогу у овом процесу. Мисија образовања је сузбијање предрасуда и дискриминације и јачање узајамног поштовања и толеранције међу групама људи различитих животних стилова. Да бисмо подржали наставнике у њиховом задатку, креирали смо приручник за наставнике која садржи готове ресурсе за ваннаставне активности у школама. Пројекат су осмислили чланови Управног одбора Фондације „Просвета - Софија“, који су подстакли бугарски тим да укључе децу основношколског узраста у обуке за грађанско васпитање и осмисле пројекат чији је циљ одгој младих људи који ће свет учинити бољим местом за живот, свет узајамног разумевања и поштовања. Пројекат *Млади ученици прихватају пројекат социјалне укључености и друштвене укључености (YESI, како га ми називамо)* и пројекат *Моја Европа - Ваша Европа - Ваш говор* део су велике идеје Фондације „Просвета - Софија“ да подржи укључивање ученика од 7 до 14 година у активностима обуке за грађанско васпитање.

Приручник за наставнике YESI произашао је колективним напором Фондације „Просвета - Софија“ и наших партнера: АЕНАО - Грчка и Института Политецницо де Сантарем - Португал. Коначне верзије резултата биће такође резултат непроцењивог доприноса наставника-волонтера из Бугарске, Грчке, Португалије и Основне школе „Христо Ботев“ у Србији, који ће створити наставне ресурсе са ученицима током школских година 2020/2021 и 2021 / 2022. Наставници ће пружати савете и предлагати промене материјала за обуку и постаће коаутори дигиталних извора снимајући активности које спроводе са својим ученицима као визуелну подршку другим наставницима.

Елена Лазарова
Истраживач и руководилац пројекта
YESI пројекат
Просвета - Фондација Софија
Бугарска

Предговор

Како се од школске деце трансформисати у активне чланове одељења - у нашу малу заједницу? Да ли је важно знати и заштитити права наше деце? Шта значи прихватити и поштовати разлике? Да ли је важно живети у миру и укључити све ученике у живот заједнице? Ово је само неколико питања са којима се суочавамо у процесу одрастања и развијања личности.

Развијање осетљивости, емпатије и толеранције према различитости у савременом свету је дуг и тежак процес који се углавном одвија у школи - док ми учимо и комуницирамо са својим школским друговима и наставницима, док радимо пројекте, решавамо проблеме и следимо своје снове. Стога је ова књига такође намењена свим наставницима који желе да подрже младе ученике узраста од 7 до 11 година у одрастању као активни грађани. Усмерен је на све наставнике који не само да предају предмете, већ и користе неформално образовање како би деца помогли да развију социјалне и грађанске компетенције. Ученици ће се кроз активности из приручника за наставнике подстаћи да се изразе и развију вештине које им омогућавају да буду емпатични и толерантни кроз практичне ситуације и размену искустава. Поред тога, ученици ће открити начине да се прилагоде нашем свету и да га истовремено промене. Најважнија порука пренета у овом приручнику је да и деца могу да учине наш свет живописнијим и бољим местом за живот све док им пружамо прилику да то ураде; све док их учимо да преузимају одговорност за своје поступке. Активни грађани се боре за своја права без кршења права других људи. Активни грађани су осетљиви на разноликост око себе и не негирају право других људи да буду другачији.

У овој књизи партнери из четири образовне институције представљају шта је грађанско васпитање на нивоу основне школе с обзиром на специфичности старосне групе и различите стилове учења. Ученици добијају прилику да науче о правилима односа и открију свет око себе у динамичном и интерактивном окружењу за учење, кроз драмске активности, уметничке креације, е-игре и још много тога.

Увод

Сви смо јединствени, подједнако важни и имамо право да живимо у складу са оним у шта верујемо, са обичајима, праксом и утврђеним правилима понашања у нашој заједници.

Пандемија Ковид-19 и невиђене рестриктивне мере и блокаде у већини европских земаља резултирале су затварањем многих предузећа и још већим социјалним неједнакостима. Поред тога, глобализација и миграције окупили су људе различитог етничког, верског порекла, веровања, традиције и језика. Свет у којем тренутно живимо и свет у којем ће живети наша деца биће много разноврснији с обзиром на социјални статус, етничко порекло и веровања људи. С друге стране, дељење заједничког простора не доводи аутоматски до превазилажења граница историјски конституисаних заједница; не укључује нужно отварање према другима, покушај разумевања разлика, вредновање различитости и изградњу заједничких основа за дијалог. Али ми живимо заједно и не бисмо требали толерисати само ту различитост, већ бисмо је требали вредновати као прилику кроз коју можемо учити једни од других како бисмо изградили јача, динамичнија друштва. Питања везана за људска права, различитост, толеранцију и ненасиље постала су још важнија током последњих неколико година с обзиром на недавне догађаје пандемије, ратове, терористичке нападе и мигрантску кризу.

Постојећа уверења, обичаји, праксе и правила понашања у заједници су природно на првом месту и играју најјачу улогу у обликовању нечијег односа према другости. Међутим, школовање би могло играти кључну улогу у превазилажењу историјски развијених негативних ставова према људским разликама, посебно ако говоримо о младим ученицима из основне школе. Могла би да помогне деци да постану отворена, саосећајна и разумеју „друге“. Остваривање ове улоге сугерише да наставници имају знање, вештине и алате који ће им омогућити да разговарају са својим ученицима о било каквим новонасталим питањима о постојећим појмовима о људским разликама у друштву и очекивањима о понашању према својим носиоцима, уместо да избегавају таква питања или потврђујући као истину јавно ваљане утиске и очекивања.

Приручник за пројекат "Млади прихватају социјалну и друштвену инклузију" укључује активности из три главне теме: Дечја права - људска права, различитост и социјална укљученост и Идентитет, активно грађанство и социјална укљученост. Али шта значи све ово?

1. Дечија права - људска права: Кроз овај модул ученици ће учити о дечијим правима и људским правима утврђеним у међународним документима.

Према Уједињеним нацијама (Људска права Уједињених нација), људска достигнућа су права својствена свим људским бићима, без обзира на националност, место пребивалишта, пол, национално или етничко порекло, боју коже, веру, језик или било који други статус. Сви имамо једнако право на своја људска права без дискриминације. Сва су права међусобно повезана, међусобно зависна и недељива.

Генерална скупштина Уједињених нација је 20. новембра 1989. године усвојила Конвенцију о правима детета и ступила је на снагу 2. септембра 1990. Овим документом Уједињене нације су прогласиле да детињство има право на посебну негу и помоћ, „детету су, због његове физичке и менталне незрелости, потребне посебне мере заштите и неге, укључујући одговарајућу правну заштиту, пре и после рођења“.

Конвенција о правима детета састоји се од 54 члана. Земље потписнице Конвенције договориле су се да ће поштовати и осигурати права утврђена Конвенцијом сваком детету у њиховој надлежности без икакве дискриминације, без обзира на расу детета, његовог или њеног родитеља или старатеља, расу старатеља, језик, религија, политичко или друго мишљење, национално, етничко или социјално порекло, имовина, инвалидитет, рођење или други статус.

„Прави карактер друштва открива се у томе како се односи према својој деци“

Нелсон Мандела

2. Разноликост и социјална укљученост - Овај модул ће научити ученике да боље вреднују сваког члана друштва као човека, да осећају емпатију према целој деци без обзира колико различита и да их укључе у школски живот. Појам различитости обухвата прихватање и поштовање. То значи разумевање да је сваки појединац јединствен и препознавање наших индивидуалних разлика. Различитост има за циљ препознавање, поштовање и вредновање разлика људи како би допринели и остварили свој пуни потенцијал промовисањем инклузивне културе за све. Разноликост је свуда око нас; у школама, унутар породица, дуж улица наших родних места и села, свуда. Нарочито у школама у којима учioniце насељава све више ученика различитог порекла, неопходно је обезбедити методе и приступе прилагодљиве „различитима“. Бројне студије показују да се различитостима у школама треба бавити на начин „Културно одговорне педагогије“ (Хералдо В. Рицхардс; Аианна Ф. Бровн; Тимотхи Б.Форде, 2007), будући да наставници образују ученике који се разликују у култури, језику, способности и многе друге карактеристике. Стога ће овај приручник пружати активности како би се ученици оснажили и обогатили знањем и вештинама према различитим групама људи.

„Време је да родитељи рано науче младе да у различитости постоје лепота и снага.“

Маја Англоу

3. Идентитет, активно грађанство и друштвена укљученост - Овај модул ће водити ученике како да више доприносе животу заједнице и да се укључе, како да учествују и активно доприносе. Порекло држављанства може се пратити још од античке Грчке, када су „грађани“ били они који су имали законско право да учествују у државним пословима. Међутим, нису сви били грађани: робови, сељаци, жене или странци били су само поданици. За оне који су имали привилеговани статус грађанства, идеја „грађанске врлине“ или „доброг“ грађанина била је важан део концепта, јер се учешће није сматрало само правом већ, и пре свега, дужношћу. Грађанин који није испуњавао своје одговорности сматран је социјално ометајућим. (Савет Европе, 2012.) Изрази попут „Активни грађани“ и „Европско грађанство“ подједнако су важни када се говори о малој деци која ће постати сутрашњи грађани. Још 2003. Нелсон Мандела је рекао,

„Један од начина на који можемо изградити бољу будућност за своју децу је оснаживањем кроз омогућавање да говоре за себе. Наравно, ми као одрасли морамо да их водимо и да преуземо крајњу одговорност, али то је нешто сасвим друго од њиховог покровитељства. Права деце морају, што је најважније, укључивати право да буду своја и да говоре за себе “. Нелсон Мандела

Упутство за учитеље

Драги учитељи,

Пројекат „Млади ученици прихватају социјалну инклузију и друштвену укљученост“ развијен је са циљем да се ученицима пружи подршка како би они поштовали различитост, разноликост и јединственост. Пројекат је намењен ученицима узраста од 7 до 11 година; ово је време када полазе у школу где проводе доста времена и формирају свој поглед на свет.

Будући да сте едукатори, пружа вам се могућност да будете флексибилни, пружите знање и играте одлучујућу улогу у развоју, напретку и успешном завршетку обуке. Кључни елементи који могу гарантовати успешну реализацију тренинга су ваше знање и чврсто уверење у пројектне идеје, специјализована обука лицем у лице коју сте прошли, ваше вештине да пружите позитивну емоционалну атмосферу на часу током тренинга и током свакодневне наставе, промовисање узајамног поштовања свих ученика, подстицајући њихово равноправно учешће у пројекту.

Ваш главни циљ је да побољшате развој дечјих вештина и самопоштовања, који потичу из њихових личних вештина. На овај начин ћете помоћи ученицима да развију позитиван став и понашање према различитости личности и идеја у свету.

На овом курсу обуке бићете упознати са новим наставним методама и методама типичним за неформално образовање. Њихова употреба у настави на почетку може бити стресна. Следећи савети могу вам значајно помоћи да правилно спроведете тренинге:

- Не користите наставне методе у којима ви сами нисте спремни да учествујете.
- Пажљиво се припремите за активности. Дајте јасна упутства, размотрите димензије и предвидите могуће преокрете у активностима и дискусијама, иако није могуће предвидети све вероватноће.
- Свака иновација води ка могућем неуспеху. Иако би добро припремљена метода могла ограничити такву вероватноћу, морате имати на уму да ће вам, што више метода користите, бити лакше да примените методе из неформалног образовања.
- Сваки пут када представите нову методу, можете повећати шансе за успех ако:
 - на специфичан начин представите оно што сте планирали и подстичете радозналост ученика.
- прихватате начин на који ученици размишљају и функционишу чак и ако овај начин није онај који сте очекивали или ка коме сте их усмерили. Решење је да се интервенише код непримереног понашања ученика, а не његово директно одбацивање.
- Размотрите све циљеве који се могу постићи коришћењем одређених активности или метода. На пример, загревање се може користити за стимулисање ученика, али истовремено може довести и до следећих позитивних ефеката:
 - може побољшати комуникацију деце
 - може допринети способности ученика да преузму сопствене одговорности
 - може помоћи у стварању добре атмосфере у учионици.
- Ако сте први пут применили нову наставну методу и она је била неуспешна, то не значи да ова метода не може бити ефикасна у будућности. Напротив, покушајте да научите што више из овог искуства како бисте се следећи пут боље припремили.
- Можда ћете бити збуњени и забринуте чињеницом да употреба активних метода учења изазива неред и осећате да губите контролу над разредом. Морате имати на уму да примена нових наставних метода претпоставља другачију врсту контроле. Када ученици раде са различитим методама, природно је да наставник није у сталном директном контакту са њима. Општа стратегија интервенције мора бити јасна и требали бисте бити у могућности да интервенишете када је то потребно.
- Имајте у виду време којим располажете за сваки ресурс за обуку, као и прикладност простора који имате у учионици за примену одређене методе (величина, распоред намештаја, близина других учионица).
- Последње, али не и најмање важно: Опустите се и забавите! На крају крајева, управо је ово неформално образовање!

Припрема одељења за обуку и модуле

Тема НАДА и СТРАХОВИ треба да се одржи на почетку школске године пре планираних активности уз коришћење ресурса из Учитељског алата.

Наде и страхови / договор на нивоу групе

Назив теме / активности	Наде и страхови / договор на нивоу групе
Трајање	35 min
Циљ / Циљеви	<p>Да се објасне циљеви и очекивања ученика</p> <p>Да објаснимо „правила“ и „вредности“ групе</p> <p>Створити сигурно окружење за учење</p> <p>Да се олакша комуникација учесника на различитим нивоима.</p>
Припрема Предложено читање, савети итд. Материјали	<p>Материјали:</p> <p>За наде и страхове</p> <p>Самолепљиви папири у две различите боје, тј. Жута и плава (једна за наде, друга за страхове)</p> <p>2 већа картона у две различите боје (један за наде, један за страхове)</p> <p>Маркери</p> <p>Лепљива трака за лепљење картона на зид</p> <p>Опуштајућа музика (опционално)</p> <p>За договор на нивоу група</p> <p>Картон или флипчарт папир</p> <p>Маркери</p> <p>Лепљива трака за лепљење на зид</p> <p>Савети</p> <p>Наставник може тражити од ученика (пре ове уводне вежбе, током паузе или лекције) да на 2 картонска папира нацртају нешто што симболизује НАДУ (тј. Острво са мирним морем које га окружује, дрво итд.) И СТРАХОВЕ (тј. Страшило), олуја са грмљавином, итд.).</p>
Увод	Ово вежбање треба да се одради као уводни део тако да ученици могу добити идеју о томе шта ће се дешавати наредних недеља и месеци.

Методологија	<p>Наде и страхови</p> <p>Учитељ лепи на зид картона великих димензија са два цртежа и објашњава да један цртеж представља наде које ученици имају у вези обуке, а други њихове страхове.</p> <p>Сваки ученик добија по 2 самолепљива папирића; један жути, један плави. Ученицима се објашњава да напишу наде у вези са обуком на жути папир, а своје страхове на плави папир. Када су сви спремни, заједно одлазе до картона залепљене на зидовима учионице и лепе своје стикере - белешке на њих. После тога сви се враћају на своја места. Прво, учитељ чита наде (може их категоризовати ако постоје сличности). Тада она / он чита страхове (који би такође могли да се групишу).</p> <p>На крају наставник објашњава ученицима да ће њихове белешке са надама и страховима остати на зиду до краја обуке. 15 '</p> <p>На крају обуке, наставник тражи од ученика да поново погледају њихове наде и страхове и размисле о њима. Да ли су њихови страхови имали основа? Да ли је било проблема који су превазиђени? Да ли је пројекат испунио њихова очекивања?</p> <p>Ученици могу разговарати о својим надама и страховима и ономе што је могло бити организовано на другачији начин. 10 '</p> <p>Договор на нивоу групе</p> <p>Наставник разговара са ученицима да ће им ова обука (пројекат) помоћи да науче више о људским правима, различитости и социјалној инклузији и активном грађанству и друштвеној укључености на другачији начин у поређењу са оним на шта су навикли. Активности ће бити у виду игара и биће врло практичне. Будући да ће група бити заједно током обуке (пројекта) неколико седмица или месеци, било би добро донети заједно посебна правила која сви знају и поштују.</p> <p>Учитељ води разговор, а ученици размишљају о правилима која желе да успоставе, на пример: свачије мишљење ће се поштовати, неће бити осуђивана мишљења других, сви ће поштовати тишину када је то потребно, учешће је важно јер су активности повезане са свим ученицима као и са члановима групе (одељења) итд. Наставник или ученик записује сва „правила“ на картон или флипчарт. Када списак правила буде готов, сви ученици потписују уговор у групи и он се залепи на зид до краја пројекта (обуке).</p>
--------------	---

Отварање активности

Сви знамо да ако желите да се бавите неком активношћу и почнете да је радите са позитивним очекивањима, много је вероватније да ће исходи бити бољи, а интервенција - ефикаснија. Ученици могу доћи на наставу или са великим интересовањем, или да их уопште не занима. Понекад се наставник може суочити са значајним отпором ако започне директно са планираном темом. Ученици у одељењу ће можда прво морати да се смире или да се стимулишу. Постоји низ метода којима се може започети активност:

Почните са загревањем да бисте изазвали интересовање ученика (као што је предложено у приручнику). Користите вежбу опуштања или прикладну музику када су деца врло неспокојна (као што је предложено у приручнику).

Ако се ученици суочавају са проблемом, онда би можда било боље да се њиме баве у почетку. У пракси ћете можда открити да ово одређено питање може да обухвати целокупну активност, иако није било планирано.

Затварање активности

На крају сваке активности мора остати времена за повезивање и затварање покренутих питања, а ученици морају имати времена да припреме тему за следећу обуку. Важно је да ништа не остане нејасно. На сва питања треба правилно дати одговор. Активност такође треба затворити давањем позитивних коментара на:

то што је постигнуто
динамику тима

постигнути напредак
значајне чињенице које је утврдио тим
било који необичан инцидент који се могао догодити
рад који треба припремити за следећи час (у зависности од лекције која следи).

НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ

Наставне методе

У европским пројектима - посебно у оквиру Ерасмус-а - пожељно је применити нетрадиционалне наставне методе које стварају пријатну атмосферу на часу и претварају „учење“ у занимљиво искуство. Да бисмо изабрали метод, узели смо у обзир циљеве ресурса. Одговарајућа метода подстиче ученике да препознају ситуације из свакодневног живота и пружа им прилику да разговарају о питањима са њихове тачке гледишта. Да бисте осигурали успех методе, неопходно је припремити је на прави начин.

Овај приручник се састоји од 48 ресурса који се односе на три главне теме: Људска права, Различитост и Идентитет и грађанство. Сваки ресурс се састоји од два алата: (а) алата за неформално образовање (НФО) и (б) дигиталног алата (ДА). Алат НФО описује „вежбу“ (активност) коју треба користити у групи. ДА је додатни алат који се користи за обогаћивање НФО алата. У зависности од алата који се користи, ДА се може користити пре, током или након спровођења активности. НФО алати су некако „поновљиви“; исти алат (метода) се може користити у разним ресурсима. Исти принцип се односи и на ДА.

Неке од ових метода (НФО алати) које се примењују у току овог пројекта су описане испод:

1. Тимски рад

Утврђено је да је тимски рад у малим групама од 4-6 ученика врло ефикасна метода рада. У малим групама студенти имају прилику да стекну знање, да га схвате и примене док обликују ставове и доносе одлуке. Дискусијом, учешћем и комуникацијом у групи, ученици могу да развију и вежбају одговарајуће вештине.

Организовање часа у мале групе може се постићи на различите начине:

Васпитач објашњава неку активност и ученици праве мале групе од 4-6 особа у којима се баве таквом активношћу.

* Активност би могла да укључује дискусију, уметничко стварање, презентацију, израду видео записа, играње улога, „брејнсторминг“, симулацију, итд. Све ове активности могу се искористити кроз тимски рад, где је кључни елемент исти; рад у малим групама.

Васпитач уводи тему, ученици дискутују у групама и представљају своје закључке свим члановима одељења.

Ученици раде индивидуално и након тога разговарају о својим закључцима у својој групи.

Дискусијом у одељењу поставља се питање и ученици се деле у мале групе како би разговарали и предложили решења.

2. Брејнсторминг

Брејнсторминг је креативна метода чији је циљ изражавање различитих идеја. Може се применити из више разлога; најчешће се користи како би се обухватио што већи број аспеката теме о којој се расправља.

Брејнсторминг не значи једноставно тражити идеје од других. За ефикасан брејнсторминг мора се поштовати неколико правила:

Питање или тема морају бити добро дефинисани

Чланови тима морају изразити било какву идеју која им пролази кроз главу као одговор на питање.

Нико не би требало да коментарише идеје других. Ми инсистирамо на томе.

Брејнсторминг је врло једноставан за употребу. Учитељ на табли записује тему или питање, а затим објашњава правила одељењу постављајући временско ограничење, нпр. 5 минута. Каже ученицима да почну. Учитељ идеје брзо записује на таблу. Ако се појави празнина, учитељ је може попунити својом идејом. У зависности од написаних идеја, оне могу бити сврстане у категорије, тј. неколико идеја могло би спадати у исту „главну“ категорију.

Следећи корак је обрада идеја и прелазак на акцију. У неким случајевима, можда је потребно тражити од ученика да наведу неке идеје. У овој фази неке идеје могу бити разјашњене, оцењене, изабране и рангиране. Овај поступак је неопходан како би се идеје диференцирале, тј. ако не дође до диференцијације током прихватања идеја, вероватно ће се стећи утисак да су све идеје једнаке и прихватљиве.

3. Игре улога

У играма улога одређена ситуација се преноси из стварног света у оквир игре улога. Игре улога корисне су када желимо да анализирамо одређена понашања или да тестирамо нова или алтернативна понашања у контролисаном и сигурном оквиру. Да бисте користили игре улога, потребно је да у разреду имате топлу и отворену атмосферу.

Важно је да сви учесници буду свесни значења игара улога и да се договоре о одређеним основним правилима како би структурирано сарађивали. Због тога учитељ мора укратко да објасни методологију игара улога, а даље, одељење мора да постави нека правила за ученике, који играју улоге и за ученике који гледају игру, пре него што игра почне. Потом је тема дефинисана као одређена ситуација и детаљно је описана би сви учесници могли да је разумеју. Свака изабрана сцена не би требало да траје дуже од неколико минута.

Ученици који не учествују у активном игрању улога служе као посматрачи и они су публика. Учитељ делује као координатор или „режисер“ и одговоран је за планирање, спровођење и процену активности.

4. Симулација

Симулациона игра (Патриција К. Томпкинс, 1998) је рекреација стварне ситуације, осмишљена да истражи кључне елементе те ситуације. Слично игрању улога, и симулације увек укључују елемент улоге. Током симулационе игре ученици треба да изведу одређену ситуацију засновану на стварним животним ситуацијама, док у игрању улога учесници представљају и доживљавају неки тип ликова познат у свакодневном животу.

5. Уметничко стваралаштво (цртање, слика, колаж)

Одређени облици уметности корисни су неформални наставни приступи у групи. У овом случају ученици не разговарају и не пишу о различитим друштвеним ситуацијама, већ их бележе и изражавају сликама и цртежима. Такође, могу израђивати колаже да изразе себе и своје вештине без потребе да имају таленат или специјализоване вештине. Важно је да ученици превазиђу свој страх кроз уметничко стваралаштво. Због тога се мора посветити посебна пажња како би они разумели да циљ такве вежбе није стварање уметничког дела већ изражавање на слободан начин.

5. Студија случаја

Студија случаја (УНСВ Аустралија) је приказ активности, догађаја или проблема који садржи стварну или хипотетичку ситуацију. Студије случаја могу се користити како би се ученицима помогло да разумеју како сложеност стварног живота утиче на одлуке. Чест случај је обично:

преузет из стварног живота или је хипотетички

се састоји од многих делова и сваки део се обично завршава проблемима и темама за дискусију. Можда не постоји јасна тачка разграничења за ситуацију.

укључује довољно информација за читаоца како би се бавио проблемом или проблемима.

је веродостојан читаоцу (случај садржи поставку, личности, редослед догађаја, проблеме и сукобе).

Студија случаја даје се ученицима као пример како би могли да спроведу вежбу, истовремено покушавајући да се фокусирају на описано питање.

* Сав материјал коришћен за потребе овог пројекта налази се на веб локацији пројекта (http://othernessproject.eu/en/activities_en/). Учитељи, а у неким случајевима и ученици, биће упућени да користе материјал дат у опису сваког извора.

6. Вођена драма

Ово је активност у којој се ученицима предочава случај што се тиче општих поставки и ликова. Кроз оквир радње воде се датим описом планираних догађаја (састанака) и својих задатака на тим састанцима (поруке). Они ће играти ликове и, придржавајући се датим информацијама, могу слободно да одлуче о причи, односно детаљима заплета, говору ликова, итд. Штампане информације се деле ученицима непосредно пре догађаја. Ученици их читају и одмах планирају своје поступке и говор, слично техникама „брзих састанака“.

7. Мапе ума

Мапа ума (Википедиа) је дијаграм који се користи за визуелно организовање информација. Мапа ума се често креира око једног концепта, нацртаног као слика у центру празне странице, на који се додају повезани прикази идеја као што су слике, речи и делови речи. Главне идеје су директно повезане са централним концептом, а друге идеје се од њих гранају. Мапе ума могу се цртати ручно, било као „грубе белешке“ током предавања, састанка или сесије планирања, на пример, или као високо квалитетне слике када је на располагању више времена.

8. Уметничко стваралаштво (цртање, слика, колаж).

Неки облици уметности су користан неформални приступ настави у групи. Овде ученици не само да разговарају или пишу о различитим друштвеним ситуацијама, већ их бележе и изражавају цртежима и постерима. Такође, могу да праве колаже како би се изразили и показали своје вештине, без потребе поседују одређени таленат или специјализоване вештине. Важно је да ученици свој страх превладају уметничким стваралаштвом. Због тога је потребан додатни напор да би ученици схватили да циљ такве вежбе није стварање уметничког дела, већ слободно изражавање.

9. Техника размишљања „Плаво небо“

Техника размишљања „Плаво небо“ је добро позната и широко коришћена интерактивна метода за добијање идеја. Подстиче учеснике да користе своју машту и буду креативни. Помаже у проналажењу бројних решења за било који задати проблем; на пример, „шта да радим у овој ситуацији?“ или „како можемо да превазиђемо ову препреку?“. Ниједна оцена није дозвољена у току „размишљања“. Ако процењујете и оцењујете идеје док их неко даје, људи ће се више фокусирати на одбрану својих идеја него на смишљање нових и бољих. Сви се подстичу да 'размисле' о што већем броју идеја. 'Дивље' или другачије идеје треба подстицати иако могу звучати глупо.

Учесници треба да надограђују или модификују идеје других.

Како се примењује техника размишљања „Плаво небо“? Нека учесници седну неформално. Обезбедите флипчарт или таблу за записивање идеја. Наведите проблем или ситуацију који треба решити. Наведите основна правила: на пример, није дозвољено оцењивање идеја нити процена вредности; Што више идеја, то боље; тежимо квантитету и надоградњи туђих идеја (комбиновање, модификовање, итд.). Тражите идеје и запишите их што пре - не уређујте их. Подстакните нове идеје додавањем својих. Обесхрабрите подругљив смех, коментаре или подсмех било којој идеји. Разговарајте и процените добијене идеје.

10. „Котрљање грудве“

„Котрљање грудве“ омогућава учесницима да размишљају о властитим одговорима и постепено допирање до оних који нас окружују како би размотрили размишљања других о неком питању.

Како се примењује техника „Котрљање грудве“? Учитељ поставља питање и / или поставља сценарио и даје учесницима неколико тренутака за размишљање. Наставник тражи од учесника да се окрену особи до себе и разговарају о својим мислима (у паровима). У зависности од активности, наставник може затражити од учесника да дају предност својим идејама, да дођу до консензуса о њиховим главним приоритетима, итд. (Сачекајте неколико минута). Тада учитељ тражи да се сваки пар окрене другом пару и разговара о својим мислима (сачекајте неколико минута).

УПОТРЕБА ДИГИТАЛНИХ АЛАТА

Дигитални алати који су приказани у овом приручнику посебно су изабрани и дизајнирани за потребе овог пројекта. Планови лекција који описују предавања обуке обогаћени су једним или више е-извора, који ће студентима помоћи да на ефикаснији и забавнији начин науче о одговарајућим темама. У зависности од предавања обуке, е-ресурси из Дигиталног алата могу се користити пре, током или након спровођења активности (упутства су дата у сваком плану лекције).

Е-ресурси из Дигиталног алата се постављају на веб страницу пројекта <http://yesii.eu/en/o2/> и ученици могу да гледају, играју, уче, истражују кроз употребу филмова, онлајн квизова / упитника, интерактивних игара, анимираних цртаних филмова, прези / ппт презентације итд.

ЕВАЛУАЦИЈА

Евалуација је процес процене ефикасности обуке и она треба да буде саставни део сваке процедуре обуке и учења.

Процена обухвата:

- у којој мери обука у целини испуњава своје циљеве,
- које конкретне методе су се показале ефикасне за испуњење циљева,
- савете и препоруке за надоградњу процењених тема како би се задовољиле потребе ученика.

Евалуационе активности се спроводе да се процени следеће:

Прикладност: Да ли обука испуњава потребе, интересовања и очекивања ученика?

Ефикасност: Да ли постиже циљеве за које је креирана?

Методологија: Да ли су предложене активности и методе одговарајуће?

Координација: Да ли координатор тима у школи има вештине да комуницира и ради заједно са члановима тима како би олакшао процес учења?

Шта се процењује?

Садржај: Да ли је садржај структуриран тако да удовољава потребама, интересовањима и очекивањима ученика и осигурава постизање задатих циљева?

Организација и презентација: Да ли су активности описане у плану лекције организоване логично и представљене јасно користећи више метода и начина који мотивишу и повећавају отвореност за различитост света и негују вештине социјалне инклузије ученика док се са великом заинтересованошћу баве практичним активностима?

Креирање наставе и подршка: Да ли се у креирању наставе користе стратегије подучавања засноване на истраживању и да ли оне ученицима пружају могућности да се са великим интересовањем баве активностима прилагођеним узрасту, а које одражавају ситуације из стварног живота, и створе међупредметне везе на глобалном нивоу?

Једнакост и доступност: Да ли су предложене активности и е-извори ослобођени пристрасности у описивању етничких група, пола, старости, инвалидитета, култура, религије итд? Да ли узимају у обзир вишеструке стилове учења и културне разлике полазника?

У оквиру Пројекта „Млади полазници прихватају социјалну инклузију и социјално укључивање“ (ИЕСИ) извршиће се евалуација како би се испитао Приручник за наставнике (ТТ) који се састоји од Приручника за наставнике (ТМ) са плановима предавања и е-ресурсима из Дигиталног пакета ресурса (ДТ).

Вежбе за загревање

Предложене вежбе за загревање су различите и неке од њих могу да потрају дуже, али, по правилу, трају само неколико минута.
С припремом и временом које им је потребно да се започну и ураде, процењено је да трају 5 минута.

1 - Уђи у круг

Вежбе за
загревање

Наставник дели ученике у групе притом узимајући у обзир укупни број ученика у активности, нпр. ако има 20 ученика они се деле у 4 групе (по 5 ученика). Сваки ученик (у оквиру групе) добија број, у овом случају – од 1 до 5; или, да буде забавније, у групама сваки ученик је један од састојака (шопске) салате (краставац, парадајз, паприка, лук, першун, сир, уље, сирће, со – у зависности од величине групе). Након формирања групе праве кругове и наставник каже произвољан број (или састојак). Одговарајући ученик треба да изађе из круга и да покуша да уђе у њега док остали имају задатак да не отпуштају руке. Вежба може да се понови више пута тако да увек изађе неки други број или састојак.

2 - Мууу!

Вежбе за
загревање

себи сличне.

Наставник сваком ученику дели папир (који не преврће одмах) са написаном домаћом животињом, попут краве, коња, овце, петла итд. Једном када ученици схвате која је њихова животиња, требало би да ходају по соби и испуштају звукове својих животиња како би пронашли

3 - Амеба

Вежбе за
загревање

Игра еволуције! Сви су амебе у почетку и имају за циљ да еволуирају у човека. Ученици ходају собом и претварају се да су амебе, а када сретну другу амебу играју игру „Камен, маказе, хартија“. Ко победи претвара се у црва. Када се сретну два црва, поново играју „Камен, маказе, хартија“ и победник еволуира у осу, а губитник се враћа на ниво амебе. Ова игра траје све док неко не еволуира у човека. Етапе еволуције су следеће: амеба -> црв -> оса -> кокошка -> мајмун -> човек.

4 - Људски ланац

Вежбе за
загревање

Ученици стају у круг. Затварају очи и почињу да се крећу ка центру круга с подигнутим рукама. Када додирну неког, хватају га за руку и „везују“ се на тај начин у чвор. Наставник им каже да отворе очи и да покушају да се развежу и да направе круг без отпуштања.

5 - Добро јутро или добро вече

Вежбе за
загревање

Ученици се крећу учионицом и поздрављају једни друге (као да су блиски пријатељи), користе речи, гестове (руковање, пољубац, загрљај). Након тога понављају поздрав, али овог пута само очима. На крају вежбања, наставник пита ученике како су се осећали током оба начина поздрављања.

Вежбе за
загревање

6 - Не престај да ходаш

Наставник каже ученицима да ходају на различите начине - као да су много срећни, као да су огроман слон, као да имају 80 година, као да пљушти киша, као да су дец акоја уче да ходају и т.д.

Вежбе за
загревање

7 - Контакт очима

Учесници стају у круг. Свако од њих гледа у некога преко пута. Оба двоје крећу један ка другом и меају своја места притом гледајући се у очи све време. Много парова могу да замене места у исто време, а група мора да се побрине да свако у кругу се укључи у замену места. Савет: У почетку не говорите, а након тога се поздрављајте док се мимоилазите у средини круга.

Вежбе за
загревање

8 - Нађи ново место

Кажите ученицима да седну на столице поређане у круг, с тим што је столица за један мање од ученика. Ученик који је без столице стане у средини и каже своје име. Након тога изговори особину, боју или врсту одеће. На пример „Свако ко носи наранџасто!“. Сви учесници, обучени у наранџасто, треба да устану и да нађу себи друго место, али да није суседно удесно или улево. Ученик у средини најбрже налази место да седне, док ученик, који остане без места, је следећи, који остаје у средини.

Вежбе за
загревање

9 - Бум!

Нека ученици стану у круг. Кажите им да напишу неку чињеницу о себи (нпр. „Имам две сестре“ или „Моја мајка се зове Марија“) на папирићу, да га савију и ставе у балон који је надувен. Балони се стављају на средину круга а онда ученици редом буше балоне, читају написано и препознају на кога се односи информација. Учесници могу да шетају собом и дају одговоре са „да“ или „не“ другим учесницима, али не могу постављати директна питања о тврдњи, на пример не могу да питају: „Да ли имаш две сестре?“, али могу да питају „Имаш ли сестре?“, и после: „Имаш ли више од једне?“, „Имаш ли мање од три сестре?“ и др. Игра завршава када су сви учесници разумели ко је аутор листића који су добили.

Примедба: Ова игра се игра само ако има довољно времена.

10 - Игра конопцем

Вежбе за
загревање

Нека учесници стану у средини учионице без столица и клупа које би им сметале. Учионица се дели тако да могу ако да се крећу с једног краја на други, тако што рецимо разтегнете дугачак канап на поду. Наставник стаје на један крај канапа и каже неку карактеристику, боју или слово „Сви са плавим очима“, „Сви који имају три брата“, „Сви којима име почиње на слово Б“ итд. Наставник показује део учионице где одлазе учесници који носе нарацасту одећу, имају три брата, чије име почиње на слово. Сви остали одлазе на други крај учионице. Питања треба постављати тако да се одељење не подели по једнаком броју чланова, на пример једна група треба да се састоји од једног, два или мањег броја ученика.

Дискусија: Наставник пита учеснике како су се осећали када су били део велике групе, а како када су остали сами (или као деомног мање групе), како су гледали на себе када су били део много мале или велике групе и каква су осећања имали према групи којој нису припадали.

11 - Азбучни ред

Вежбе за
загревање

Ученици формирају круг својим столицама, изувају се и пењу се на њих (треба да има столица за свакога и да су оне веома близу једна друге). Ученици треба да се поређају по азбучном реду својих имена али без силажења на под тако што се померају од столице на столицу. Када заврше наставник проверава како су се снашли. Ако нису били успешни, вежба продужава све док се не поређају како треба.

12 - Писање телом

Вежбе за
загревање

Наставник даје ученицима задатак да испишу своје име у ваздуху, користећи различите делове тела- као на пример руку, ногу, лакат, нос.

13 - Сајмон каже

Вежбе за
загревање

Наставник каже групама да треба да изврше инструкцију коју он даје али само ако испред ње чују речи „Сајмон каже: ...“. Ако наставник не започне инструкцију тим речима онда група не треба да је изврши. Наставник започиње, нпр. „Сајмон каже: плесни рукама“, и притом и он сам плесне рукама. Учесници извршавају инструкцију. Наставник почиње да говори све брже тако што на пример каже прво: „Сајмон каже: клекните. Сајмон каже пишите. Сајмон каже: погледните ка поду, итд.“. После извесног времена, наставник каже „Погледајте ка прозору“ и притом не изговара „Сајмон каже“. Учесници који су извршили инструкцију испадају из игре. Игра може да се настави све док је забавна и док време то дозвољава.

14 - Идемо на одмор

Вежбе за
загревање

Ученици седну у круг. Један од њих започне низ „Одлазим на одмор и желим загрљај!“ и загрли ученика десно од себе. Након тога ученик са десне стране каже „Одлазим на одмор, желим загрљај и да ме потапшу по леђима!“, затим загрли ученика са десне стране и овај га потапше га по леђима. Сваки учесник понавља већ поменути активности и додаје по једну нову. Нека се вежба настави док свако не дода по неку активност.

15 - Ред животиња

Вежбе за
загревање

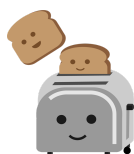
Наставник каже ученицима да замисле животињу али да је не кажу другима. Тада они треба да се поређају у ред од најмање до највеће. Учесници могу само мимиком и звуцима да покажу коју су животињу замислили. Када се поређају, ученици кажу коју су животињу изабрали, а наставник проверава да ли су се порежали исправно.

16 - Леђа о леђа

Вежбе за
загревање

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, проналазе новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

17 - Тостер или рок звезда

Вежбе за
загревање

Ученици стају у круг док је један од њих у средини. Ученик у средини круга показује на некога и каже „тостер“ или „рок звезда“.

Ако ученик у средини каже „тостер“, ученик на кога је показао, клечи, затим скаче и каже „Испечен сам, намажите ме“. Ученици који стоје поред њега „праве“ „тостер“ око њега тако што протежу своје руке.

- Ако ученик у средини каже „рок звезда“, ученик на кога је показао треба рукама испред својих уста да направи микрофон и треба да се претвара да пева. Съседите на посочения ученик се обрџат с грѣб кѣм него и се преструват, че свирят на китара.

18 - Колико много комараца!

Вежбе за
загревање

Група стоји у круг и водитељ прича о својству комараца, у којем свако треба да убије комарце да се не би заразили маларијом. Наставник ставља комарца на главу неког ученика који треба да се савије да би га избегао. Два ученика, њему суседни, тапшу рукама над главом како би убили комарца, али им он измиче и вежба се продужава. Када се група већ навикне на игру и играју је све брже и сигурније, наставник додаје све више и више комараца, док не постане скоро немогуће да их ученици ухвате.

19 - Ухвати прст

Вежбе за
загревање

Ученици стоје у круг и сваки поставља десни палац на леви длан суседног ученика. Свако се труди да ухвати прст суседа пре него што његов прст буде ухваћен. После неколико понављања игра се мења: свако ставља леви палац на десни длан суседног ученика и процес се понавља неколико пута.

Вежбе за
загревање

20 - Ко је бос?

Сви стоје у круг. Један од учесника затвара очи и излази из учионице. Он/она треба да погоде ко је бос. Неко од учесника се добровољно изува (то се дешава тихо да не чује онај ко треба да погађа). Боси ученик иницира неку активност, рецимо пуцкетање прстима, трљање стомака или пљескање рукама – он започиње, а остали га имитирају. Ученик који погађа се враћа у учионицу и покушава да открије ко је бос. Док он гледа, боси ученик мења активност али се труди да не буде примећен и откривен.

Вежбе за
загревање

21 - Игра именима са лоптом

Ученици стају у круг. Наставник даје лопту једном од ученика. Он је хвата, каже име ученика и даје лопту том ученику. После неколико давања, наставник додаје још једну лопту, а након тога и трећу и четврту, итд. На тај начин у ваздуху ће бити две, три или четири лопте, а сви учесници ће изговарати имена других учесника.

Вежбе за
загревање

22 - Имена и придеви

Учесници стају у круг. Измишљају један придев који описује њихов карактер или осећање. Придев треба да почне истим словом као и почетно слово њиховог имена, нпр. „Ја сам Марија и мирољубива сам“ или „Ја сам Александар и активан сам“. Осим што га кажу, могу и да покажу придев на неки начин.

Друга варијанта (ако има времена): Ова вежба може и да се игра као игра упознавања да би се проверило да ли су учесници запамтили имена и придева. После неколико ученика, наставник проверава да ли су учесници запамтили комбинације тако што каже име једног ученика, нпр. Марија. Марија иде у средину круга и остали учесници треб ада кажу придев који је Марија рекла за себе тако што кажу, „Марија је мирољубива“. Ако имају потешкоћа да се сете, Марија може поново да покаже придев како би им помогла.

Вежбе за опуштање

Предложене вежбе за опуштање су различите и неке од њих могу да потрају дуже, али, по правилу, трају само неколико минута.
С припремом и временом које им је потребно да се започну и ураде, процењено је да трају 5 највише минута.

1 - Замислите да ...

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им ово не представља проблем) и даје им смернице да замисле догађај из прошлости или будућности. Учесници почињу да замишљају догађај све детаљније, користећи сва чула.

Препоручени кратки сценарио:

Вежбе за опуштање

Почните да дишете полако и дубоко...

Замислите, да сте на месту, где сте мирни и опуштени...

Створите детаље у свом уму. Шта видите?

Који су звуци, мириси и боје овог посебног места?

Јел има других људи?

[Rossman, 2016](#)

2 - Постепено опуштање мишића

Да би опустили тело од главе до пете, ученици затварају очи (ако им то није проблем и труде се да затежу и опуштају сваку групу мишића на 2-3 секунде. Учитељ даје инструкције ученицима: почињу прстима на рукама и ногама, након тога иду према коленима, бутинама, задњим деловима, грудима, рукама, врату, лобањи и очима. Током ових активности полако и дубоко удишу ваздух.

Вежбе за опуштање

Kelly Roper

3 - Дисање по инструкцијама

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем), да удахну на 4 секунде, након тога да издахну на 4 секунде (све то раде преко носа, што наравно ствара отпор приликом дисања). Након тога једном руком на грудима, другом на стомаку, ученици дубоко уздишу преко носа и издишу на уста. Током ове вежбе дијафрагма се пуни ваздухом, а не груди, како би се покренула плућа..

Вежбе за опуштање

Jordan Shakeshaft

4 - Визуелизација уз помоћ боја и умирујућих звукова

Наставник позива ученике да замисле своју омиљену боју који чини да се осећају спокојно и безбедно. Ученици замишљају да удишу боју, да се она креће кроз њихова тела, а затим је издахну. Вежба се завршава када сви замисле да их изабрана боја испуњава. Иста вежба може да се спроведе уз пратњу умирујућих звукова или мириса. Употреба умирујуће музике побољшава ефектност вежбе.

Вежбе за опуштање

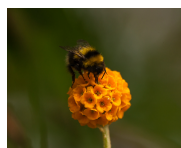
Kelly Roper

5 - Моје мисли/ осећања у једној речи

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Вежбе за опуштање

6 - Дишем као пчела

Учитељ даје инструкције ученицима да се сместе удобно, како би вежбали дисање као пчеле. Треба да замисле да су слетели на лист или цвет. Учитељ даје следеће инструкције:

- Дишите тако да вам ваздух пролази кроз нос и да испуни ваша плућа.
- Док издишете, зујите као пчела. Колико времена можете да зујите? Схватите колико далеко може да прелети ваша пчела, пре него што стане да одмори. Бзз!
- При следећем удисају утврдите да ли ваша пчла може да лети и зуји гласно.
- При следећем удисају нека ваша пчела лети и зуји полако.

Вежбе за
опуштање

Када завршите вежбање, учитељ одваја време за кратку дискусију. Да ли је другачији осећај када зујите гласно или полако? Како се осећа ваше тело?

По жељи (ако има времена): после вежбе дисања ученици могу да нацртају пчелу и лист или цвет на коме су "стајали" у машти. Тај цртеж може да се употреби како би нас подсетио на опуштајућа вежбања. Када виде цртеж, почињу да се понашају као пчеле на листу и дишу као оне.

7 - Снажни као дрво

Ученици се распоређују по учионици. Стоје и имитирају дво које се покреће напред назад од ветра. Покрети су све јачи јер се приближава олуја. Ученици покушавају да се крећу што снажније а да не померају стопала са пода.

Вежбе за
опуштање

стопала са пода.

8 - Годишња доба

Сви играчи стају у круг, али не превише близу један другоме. Учитељ каже једно годишње доба и сви почињу да се крећу као нека биљка током наведеног годишњег доба.

Вежбе за
опуштање

Зима: биљке су мале, слабе и прилепљене за земљу.

Пролеће: због јаче светлости биљке расту и полако се уздижу.

Лето: захваљујући топлотом сунцу, биљке полако отварају "руке", цвеће цвета и стоји право.

Јесен: сунчеви зраци слабе. Биљке се полако савијају, цветови и листови опадају.

9 - Лављи дах

„Лављи дах“ је игра за опуштање, релаксацију и смирење. Уџитељ каже ученицима да ће дисати као лавови како би отклонили мисли и осећања која не желе. Овај начин дисања је веома користан за елиминацију

лоших осећања..

Вежбе за
опуштање

- Ученици замишљају да су снажни лавови. Гласно реже!
- Седају савијених ногу и устају као велики, поносни лавови. Spreмају се да реже!
- Размишљају о осећању или мисли које желе да избаце. стискају песбице, усмеравајући своје мисли према том осећању или идеји.
- Уздишу дубоко избацујући језик, реже као лавови и машу рукама, и на тај начин избацују мисао или осећање.
- Према процени учитеља вежбање се може поновити.

10 - Планински венац

Ученици стоје један поред другог у ред, раширени као планине. Свако треба да додирује ногу друга поред себе. крећу се учионицом у групи, али не померају ноге од друга поред себе. Ако се група подели, вежбање почиње испочетка.

Вежбе за
опуштање

Друга верзија: замолите ученике да ходају на прстима.

11 - Вежбе дисања

Наставник замоли ученике да се поређају у круг и да одраде следеће вежбе, понављајући их неколико пута, наизменично. Наставник може да дода нове вежбе.

Вежбе за
опуштање

Док удишу, ученици подижу руке изнад главе и кажу: "Лифт горе!"

Док издишу, опуштају руке са обе стране тела и кажу: "Лифт доле!"

Вежба се понавља.

Три пута брзо удахну ваздух мрдајући нос. Мрдају носом сваки пут када удахну и издахну. Ученици стављају руку испред носа и сикћу при издисају.

12 - Топла леђа

Сваки ученик залепи лист папира на леђа и узима хемијску оловку. Листићи се припремају унапред, уз речи: „Волим ...“. Уз звукове споре музике, ученици се крећу по соби и на сваки лист записују особине које им се допадају код особе на чијим је леђима листић. Свако дете на крају вежбе види свој лист и носи га кући.

Вежбе за
опуштање

13 - Масажа тела

Ученици стоје у кругу и морају пратити наставникове покрете и да се масирају. Наставник почиње да масира различите делове тела, од главе до пете (препоручује се скидање ципела). Наставник објашњава како се врши масажа - нежно или снажно.

Вежбе за
опуштање

По жељи: Наставник може тражити од ученика да масирају своје школске другове.

14 - Дај ми своју енергију

Вежбе за
опуштање

Ученици стоје у кругу. Наставник се претвара да држи лопту и додаје је ученику с десне стране, који чини исто и тако све док лопта не дође назад до наставника. Лопта се мора лагано додавати, јер је веома вредна. У другом кругу наставник покретом и звуком додаје лопту ученицима на другом крају круга. Ученици раде исто док сви бар једном не додирну лопту. Лопта се може додати на било који начин (шут, пољубац ...), постајући већа или мања у зависности од тога шта ученици желе.

15 - Крећи се као играчка

Вежбе за
опуштање

Наставник користи магичну реч која децу претвара у играчке које се котрљају. Након наставниковог сигнала, играчке почињу да се крећу по учионици попут робота да заузму своја места. На почетку морају да се крећу брзо, а после тога спорије, јер се набој од њиховог намотавања завршава. Неки се зауставе у средини собе и морају поново да се навију да би дошли на своја места.

16 - Проследи лице даље

Вежбе за
опуштање

Вежба је слична игри „глуви телефон“, али уместо речи или реченице учесници преносе изразе. Ученици стоје у кругу, сви затворених очију, осим онога који показује почетни израз. Ученик тапша свог комшију по рамену, који отвара очи да види израз. Тада други ученик тапша свог комшију по рамену и даје му израз. Студенти који су већ дали израз лица могу остати отворених очију да би пратили вежбу. Коначно, први учесник прима израз од последњег ученика и показује шта је био оригинални израз лица.

17 - Масажа у круг

Вежбе за
опуштање

Група стоји у кругу и окреће се у једном правцу. Сваки учесник ставља руке на рамена особе испред себе. Сви ученици почињу да масирају учесника поред себе по раменима. Ученици који добијају масажу могу да коментаришу. После неколико минута, ученици се окрећу како би ученик који је масирао за узврат добио масажу.

Вежбе за
опуштање

18 - Да направимо место

Ученици подижу руке длановима према горе, замишљајући како свом снагом гурају плафон како би повећали површину просторије у којој се налазе. Затим спусте руке, окрену дланове према доле и замисле како гурају под. Затим десном руком гурају зид удесно, а левом - зид улево.

Вежбе за
опуштање

19 - Лопта за масажу

Сваки ученик добије по једну лопту и у пратњи мирне музике је постави између леђа и зида. Ученици мало савију колена како би опустили ноге и наслонили леђа стабилније. Након тога покрећу тело горе-доле и лево-десно и тако покрећу лопту леђима. Док праве ове покрете, ученици ће осетити напетост, па чак и бол на неколико места. Када се то догоди, ученици треба да стану, да заћуте и да притисну леђа о зид како би постигли жељени притисак. Задржавају се у том положају одређено време.

Друга верзија: Вежба може да се одради и без коришћења зида. Учесници се разврстају у парове, при чему једно од њих држи једну или две лопте и масира оног другог, а после се замене.

Вежбе за
опуштање

20 - Вежба ногама

Учесници су подељени у парове. Наставник може пуштати тиху и смирену музику (или звуке кише, таласа који падају, итд.). Половина учесника лежи на леђима затворених очију, левом ногом испруженом на поду и подигнуте десне ноге. Ученик из друге половине учесника долази код сваког од лежећих ученика и омота пешкир око скочног зглоба десне ноге. Затим се хвата за ивице пешкира, пажљивим покретима (горе-доле и бочно), потпуно у лежећем положају. Затим се вежба понавља, али левом ногом.

Тада ученици размењују улоге.

АКТИВНОСТИ

Људска права - дечја права

1

Људска права - дечја права / Забрана дискриминације

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за загревање

8 - Нађи ново место

Кажите ученицима да седну на столице поређане у круг, с тим што је столица за један мање од ученика. Ученик који је без столице стане у средини и каже своје име. Након тога изговори особину, боју или врсту одеће. На пример „Свако ко носи наранџасто!“. Сви учесници, обучени у наранџасто, треба да устану и да нађу себи друго место, али да није суседно удесно или улево. Ученик у средини најбрже налази место да седне, док ученик, који остане без места, је следећи, који остаје у средини.

1 - Замислите да ...

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им ово не представља проблем) и даје им смернице да замисле догађај из прошлости или будућности. Учесници почињу да замишљају догађај све детаљније, користећи сва чула.

Препоручени кратки сценарио:

Вежбе за опуштање

Почните да дишете полако и дубоко...

Замислите, да сте на месту, где сте мирни и опуштени...

Створите детаље у свом уму. Шта видите?

Који су звуци, мириси и боје овог посебног места?

Јел има других људи?

[Rossman, 2016](#)

Циљеви

- Да се подигне свест да различитост постоји и да је често повезана са дискриминацијом
- Да се потраже начини за недискриминацију људи.

Припрема **Материјали:** Рачунари, табла / флипчарт, маркери, пројектор (ако је доступно).

Увод

Према члану 2 Конвенције о правима детета, свако дете је заштићено од свих облика дискриминације, укључујући расу, боју коже, пол, језик, религију, политичко или друго мишљење родитеља или законског старатеља, националност, етничко или социјално порекло, имовина, инвалидитет, статус рођења или други статус.

„Нико се није родио да мрзи другу особу због боје његове коже, порекла или религије. Људи науче да мрзе и ако могу да науче да мрзе, могу се научити да воле јер љубав природније долази у људско срце него супротно.“

Нелсон Мандела

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права – права детета“.

Методе НФО-а: Квиз, дискусија, „brainstorming“, слагалица – тражење речи, филм.

1. Ученици отговарају на питања из квиза [HR1 „Путешествие до Лос](#)

[Анджелис“](#). Белешка: Квиз може да се користи као анимација или да се направи на [овом линку](#). **5'**

2. Наставник започиње дискусију о резултатима квиза, која је повезана са дискриминацијом.

- Питање за оне ученике који имају негативан резултат и су због тога „изгубили“ путовање до Лос Анђелеса: Како се осећате као жртва „дискриминације“? Какав је осећај, кад сте схватили, да не одговарате критеријумима игре? (који су произвољни)
- Питање за ученике, који имају позитиван резултат и су зато „освојили“ путовање до Лос Анђелеса: Какав је осећај да си супериорнији у односу на твоје вршњаке? Како се осећате, кад сте схватили, да одговарате критеријумима упитника? (који су произвољни)

Методологија

Друго питање може да буде: у случају да ученици схвате, да има неправде у овој игри, шта може да се уради, да се ова неправда сведе на минимум. **10'**

3. Ученици раде „brainstorming“ на питање шта спада у дискриминацију. Било би добро дан их наставник наведе да помисле на оно што је описано у Члану 2

[Конвенције за права детета](#), т.ј. Забрана дискриминације на основу пола, боје коже, етничке припадности итд. **5'**

4. Ученици попуњавају слагалицу (тражење речи) , дату у [HR1 „Антидискриминација“](#).

Савет: Слагалица може да буде попуњавана индивидуално (ако сваки ученик има приступ компјутеру) или да је наставник прикаже на екрану уз помоћ пројектора и да ученици заједно да тврсят думите. **5'**

5. Ученици гледају [филм „Цафар“](#). **2'**

6. Наставник заједно са ученицима осуђује дискриминацију, показану у филму, и начине који воде до ње. **5'**

Размишљање Опционо (види део 'Белешке')

Пошто је предвиђена дискусија са целим одељењем након оба електронска ресурса (победничка игра и филм), није обавезно да наставник одвоји посебно време за размишљање. Активност може да се заврши уопштавањем дискусија и „brainstorming“ом.

Напомена

У наставку:

Наставник и ученици могу да одгледају следеће видео клипове (по жељи) код куће или, ако има довољно времена, након завршетка активности:

[Агнета](#) – филм о различитостима и схватање различитости;

[Иџн](#) – филм о људима са инвалидитетима, недискриминацији и интеграцији.

[Уводни видео](#) за модул "Људска права- права детета"

Анимација са победничком игром [HR1 „Путовање до Лос Анђелеса“](#)

Дигитални ресурси

[Победничка игра " Путовање до Лос Анђелеса"](#)

Слагалица за тражење речи, [HR1 „Антидискриминација“](#)

Кратка видео историја [„Цафар“](#).

2

Људска права - дечја права / Право на живот, слободу и сигурност

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

6 - Не престај да ходаш

Наставник каже ученицима да ходају на различите начине - као да су много срећни, као да су огроман слон, као да имају 80 година, као да пљушти киша, као да су дец акоја уче да ходају и т.д.

Вежбе за опуштање

1 - Замислите да ...

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им ово не представља проблем) и даје им смернице да замисле догађај из прошлости или будућности. Учесници почињу да замишљају догађај све детаљније, користећи сва чула.

Препоручени кратки сценарио:

Почните да дишете полако и дубоко...

Замислите, да сте на месту, где сте мирни и опуштени...

Створите детаље у свом уму. Шта видите?

Који су звуци, мириси и боје овог посебног места?

Јел има других људи?

[Rossman, 2016](#)

Циљеви

- Да ученици схвате важност права на живот и сигурност;
- Да осете како утиче ограничење људског права на живот, постојање и лични простор.

Додатна информација за тему:

Припрема

[Конвенција права детета – чл. 6](#)

[Руководство за подучавање Конвенције](#) - УНИЦЕФ

Увод

Сва деца имају право на живот. Након рођења деце, одрасли се брину о њима да одрасту. Они их штите и помажу им да се осећају сигурно и заштићено. Да представите тему, искористите дечје искуство тако што ћете их позвати да поделе ситуације у којима су се осећали заштићено; када су им други помогли да преживе или се изборе са потешкоћама у животу.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права – права детета“.

Методе НФО-а: игра, „brainstorming“

1. Покажите ученицима фотографију са ресурса [HR2_1](#) и питајте их шта прво помисле када погледају ову фотографију. Запишите кључне речи - удружења која дају деца, на пример: заштита, кров, сигурност ... На основу личног искуства деце, разговарајте о томе зашто је важно чувати свој живот и осећати се заштићено.

10'

2. Игра

Етапа 1: Ученици стоје близу један другог у кругу. Један ученик је ван круга и покушава да уђе у њега, али га други не пуштају.

Етапа 2: Други ученик излази из круга и покушава да наговори остале да га пусте унутра.

Етапа 3: У трећој представи један ученик је унутар круга и чучи, а сви остали су скупљени око њега. Покушава да устане и обезбеди слободан простор око себе, али остали га притискају и не дозвољавају му.

Методологија

Игра се може играти још неколико пута (у различитим фазама) како бисте покушали да више ученика уђе у другу улогу и осети какав је осећај ограничити слободу кретања или бити део велике групе која захтева ограничења других. Игра показује ученицима у пракси какав је осећај бити ограничен у својој слободи, осећати се угрожено и несигурно. **10'**

3. Дискусија

Након игре, ученици су усмерени на размишљање кроз питања - како су се осећали у једној или другој улози; зашто је важно поштовати право на слободан живот других. **3'**

4. Пустите видео ([HR2_2](#)).

2'

5. На основу онога што сте видели, резимирајте шта одрасли и државе раде како би осигурали право на живот, слободу и безбедност деце.

5'

Препоручена питања за подстицање значења лекције (постављена одређеним ученицима или целом одељењу):

Размишљање

- Како сте се осећали када нисте смели у круг?

- Како сте се осећали када сте морали да спречите свог друга из разреда да уђе у круг? -

- Када је било лакше - када сте били у кругу (фаза 3) или ван њега (фазе 1 и 2)?

Напомена

http://yesii.eu/atividades/videos/592_HR2_2_RS.mp4 Играње игре улога стимулише разумевање права деце на живот, опстанак и лични простор на сензорном нивоу. XP2_2 је видео снимак који је Савет Европе створио као бесплатан ресурс за школе: <https://vimeo.com/292081189>

<https://www.youtube.com/watch?v=qtUdWJZms>

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул "Људска права - права детета"

[HR2_1 – презентација](#)

[HR2_2 - видео](#)

3

Људска права - дечја права / Право на изражавање мишљења

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

1 - Уђи у круг

Наставник дели ученике у групе притом узимајући у обзир укупни број ученика у активности, нпр. ако има 20 ученика они се деле у 4 групе (по 5 ученика). Сваки ученик (у оквиру групе) добија број, у овом случају – од 1 до 5; или, да буде забавније, у групама сваки ученик је један од састојака (шопске) салате (краставац, парадајз, паприка, лук, першун, сир, уље, сирће, со – у зависности од величине групе). Након формирања групе праве кругове и наставник каже произвољан број (или састојак). Одговарајући ученик треба да изађе из круга и да покуша да уђе у њега док остали имају задатак да не отпуштају руке. Вежба може да се понови више пута тако да увек изађе неки други број или састојак.

Вежбе за опуштање

5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Циљеви

- Упознати децу са њиховим правом да изразе своје мишљење;
- Освестити децу да имају право да траже и добију информацију на различите начине и да имају право да расправљају о питањима која се односе на њих;
- Освестити децу да могу да реагују ако ово њихово право буде нарушено.

Додатне информације о теми

Припрема

- [Конвенција о правима детета](#)
- [Водич за предавање о Конвенцији](#)
- [Програм УНИЦЕФ-а „Учешће деце и младих“](#)

Материјали: бојице и фломастерицветни, папир формат А4

Опрема: лаптоп и пројектор

Увод

Дете има право на изражавање мишљења. Треба да се осећа слободно да тражи и добија информације када она не наноси штету њему или другоме. Одрасли треба да гарантују да ће дете бити чуто када жели да подели своје мисли и потребе. Дете има право да учествује у разматрању решења и доношењу одлука које се тичу њега. Може да тражи да буде укључено када се дели информација која је важна за њега.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права-права детета“.

Методе НФО: стваралачки рад, рад на пројекту

1. Започните с питањима: Да ли ти се десило да желиш да кажеш нешто, а да те други не чују? Која питања желите да вам одрасли поставе и да вас саслушају?

6'

2. Искористите електронски ресурс [HR3_1](#). Најпре погледајте целу презентацију. Након тога коментаришите посебне моменте по њиховом избору тако што ћете се вратити на поједине слике које показују различите аспекте права детета, нпр.:

- Право деце да добијају информације које се односе на њих – на то како ће бити лечена, каква упутства за исхрану им дају стручњаци. Објасните деци да одрасли не треба да их плаше информацијама које им дају о лекарима, медицинским прегледима, дијетама итд., већ треба да им објасне шта се дешава речима које они разумеју.
- Право да бирају пријатеље.
- Право да дају идеје.
- Право да изразе мишљење и да поделе како се осећају.

9'

3. Кратко продискутујте о томе шта деца желе да кажу другима када би имали могућност да их чује већи број људи.

3'

4. Организујте ученике индивидуално или по групама да направе свој пројекат на тему „Моја жеља“, као што је задато на крају електронског ресурса [HR3_1](#). Нека слободно изабери како да изразе своје жеље. Могу да напишу или нацртају о чему маштају и шта би желели да кажу/направе у свету у будућности. Могу, такође, да се изразе игром или песмом. Дајте им могућност да презентују своје пројекте.

15'

Методологија

С циљем да се размисли и резимира тема, поставите следећа питања:

Размишљање

- Како си се осећао када си представио свој пројекат поделио своју жељу?
- Да ли се осећаш пријатно када ти дају реч и саслушају те?
- Код куће и у школи о чему можеш да изразиш мишљење?

Напомена

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Људска права-права детета“

HR3_1 ["Моје мишљење"](#)

4

Људска права - дечја права / Право на савест и религију

Разрадили	PROSVETA
Трајање	35 min.
Вежбе за загревање	<p>4 - Људски ланац</p> <p>Ученици стају у круг. Затварају очи и почињу да се крећу ка центру круга с подигнутим рукама. Када додирну неког, хватају га за руку и „везују“ се на тај начин у чвор. Наставник им каже да отворе очи и да покушају да се развежу и да направе круг без отпуштања.</p>
Вежбе за опуштање	<p>4 - Визуелизација уз помоћ боја и умирујућих звукова</p> <p>Наставник позива ученике да замисле своју омиљену боју који чини да се осећају спокојно и безбедно. Ученици замишљају да удишу боју, да се она креће кроз њихова цела тела, а затим је издахну. Вежба се завршава када сви замисле да их изабрана боја испуњава. Иста вежба може да се спроведе уз пратњу умирујућих звукова или мириса. Употреба умирујуће музике побољшава ефектност вежбе.</p> <p>Kelly Roper</p>
Циљеви	<ul style="list-style-type: none"> • Упознати децу с правом избора у шта да верују. • Дати детету слободу да изражава сопствену религију и веровања. • Освестити децу да имају право да практикују религију коју желе без нарушавања истог права другима.
Припрема	<p>Додатна литература:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Конвенција о правима детета - чл. 14 • Водич за предавање о Конвенцији - УНИЦЕФ <p>Материјал: фломастери или бојице, исечци из старих новина</p> <p>Опрема: пројектор и лаптоп</p>
Увод	<p>Људи се не разликују само по спољашњем изгледу. Њима се свиђају различите ствари, верују у различите ствари. Деца, исто као и одрасли, имају право да бирају у шта да верују. Нико не може да их спречава да учествују у обележавању раличитих празника и обичаја њихове религије. Али и они треба да поштују туђе право да верује у нешто другачије од њих.</p> <p>Ученици гледају УВОДНИ ВИДЕО за модул „Људска права -права детета“</p>
Методологија	<p>Методе НФО: дискусија, групни рад, мисаоне карте</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уведите ученике у тему питањем „Шта значи да верујеш у нешто?“ 5' 2. Пустите ученицима видео HR4_1, у коме различити људи причају у шта верују. 3' 3. Нека ученици кажу у шта верују - слично учесницима у видеу. Ако знају људе с различитим религијама, нека кажу шта су приметили, нпр. различиту храну, традицију и обичаје које поштују када обележавају различите празнике. 5' 4. Поделите ученике у 5 групе. Свакој групи дајте по једну шему мисаоне карте HR4_2, и нека ученици направе своју мисаону карту за слободу савести и вере. На празна места у шеми могу уписати речи, да нацртају мале слике (пиктограме), да залепе исечке из старих новина по свом избору. Када заврше са радом, по један ученик из сваке групе представља резултате групног рада. 15' 5. Поразговарајте с разредом шта значи да имаш слободу да бираш у шта да верујеш. 2'

Резимирати час питањима:

- Размишљање
- Како ћеш се осећати ако ти неко каже шта треба да ти се свиђа?
 - Да ли може неко да нам забрани да верујемо у нешто?
 - Да ли можемо да кажемо другима у шта или у кога да верују?

Напомена Видео <https://www.youthforhumanrights.ie/course/lesson/articles-12-18/watch-human-right-18-freedom-of-thought.html> је снимљен од стране НВО "Youth for Human Rights" као ресурс који се користи на часовима грађанског образовања.

Дигитални ресурси [Уводни видео](#) за модул „Људска права -права детета“

[HR4_1- видео „Ја верујем“](#)

[HR4_2 – мисаона карта](#)

5

Људска права - дечја права / Право на неприкосновеност приватног живота

Разрадили AENAO

Трајање 35

16 - Леђа о леђа

Вежбе за загревање

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, проналазе новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

4 - Визуелизација уз помоћ боја и умирујућих звукова

Вежбе за опуштање

Наставник позива ученике да замисле своју омиљену боју који чини да се осећају спокојно и безбедно. Ученици замишљају да удишу боју, да се она креће кроз њихова цела тела, а затим је издахну. Вежба се завршава када сви замисле да их изабрана боја испуњава. Иста вежба може да се спроведе уз пратњу умирујућих звукова или мириса. Употреба умирујуће музике побољшава ефектност вежбе.

Kelly Roper

Циљеви

- Освестити шта представља лични простор и његово значење.
- Ученици осмишљавају начине којима ће заштитити себе и свој приватни живот.

Додатна информација о теми: Деца на интернету право на лично пространство и слободу изражавања, стр. 8

Припрема

Материјал: Одштампани примерак [HR5 „Дневник“](#).

Опрема: пројектор и лаптоп

По члану 16 Конвенције о правима детета, право на неприкосновеност приватног живота се односи на само дете, породицу, дом, част и репутацију детета. Дете има право на правну заштиту у случају таквог напада.

Увод

Има много мерења приватног живота и како он може да буде показан и/или заштићен Овај тренинг се фокусира на заштиту неприкосновености приватног живота на интернету, што представља основни проблем последњих година, као и на токако можемо да се заштитимо од мешања у наше лично пространство.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права -права детета“

Методе НФО: случај, тимски рад

1. Наставник дели ученике на две групе и свака од њих добија штампани примерак случаја [HR5 „Дневник“](#). Оба две групе имају задатак да прочитају дневник Јулије. Наставник објашњава да је Јулија њихова другарица из разреда, њихова пријатељица и сви је врло добро познају. Подразумјева се да она сада не присуствује . Прва група има улогу ученика који бране Јулијино право на неприкосовеност приватног живота, док друга група не брани то право.

Методологија

Савет: Ако ученици имају потешкоћа да разумеју разлику између поштовања и непоштовања туђе личног пространства, наставник укратко објашњава следеће:

У првој групи ученици који налазе дневник показују поштовање према томе да је оно што је написано нешто приватно У другој групи ученике није брига и информације из дневника преносе другим ученицима зато што не поштују неприкосовеност ствари које су личне. **5'**

2. Наставник позива групе да смисле шта ће радити са Јулијиним дневником. Када одлуче шта ће радити, они свима кажу шта ће урадити са њим. **10'**
3. Наставник пушта [видео-клип HR5 „Паметни Тодор“](#) и разговара са ученицима зашто је важно да наш приватни живот буде заштићен и зашто га не треба показивати. **5'**

Наставник пита ученике:

Размишљање

- Како сте се осећали као члан ваше групе? Да ли је било лако да се претварате да вас није брига за поверљивост информација из Јулијиног дневника? Да ли вам је било лако да се претварате да вас је брига?
- Сматрате ли да је поверљивост важна? Зашто?

Напомена

По жељи: На крају активности, наставник може да пусти следећи видео ако су ученици старији (узраста 11-122 година) и да продискутују о ризицима објављивања личних података онлајн:

[Невероватни медијум који чита мисли открива свој дар](#)

5-10'

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Људска права -права детета“

[Видеоклип HR5 „Паметни Тодор“](#)

Случај [HR5 „Дневник“](#)

6

Људска права - дечја права / Права деце која су избеглице или деце која траже статус избеглице

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за загревање

5 - Добро јутро или добро вече

Ученици се крећу учионицом и поздрављају једни друге (као да су блиски пријатељи), користе речи, гестове (руковање, пољубац, загрљај). Након тога понављају поздрав, али овог пута само очима. На крају вежбања, наставник пита ученике како су се осећали током оба начина поздрављања.

Вежбе за опуштање

8 - Годишња доба

Сви играчи стају у круг, али не превише близу један друге. Учитељ каже једно годишње доба и сви почињу да се крећу као нека биљка током наведеног годишњег доба.

Зима: биљке су мале, слабе и прилепљене за земљу.

Пролеће: због јаче светлости биљке расту и полако се уздижу.

Лето: захваљујући топлотом сунцу, биљке полако отварају "руке", цвеће цвета и стоји право.

Јесен: сунчеви зраци слабе. Биљке се полако савијају, цветови и листови опадају.

Циљеви

- Осмислити положај једног детта избеглице.
- Идентификација проблема са којима се такво дете сусреће.
- Разговор и предлог варијанти и алтернатива за интеграцију деце избеглица тако да се она не разликују од осталих ученика.

Додатни материјал на тему: Деца избеглице и деца мигранти у Европи

Припрема

Материјал

Бела табла, маркери у различитим бојама, велики папири/папири за флипчарт

Увод

На основу члана 22 из [Конвенције права детета](#) дете, које је избеглица или тражи статус избеглице, независно од тога да ли је у пратњи родитеља или не, или је у пратњи друге особе, има право на адекватну заштиту и хуманитарну помоћ.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права-права детета“.

НФО методе: мозгалице, тимски рад, израда уметничког дела

1. Учитељ организује мозгалице повезане са децом која желе да добију статус избеглице. Учитељ подстиче ученике да размисле о проблемима са којима се сусреће дете избеглица када дође у страну земљу и крене у нову школу. **10'**

* белешка: Било би добро да учитељ помогне ученицима да размисле о следећим појединостима:

Економски положај избеглица;

- Језичка баријера;
- Психолошка ситуација (укључујући и непријатности са којима се деца могу сусрести као што су избегавање и негативан став према њима)
- Спољашњи изглед;
- Недостатак породице;
- Културне разлике (различите навике, религија).

Методологија

2. Учитељ разврстава изражене мисли у три-четири категорије у зависности од идеја, које су ученици дали током мозгалице. Примери за категорије: култура, психологија, економски аспект, спољашњи изглед итд. Учитељ дели ученике у сходно томе колико категорија има тј. Ако има 4 категорија формира 4 групе. **5'**

Свака група има задатак да направи плакат на основу главне идеје у тој категорији. На пример група, која има категорију економског положаја, треба да направи плакат који илуструје економски положај деце избеглица. **10'**

3. Ученици седе заједно у круг, посматрају, дискутују и размишљају о плакатима.

4. У завршном делу задатка учитељ показује видеоклип [HR6 „Деца избеглице“](#).

Учитељ пита ученике:

10'

Размишљање

- Да ли сматрате да се ове слике односе за сваког ученика наше школе? Ако не мислите тако, како би требало да буде?
- Да ли је било тешко објаснити положај избеглице?

Напомена

Дигитални ресурси

[УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул "Људска права-права детета"

Видео клип [HR6 „Деца избеглице“](#)

7

Људска права - дечја права / Права деце са ИНВАЛИДИТЕТОМ

Разрадили IPSantarém: Bento Cavadas | Ana Torres | Maurício

Трајање 35

14 - Идемо на одмор

Ученици седну у круг. Један од њих започне низ „Одлазим на одмор и желим загрљај“ и загрли ученика десно од себе. Након тога ученик са

Вежбе за
загревање

десне стране каже „Одлазим на одмор, желим загрљај и да ме потапшу по леђима“, затим загрли ученика са десне стране и овај га потапше га по леђима. Сваки учесник понавља већ поменуће активности и додаје по једну нову. Нека се вежба настави док свако не дода по неку активност.

1 - Замислите да ...

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им ово не представља проблем) и даје им смернице да замисле догађај из прошлости или будућности. Учесници почињу да замишљају догађај све детаљније, користећи сва чула.

Препоручени кратки сценарио:

Вежбе за
опуштање

Почните да дишете полако и дубоко...

Замислите, да сте на месту, где сте мирни и опуштени...

Створите детаље у свом уму. Шта видите?

Који су звуци, мириси и боје овог посебног места?

Јел има других људи?

[Rossman, 2016](#)

Ученици ће се уверити да:

- дете са менталним и физичким инвалидитетом може да настави да се радује

Циљеви

комплентном животу;

- дете са менталним и физичким инвалидитетом наставља да буде укључено у активности које имају везе са спортом и играма.

- дете са менталним и физичким инвалидитетом може да настави да се радује

комплетном животу;

- дете са менталним и физичким инвалидитетом наставља да буде укључено у активности које имају везе са спортом и играма.

Припрема

Припрема

Допунске информације у вези са темом:

[Образовни ресурси – Глобални циљеви за одрживи развој](#)

[Конвенција дечјих права, чл. 23](#)

[UNICEF | Child protection](#)

Информација је доступна на енглеском, француском и шпанском језику.

Прелиминарна припрема: одштампајте радни лист [HR7](#) за сваког ученика.

У [Конвенцији дечјих права](#) члан 23 гарантује право деце са инвалидитетом да имају комплетан и угодан живот. Имају право на посебну бригу и помоћ. Државе треба да осигурају образовање, обуку, здравствене услуге, рехабилитационе услуге, припреме могућности за запошљавање и одмор, прихватљивих за децу са инвалидитетом.

Циљ 10 [Глобалних циљева за одрживи развој](#) (ГЦУР) УНЕСКО-а посвећен је смањењу неједнакости.

Увод

Према УНЕСКО-у, да би се постигли специфични циљеви Циља 10 ГЦОР, треба да се проучи веза између образовања и смањења неједнакости. Ученици ће научити да изразе своје мишљење о томе зашто одређена неједнакост има негативан утицај, и да разраде решења усмерена на такву врсту ситуација, истовремено уважавајући разноликост и избор других.

Можете да погледате [ВИДЕО КЛИП](#) УНИЦЕФ-а о правима детета.

Ученици гледају уводни [ВИДЕО](#) за модул „Људска права – права детета“.

Методe НФО: Рад у тиму са дискусијом.

Методологија

1. Наставник уводи тему о деци са инвалидитетом, истичући колико је важно да се свој деци обезбеде једнаке могућности. **5'**
2. Организовање одељења за рад ученика у пару. **5'**
3. Ученици гледају [анимирани филм](#) УНИЦЕФ-а „Инвалидитет и заштита детета“. Пре пројекције видео клипа наставник их информира да је добро да воде белешке о ситуацијама у вези са дететом са инвалидитетом које су гледали користећи радни лист [HR7](#). Одговори на питања ће им помоћи током [игре](#), која је везана за тај анимирани филм. **10'**
4. Ученици размењују информације о оном што су записали (рад у пару), тако да ће заједно направити кратак резиме садржаја филма. **5'**

Наставник са свим ученици организује дискусију у вези са садржајем анимираног филма. Питања о којима можете расправљати:

Размишљање

1. Какво је расположење детета са инвалидитетом на почетку филма? Зашто се осећа тако?
2. Да ли мислите да деца са сметњама у развоју имају право да се играју са другом децом? Размислите шта бисте могли да учините како би се деца са сметњама у развоју из вашег одељења интегрисала у ваше игре.
3. Да ли ваша школа има спремност да интегрише децу са сметњама у развоју (на пример, да ли има рампе за инвалидска колица)?

Напомена

У [ВИДЕУ](#) УНИЦЕФ-а о правима детета можете да креирате компјутерски превод у виду титла тако што ћете изабрати жељени језик.

[UNICEF Children's Rights](#) – видео УНИЦЕФ-а о правима детета

Дигитални ресурси

[Електронска игра „Права деце са сметњама у развоју“](#)

Радни лист [HR7](#)

8

Људска права - дечја права / Право на Социјалну и здравствену заштиту

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за загревање

12 - Писање телом

Наставник даје ученицима задатак да испишу своје име у ваздуху, користећи различите делове тела- као на пример руку, ногу, лакат, нос.

Вежбе за опуштање

2 - Постепено опуштање мишића

Да би опустили тело од главе до пете, ученици затварају очи (ако им то није проблем и труде се да затежу и опуштају сваку групу мишића на 2-3 секунде. Учитељ даје инструкције ученицима: почињу прстима на рукама и ногама, након тога иду према коленима, бутинама, задњим деловима, грудима, рукама, врату, лобањи и очима. Током ових активности полако и дубоко удишу ваздух.

Kelly Roper

Циљеви

- Повећање свести о здрављу, као основном људском праву.
- Разматрање питања зашто је доступност социјалне и здравствене заштите важан за све нас.

Припрема

Додатна информација на тему: Право на здравље

Припрема: Отварање казуса [HR8 „Дејзина прича“](#).

Здравље представља добро физичко, психичко и социјално стање, а не само одсуство болести.

Право на здравље је уско повезано са осталим основним људским правима, доступности пијаће воде и адекватне хигијене, као најбитније.

Увод

Право на здравље укључује доступност здравствених услуга.

На основу чланова 24 и 26 из Конвенције о правима детета, свако дете има право на пружање здравствених услуга као и на социјално осигурање.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права-права детета“.

Методe НФО: разматрање ситуације, тимски рад.

1. Учитељ дели ученике у две групе и даје свакој групи материјал за случај [HR8](#)

[„Дејзина прича“](#). Обе групе имају задатак да прочитају случај и да продуже причу.

Група 1: Дејзи има социјалну и здравствену заштиту. Шта се може учинити у њеном случају'?

Група 2: Дејзи нема социјалну и здравствену заштиту? Које алтернативе постоје? **5'**

Методологија

2. Учитељ подстиче ученике да размисле о Дејзи и шта би се десило са њеним здравственим стањем, у зависности у којој су групи. Након што размисле треба да представе своје мишљење пред свима.

3. На крају лекције учитељ пушта видео клип [HR8 „Спайдърмен“](#) и дискутује са ученицима о значењу доступности социјалне и здравствене заштите **5'**

Наставник пита ученике:

- Шта мислите о праву на социјалну и здравствену заштиту? Да ли је битна?
- Да ли вам је било тешко да нађете алтернативе за Дејзи,с обзиром да она нема социјалну и здравствену заштиту?

Размишљање

5'

—
—

Напомена

Дигитални
ресурси

[Уводни видео](#) за модул "Људска права - права детета"

Случај [HR8 „Дејзина прича“](#)

Видео клип [HR8 „Спајдермен“](#)

9

Људска права - дечја права / Право на образовање

Разрадили IPSantarém: Bento Cavadas | Ana Torres | Maurício

Трајање 35

12 - Писање телом

Вежбе за загревање Наставник даје ученицима задатак да испишу своје име у ваздуху, користећи различите делове тела- као на пример руку, ногу, лакат, нос.

5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи

Вежбе за опуштање Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Ученици ће научити да :

- Циљеви
- је образовање основно људско право и основа за гаранцију и реализацију других права ;
 - Нема једнакости у односу на образовање у свету.

Узраст : 8 - 10 г.

Додатна информација на тему:

Циљеви за одрживи развој ([ЦУР](#)) – информација на бугарском језику [Образовни ресурси – Глобални циљеви за одрживи развој](#)

SDG Resources for educators | SDG4 - Quality education

<https://en.unesco.org/themes/education/sdgs/material/04>

Припрема [Конвенција о правима детета](#)

Претходна припрема: отворите радни лист [HR9](#) за сваког ученика.

У Конвенцији о правима детета, реч „образовање“ и исличне њој срећу се много пута. Реч „предавање“ помиње се само два пута. Важно је разликовати предавање и образовање, зато што људи могу да уче и да се образују, а да не буду обучавани. Чланови 28 и 29 ове конвенције су усмерени на једнакост у образовању за сву децу, као и свеукупни развој детета, уз поштовање његових родитеља и средине у којој дете живи. СДГ 4 УНЕСКО посвећен је квалитетном образовању и има и има циљ да свима обезбеди образовање. Специфични циљеви УНЕСКА из СДГ 4 „укључују пружање већих могућности за техничко и професионално образовање младих и одраслих, како би добили бољи посао; крај неравноправности између мушкараца и жена у образовном систему; право на одговарајуће образовање деце са инвалидитетом, имајући у виду окружење у коме живе жртве конфликта; побољшање школских објеката, како би се обезбедила безбедно и позитивно окружење за све; повећање броја обучених и квалификованих наставника и промовисање образовања за одрживи развој“.

Увод

Можете да одгледате [ВИДЕО КЛИП](#) УНИЦЕФ-а о правима детета.

Ученици гледају УВОДНИ ВИДЕО за модул „Људска права-права детета“.

Методe НФО: Тимски рад са дискусијом

Наставник уводи тему о образовању као једно од људских права и наглашава важност квалитетног образовања. **5'**

Подела одељења у парове. **5'**

Гледајте виде о животу 2 девојке из Јоханесбурга, Јужна Африка „2

Методологија

девојчице, [2 живота](#)“. Пре него што пусти видео клип, наставник информисае ученике да су девојчице рођене истог дана. Задатак ученика је да воде белешке о садржају. Након видео клипа треба да поразговарају о различитим могућностима за образовање девојчица, користећи радни лист бр.9 **10'**

Ученици упоређују своје белешке и резимирају оно што су видели у видео клипу, а након тога играју [КОМПЈУТЕРСКУ ИГРУ](#). **5'**

Наставник подстиче ученике да се укључе у дискусију, која је везана за садржај видео клипа. Питања за разговор:

Размишљање

- Да ли је могуће да на почетку видеа схватите да ће једна од девојчица имати бољу могућност за образовање?
 - Који је први знак да ће једна од њих имати боље могућности за образовање?
 - Које активности имају девојчице током дана?
 - Шта раде девојчице када се врате кући на крају дана?
 - Која од њих прва рађа дете?
 - Шта сте прво помислили када су се њих две среле?
 - Која од њих има срећнији живот?
 - Зашто образовање мења њихов живот?
- 10'**

Напомена

Във [ВИДЕОТО](#) на УНИЦЕФ за правата на детето можете да генерирате компјутерен превод във формат на субтитри, като се избере исканият език.

[УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул "Људска права-права детета"

Видео [„2 девојчице, 2 живота“](#)

Дигитални ресурси

Дигитални ресурси

[Компјутерска игра](#)

[UNICEF Children's Rights](#) – видео УНИЦЕФ-а о правима детета

радни лист [HR9](#)

10

Људска права - дечја права / Право на одмор, слободно време и игру

Разрадили IPSantarém: Ana Da Silva | Ana Torres | Maurício D

Трајање 35

Вежбе за загревање

4 - Људски ланац

Ученици стају у круг. Затварају очи и почињу да се крећу ка центру круга с подигнутим рукама. Када додирну неког, хватају га за руку и „везују“ се на тај начин у чвор. Наставник им каже да отворе очи и да покушају да се развежу и да направе круг без отпуштања.

Вежбе за опуштање

13 - Масажа тела

Ученици стоје у кругу и морају пратити наставникове покрете и да се масирају. Наставник почиње да масира различите делове тела, од главе до пете (препоручује се скидање ципела). Наставник објашњава како се врши масажа - нежно или снажно.

По жељи: Наставник може тражити од ученика да масирају своје школске другове.

Циљеви

1. Подела на одмор, слободно време, игру, такмичарске игре и игре сарадње.
2. Експеримент: 1 игра сарадње и 1 такмичарска игра.
3. Размишљања о ова два типа игара – који од ова два више волим и зашто.

Материјал: велики јак конопцац

Припрема

Филм о играма са конопцем: <https://www.youtube.com/watch?v=RSdVBXdVl98&t=90s>

Такмичарска игра: Sea, Earth, Fire („Море, земља, ватра“) - минута 0:22

Игра сарадње: Caught inside the rope („Ухваћен унутар конопца“) - минута 1:13.

Увод

Деца и млади људи имају мало времена за игру, имајући у виду захтеве везане за школски распоред и задатке и све врсте активности након наставе. Међутим, значај игре за њихов социјални, емоционални и когнитивни развој је неспорно.

Игра може бити забавна и пријатна на много начина, али је такође важно средство стицања знања и одраз различитих културних образаца, упознавања света и самоспознаје.

Традиционалне игре представљају и повезују се са локалним културама. Али има и универзалних модела игара; једне исте традиционалне игре се срећу у различитим регионима, државама и крајевима света, иако може бити различитости у називима, правилима и начинима како се игра.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права – права детета“.

Методе НФО: мозгање – низање идеја, и игре

1. Почните са мозгањем – низањем идеја, с циљем да се дефинише шта је одмор, слободно време, игра, такмичење и сарадња. Напишите испод сваког појма (на флипчарту или табли) идеје које су ученици изразили. **7'**
 2. Позовити учеснике да учествују у обе врсте игара које су описане у даљем тексту: такмичарска игра „Море, земља, ватра“ и игра сарадње „Ухваћен унутар конопца“.
2. Такмичарска игра „Море, земља, ватра“ **5'**

Конопца треба да буде растегнут по поду под правом линијом. Играјте ову игру у трајању од 5 минута (у затвореном или на отвореном).

Играчи се поређају са једне стране конопца, не газећи га. На почетку игре одредите са које стране конопца је Море, а са које је Земља. Водитељ или један ученик руководи игром. Водитељ изговара на глас речи „море“, „земља“ или „ватра“. Кад каже море, учесници треба да скоче обема ногама на страну која одговара мору. Ако водитељ каже земља, они треба да скоче на страну која одговара земљи. Ако водитељ каже ватра, учесници треба да поставе ноге са обе стране конопца. Команде водитеља не следе никакав редослед. Једна иста команда се може издати неколико пута заредом. Водитељ покушава да збуну играче понављањем неколико пута једне исте команде, издавањем команди веома брзо, премештањем на супротну страну од оне на коју учесници треба да скоче, итд.

Методологија

Сваки пут, када се играч нађе на погрешној страни конопца, треба да напусти игру.

Обично игра се завршава када остане само један учесник, и то је победник. У конкретној активности победници су учесници који су још увек у игри и кад истекне 5 минута.

2. Игра за сарадњу „Ухваћен унутар конопца“ ⁴

Играјте ову игру у трајању од 5 минута, у затвореном или на отвореном. Ако је играте на отвореном, треба да нацртате кружницу по земљи, из које играчи немају право да изађу. Ако се играте у затвореном, у просторији треба да има довољно места да би учесници могли да трче.

Четири учесника стану са унутрашње старне конопца, подигну га до нивоа струка и држе га растежући га у супротне стране да не би пао. Учесници треба да држен конопца затегнут. Остали учесници су изван круга и покушавају да буду ухваћени унутар конопца.

Она четири учесника покушавају да ухвате остале учеснике терајући их унутар конопца. Они трче и подижу конопца у покушају да утерају учесника ког су стигли. Игра захтева координацију и сарадњу.

3. Након што се одиграју обе игре учесници одговарају на питања из [компјутерске игре](#), у којој треба да повежу појмове: одмор, слободно време, игра, такмичарска игра, и игра сарадње, са њиховим дефиницијама. **5'**

Размишљање	Питајте учеснике да ли су већ играли ове игре и да ли сматрају да, како сарадња, тако и такмичарске игре могу да се искористе за одмор, слободно време и игре, и упоредите са идејама које су прикупљене у почетној игри мозгања – низања идеја. 5'
Напомена	
Дигитални ресурси	Уводни видео за модул "Људска права - права детета" Видео „ Игре са конопцем “ –погледајте белешке у сегменту „Припрема“. Компјутерска игра HR10.

11

Људска права - дечја права / Право на рад

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

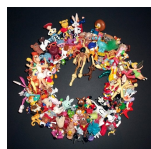

себи сличне.

2 - Мууу!

Наставник сваком ученику дели папир (који не преврће одмах) са написаном домаћом животињом, попут краве, коња, овце, петла итд. Једном када ученици схвате која је њихова животиња, требало би да ходају по соби и испуштају звукове својих животиња како би пронашли

Вежбе за опуштање

15 - Крећи се као играчка

Наставник користи магичну реч која децу претвара у играчке које се котрљају. Након наставничког сигнала, играчке почињу да се крећу по учионици попут робота да заузму своја места. На почетку морају да се крећу брзо, а после тога спорије, јер се набој од њиховог намотавања завршава. Неки се зауставе у средини собе и морају поново да се навију да би дошли на своја места.

Циљеви

- Децу треба упознати са својим правом да буду заштићена од социјално-економског искоришћавања и опасних послова;
- Деца треба да разликују одговарајуће радне активности од посла који могу да им наштете;
- Деца би требало да размотре своје право да се успротиве ако су приморана да ураде нешто што им штети.

Додатна литература о теми

[Конвенција права детета – чл. 32:](#)

[Руководство за подучавање Конвенције](#) – УНИЦЕФ:

Припрема

Припрема: Припремите картице за сваког ученика унапред штампањем на XP11_2.

Материјали: летак са картицама за резање, маказе

Опрема: лаптоп и пројектор

Увод

Сви људи раде. Деца такође раде - уче, помажу родитељима у породици и ово је за њих веома корисно. Међутим, понекад се догоди да су деца приморана да раде тежак посао који им може наштетити. Државе и одрасли штите децу и не дозвољавају да их се приморава да раде нешто што је за њих опасно. Деца такође имају право да одбију да раде тежак и штетан посао.

Ученици гледају [_УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Људска права – права детета“.

Методе НФО-а: "brainstorming", дискусија

1. Пустите видео [HR11_3](#) и кратко прокоментаришите са децом зашто „послодавац“ лава мења свој став. Да ли лав има право на добре услове рада у циркусу? (дискусија)
2. Поставите ученицима питања: Које активности деца раде? Да ли је ово посао? ("brainstorming") Одговоре напишите на флипчарту или на табли у учионици. Затим их групишите. **5'**

Например:

А. Радите у школи - учите, водите рачуна о учионици итд.

Б. Рад код куће - помоћ у домаћинству; уредити; бринуту о кућним љубимцима.

В. Рад са одраслима - у башти; приликом држања кућних љубимаца итд. **5'**

3. Дискусија са одељењем - разговарајте са ученицима када треба радити, да ли је то корисно и постоји ли посао који може наштетити деци. Нека дају своје примере. Прихватите свако мишљење. **5'**

Методологија

4. Користите фотографије са презентације [HR11_1](#). Прво прикажите слике на слајдовима № 2, 3 и 4. На њима ће деца видети примере различитих активности које деца раде. Државе и одрасли осигуравају да деца буду заштићена од рада који им наноси штету и да примају поштену плату. Док ово објашњавате, нека се слајд № 5 појави на екрану.

Објасните да деца имају право да одбију да раде штетан посао за њих и да постоји неко ко их може заштитити ако су принуђени да раде - показати слајд № 6.

Навести пример уз слајд № 7 - за посао који имамо право да одбијемо слајд № 8 - за посао који деца добро раде. Објасните да су ✓ и к знакови који ће указивати на то да ли је оно што је приказано на фотографијама прихватљиво (✓) или не (к). Знаци су приказани на слајду № 9. **12'**

5. Поделите деци две картице из апликације [HR11_2](#), тако да имају знакове ✓ и х и на папиру. Покажите им редом фотографије са презентације, 10, 11, 12 и 13 и подизањем одговарајуће картице како бисте утврдили да ли је корисно или штетно за децу да раде такав посао. **3'**

Постављајте питања и подстичите децу да деле:
5'

Размишљање

1. Ако видите другу децу како раде тежак посао, шта бисте мислили?
2. Шта ћете учинити ако вас неко приморава на тежак или опасан посао?

Напомена

Вежбу из тачке 5 можете да урадите тако што ћете децу поделити у групе. Дајте свакој групи сет од две карте - са знаком ✓ и к, одвојено.

[Уводни видео](#) за модул "Људска права - права детета"

Дигитални ресурси

HR11_1 – [ВИДЕО](#)

HR11_2 – [картице за гласање](#)

HR11_3 – [ВИДЕОКЛИП](#)

12

Људска права - дечја права / Право на правду и законитост

Разрадили IPSantarém - Bento Cavadas | Ana Torres | Maurício

Трајање 35

16 - Леђа о леђа

Вежбе за загревање

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, проналазе новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи

Вежбе за опуштање

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Ученици ће научити:

Циљеви

- Значење појмова правда и неправда;
- да разликују шта је праведно, а шта неправедно.

Допунска информација:

<https://www.wvi.org/child-rights-and-equity/article/understanding-how-children-experience-injustice> - на енглеском језику

Припрема Видео (на француском језику са титлом на енглеском језику): <https://www.youtube.com/watch?v=r6H1wfU0vkc>

Законодавство односно неједнакости у приступу здравству (ЕК – Истраживање националних политика 2018 – на енглеском језику)

<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=20339&langId=en>

Припрема: отштампајте [Летак HR12](#) за сваког ученика.

Увод Циљ за одрживи развој (ЦОР) № 16 УНЕСКО-а је посвећен охрабривању мирних и инклузивних заједница за одржив развој, обезбеђивање приступа правосуђу за све и изграђивање ефективних, одговорних и инклузивних институција на свим нивоима.

Према УНЕСКО-у у основном образовању деца су изложена огромној разноликости религијских и етничких идентичности; код ученика се подразумева неопходност узајамног уважавања и разумевања на глобалном нивоу. Да би се постигао ЦОР № 16, децу треба научити како да разликују правду од неправде.

Ученици гледају УВОДНИ ВИДЕО за модул „Људска права – права детета“.

Метод**НФО:****игра****улога**

Гледајте видео <https://www.youtube.com/watch?v=r6H1wfu0vkc>

Методологија	<p>1. Наставник постави конопца на средину учионице и подели одељење у две групе, са обе старне конопца. 5'</p> <p>2. Сваки ученик добија по један стикер са штетном бактеријом који треба да буде постављен на друго дете (употребите Летак HR12). 5'</p> <p>3. Наставник дели лекове (таблете) обема групама. Свака таблета има могућност да излечи само једно дете. Ипак, наставник даје више таблета једној групи него оној другој, тако да у једној групи нема довољно лекова за сву децу. 5'</p> <p>4. Наставник пита децу шта су искусили: правду или неправду.</p> <p>5. Деца играју компјутерску игру „Неправда“. 10'</p>
Размишљање	<p>Наставник пита децу из обе групе како процењују ситуацију у коју су били стављени. Да ли су искусили осећај за правду или неправду? Зашто? 10'</p>
Напомена	<p>Уводни видео за модул "Људска права - права детета"</p>
Дигитални ресурси	<p>Компјутерска игра „Неправда“.</p> <p>Летак HR12</p>

Различитост и социјална инклузија

1

Различитост и социјална инклузија / Различитост – људско тело

Разрадили	AENAO
Трајање	35
Вежбе за загревање	<p>12 - Писање телом</p> <p>Наставник даје ученицима задатак да испишу своје име у ваздуху, користећи различите делове тела- као на пример руку, ногу, лакат, нос.</p>
Вежбе за опуштање	<p>16 - Проследи лице даље</p> <p>Вежба је слична игри „глуви телефон“, али уместо речи или реченице учесници преносе изразе. Ученици стоје у кругу, сви затворених очију, осим онога који показује почетни израз. Ученик тапша свог комшију по рамену, који отвара очи да види израз. Тада други ученик тапша свог комшију по рамену и даје му израз. Студенти који су већ дали израз лица могу остати отворених очију да би пратили вежбу. Коначно, први учесник прима израз од последњег ученика и показује шта је био оригинални израз лица.</p>
Циљеви	<ul style="list-style-type: none"> • Обратити пажњу на сличности и разлике код људског тела. • Размотрити различите способности у зависности од различитих карактеристика људског тела.
Припрема	<ul style="list-style-type: none"> • Материјали <p>Велики папири (на пример папири за флипчарт, залепљени лепљивом траком), маркери, новине, часописи, маказе, лепак.</p> <p>По жељи: стари комад тканине, дугмад, предиво.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Савети <p>Колажи могу бити залепљени на зиду учионице или на неком другом месту у школи.</p>
Увод	<p>Не смета нам то што су цветови превише мали или велики, кратки или високи, розе или црвени. Свиђају нам се једноставно због њихове јединствене лепоте... Зашто то не учинимо и са самим собом?</p> <p>Ученици гледају уводни видео за модул „Разноликост и социјална укљученост“.</p>

Методе НФО: стварање уметничког дела (колаж, цртеж), рад у групама, дискусија.

Предложене активности инспирисани [Compasito](#) (Нанси Флауџерс, 2009, с. 53 – 55)

Методологија

1. Ученици су подељени у групе од 5-6 деце и свака група црта тело. Свако тело треба да буде нацртано кроз оцртавање конкретног дела тела неког члана групе, тј. један ученик лежи, остали оцртавају његову главу, затим леже други ученик, оцртавају његове руке, итд... Тај процес се понавља док се не оцртају сви делови тела, сваког члана групе. Када су све групе готове, ученици почињу да означају способности / умећа које карактеришу сваки део тела. Савет: у способности/умећа може бити укључено све што је човек у могућности да уради конкретним делом дела. На пример има леп глас и користи уста, како би певао (тако ће ученици цртати/лепити слику на музичкој ноти преко уста); могу да играју фудбал и користе ноге (тако ће ученици цртати или лепити слику фудбалске лопте на ногама) итд... Способности/умећа могу бити означена, тако што ће залепити одговарајућу слику, користећи доступне материјале. **15'**
2. Свака група представља свој колаж са различитим деловима тела и различите способности / умећа. **5'**

Није обавезно: Ако има времена, учитељ може да почне разговор, којим ће сви размотрити начине на које могу да користе способности и умећа која су приказана на цртежу, као и то колико су тела разнолика у зависности од њихових карактеристика. Може се размотрити питање: ако неко не поседује одрђену карактеристику тела, шта би могао да уради, како би имао способност/умеће који су приказани на цртежу (нпр. неко није довољно висок, а жели да буде добар кошаркаш). **10'**

3. Након рефлексije учитељ приказује „[DS11](#) Свакодневне бриге“.

Учитељ пита ученике:

5'

Размишљање

- Да ли вам је било лако да откријете шта све можете да урадите?
- Да ли има велике разлике међу вашим колажима?
- Да ли сматрате да сви људи имају једнаке способности/умећа? Зашто?

Напомена

Учитељ и ученици могу да гледају следећи видео (није обавезно) код куће или ако има довољно времена након завршетка активности:

[Иан](#) – филм о људима са инвалидитетом, недискриминацији и интеграцији.

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Разноликост и социјална укљученост“

[DS11](#) "Свакодневне бриге"

2

Различитост и социјална инклузија / Различитост: језици, државе

Разрадили

PROSVETA

Трајање

35

Вежбе за
загревање

13 - Сајмон каже

Наставник каже групама да треба да изврше инструкцију коју он дајеали само ако испред ње чују речи „Сајмон каже: ...“. Ако анставник не започне иснструкцију тим речима онда група не треба да је изврши. Наставник започиње, нпр. „Сајмон каже: пљесни рукама“, и притом и он сам пљесне рукама. Учесници извршавају инструкцију. Наставник почиње да говори све брже тако што на пример каже прво: „Сајмон каже: клекните. Сајмон каже пишите. Сајмон каже: погледајте ка поду, итд.“. После извесног времена, наставник каже „Погледајте ка прозору“ и притом не изговара „Сајмон каже“. Учесници који су извршили инструкцију испадају из игре. Игра може да се настави све док је забавна и док време то дозвољава.

Вежбе за
опуштање

12 - Топла леђа

Сваки ученик залепи лист папира на леђа и узима хемијску оловку. Листићи се припремају унапред, уз речи: „Волим ...“. Уз звукове споре музике, ученици се крећу по соби и на сваки лист записују особине које им се допадају код особе на чијим је леђима листић. Свако дете на крају вежбе види свој лист и носи га кући.

Циљеви

- Схватити идеју о различитости ,са тачке гледишта различитих држава у којој људи живе;
- Схватити различитост кроз демонстрацију различитих језика које људи користе у различитим државама;
- Показати, да различити људи користе језик на различит начин;
- Постићи прихватање различитих начина, на које се људи изражавају кроз речи и говор тела.

Припрема

Неопходна опрема: лаптоп, пројектор и звучници за [DSI2_1](#) и [DSI2_2](#)

Увод

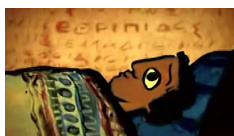
По свету се срећемо са различитим људима. Они живе у различитим државама – већим и мањим; планинским и морским. У неким од њих је хладније,а у неким топлије. То свет чини интересантнијим. Људи воле да путују,да упознају непознате државе.Људи у свету говоре различите језике. Осим речима,неке ствари изражавамо и покретима тела. Различити људи користе језик на различите начине: неки говоре више,неки мање.Коришћењем језика стичемо пријатељства и споразумевамо се са другима.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“.

НФО методе: мождана олуја, рад у пару

Методологија	<ol style="list-style-type: none">1. Користите мултимедијалну презентацију DS12_1 (слајдови бр. 1, 2 и 3), како би приказали различитости између држава – по величини, природи итд. 5'2. Направите кратку мождану олују – нека ученици наброје различите државе којих се сете или које су посетили. 3'3. Прикажите слајд бр. 5 – нека деца кажу да ли знају нешто о тим државама. Питајте их да ли знају који се језик говори у њима. 5'4. Пустите видеоклип из презентације (укључен у слајду бр. 6), како би чули како се изговара "Здрaво" на различите језике. На тај начин ће имати представу о другим језицима који им нису познати. 5'5. Питајте ученике на ком језику знају да кажу "Здрaво" осим на свом матерњем или пустите поново видеоклип. Изаберите један језик који деца не уче у школи и научите заједно како се каже "Здрaво"-уз помоћ видеоклипа или на предлог ученика, који их може научити. 10'6. Пустите видеоклип из презентације (слајд бр. 8), како би показали ученицима да неке гестикације и звучне комбинације звуче исто у различитим државама и могу се лако разумети на различитим језицима – на пример „штт...“. 1'7. Пустите видеоклип DS12_2 „Дешавају се невероватне ствари“. Скрените пажњу ученицима да су људи различити и да користе језик на различит начин. Видео ће им помоћи да прихвате различите начине изражавања других људи, као и да осете емпатију према различитима. 3'
Размишљање	<p>Коментаришите са ученицима следећа питања: 3'</p> <ul style="list-style-type: none">• Да ли познајете људе који су ћутљиви или мање причају? Да ли вам то смета да са њима будете пријатељи?• Како можемо да се споразумемо са другима ако не знамо њихов језик?• Да ли можемо да кажемо нешто некоме без звука и речи, само рукама или погледом?
Напомена	<p>Садржај летака је укључен и као слајд у презентацијама-по процени учитеља може се користити једна од две варијанте.</p> <p>При изради електронског ресурса коришћена је модификована верзија видеоклипа: https://www.youtube.com/watch?v=9DdkqOHDiLE</p>
Дигитални ресурси	<p>Уводни видео за модул „Различитост и социјална инклузија“</p> <p>SI2_1 – презентација</p> <p>DS12_2 - видео: Дешавају се невероватне ствари</p>

3

Различитост и социјална инклузија / Културна/ Етничка разноликост

Разрадили IPSantarém: Ana Da Silva | Ana Torres | Maurício D

Трајање 35

Вежбе за загревање

12 - Писање телом

Наставник даје ученицима задатак да испишу своје име у ваздуху, користећи различите делове тела- као на пример руку, ногу, лакат, нос.

Вежбе за опуштање

1 - Замислите да ...

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им ово не представља проблем) и даје им смернице да замисле догађај из прошлости или будућности. Учесници почињу да замишљају догађај све детаљније, користећи сва чула.

Препоручени кратки сценарио:

Почните да дишете полако и дубоко...

Замислите, да сте на месту, где сте мирни и опуштени...

Створите детаље у свом уму. Шта видите?

Који су звуци, мириси и боје овог посебног места?

Јел има других људи?

[Rossman, 2016](#)

Циљеви

- Упознавање са успаванкама из различитих држава-партнера пројекта YESI;
- Схватање да су успаванке честа културна пракса у државама партнерима YESI и многим другим деловима света;
- Увид у различите културне аспекте, специфичне за једну успаванку из сваке земље.

Проучавање успаванки „направљених по пројекту "Колыбельные мира" (успаванке из целог света): руски анимациони пројекат о успаванкама различитих нација. Пројекат ствара десетак музичких анимација са успаванкама на матерњем језику одређене државе и заплетом у складу са садржајем успаванки.

Португалска успаванка (3:06 min) https://www.youtube.com/watch?v=w5rb3xEVq4U&list=PL1JPCVROsLh4E7zmzUGvuTDFikc_Lbsfl&index=21

Грчка успаванка (3:10 min)

https://www.youtube.com/watch?v=sAGpmsFobjY&list=PL1JPCVROsLh4E7zmzUGvuTDFikc_Lbsfl&index=20

Бугарска успаванка (3:09 min)

https://www.youtube.com/watch?v=ERcyvABn2zs&list=PL1JPCVROsLh4E7zmzUGvuTDFikc_Lbsfl&index=42

Српска успаванка (2:22)

Пројекат "Колыбельные мира" нема српску успаванку. Предлог за успаванку је следећи:

<https://www.youtube.com/watch?v=G3fdqj1P3Ns>

Успаванке су песме које су праћене гестикулацијом и балансираним покретима и самим тим су веома важни мелодија, покрети и покрети извођача.

Кроз успаванке се преноси културно наслеђе неког народа или више етничких група с колена на колена: музика, певање, гестови, поезија, садржина и значење текста, језик који се користи – све то показује њихов начин живота и размишљање. Ове песме могу имати веома јак утицај на децу, не само на њихово психолошко и физичко благостање, већ и на интеграцију према култури и осећај припадности истој.

Увод

Иако ове песме имају за циљ да смире децу и да их успавају, понекад могу садржати референце страшних створења, као на пример звер или чудовиште, али је глас који их пева увек умирујућ и заштитнички настројен, како би заштитио децу од онога што их плаши, а то је такође део културе.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“.

НФО методе: случај повезан с успаванкама, мапа ума

1. Питајте децу да ли знају шта је успаванка, знају ли неку конкретну успаванку или да ли се сећају неке песме уз коју су се успављивали. Ако неки учесник каже "да", искористите тај пример како би сте објаснили шта је успаванка. Ако не, искористите неку познату успаванку из ваше земље да би сте објаснили да се се оне користе у многим земљама. Ове песме учвршћују везу између детета и мајке, оца или неког другог и преносе се сколена на колена. Општеприхваћене методе за успављивање деце су део културе или етничке припадности људи: ко успављује децу, где спавају, да ли се користе успаванке (или не), ко их пева (мама, тата, баба или деда?) итд. Кроз мелодију, вокал, гестикулацију, текст и језик се предствља начин живота и размишљање, а неке успаванке нас информишу о страховима детета. Не плаше се сви од истих ствари и свака нација има своја чудовишта и заштитнике. Дакле, не треба да будемо изненађени разликама, него да покушамо да их схватимо и живимо са различитим културама које постоје код нас и у другим блиским или удаљеним земљама. **5'**

Методологија

2. Позовите децу да погледају 2 филма са успаванкама свих 4 држава-партнера које учествују у пројекту YESI. Покажите има на карти света где се налазе те државе и дозволите им да изаберу 2 државе и напомените им да обрате пажњу на разлике међу песмама и сликама у клипу. У зависности од групе или ако одузима доста времена, учитељ може сам изабрати државе и да покаже све 4 државе на карти Европе. **3'**

3. Деца гледају оба видеоклипа с анимираним успаванкама. **7'**

4. Прикажите на екран на зиду [точак среће](#). Задачак учесника је да усмено изложи разлике између песама и слика повезаних са њима у обе анимације. Успаванке се упоређују према тим карактеристикама које се буду пале приликом окретања точка среће, нпр. каква је разлика у мелодији и вокалу (сектор „Музика/Певање“), или у односу на слике или људи који се појављују (сектор „Људи“), да ли плешу или како се крећу људи (животиње) – сектор „Плес/ начин кретања“, итд.

Анализа различитих уметничких облика, начин живота људи, места где живе, итд. је конкретан визуелни начин схватања вредности културне/етничке различитости.

*Не могу се користити сва поља точка среће при поређењу т.4. ,зависи и од конкретних успаванки и од учесника. Ако о једној категорији (сектору) нема шта да се каже, можете опет завртети точак. **8'**

Водитељ може поставити следећа питања учесницима:

Размишљање

- Који су васн аспекти у обе песме највише изненадили и зашто?
 - да ли желите да вам проследим остала два линка за успаванке? Зашто?
- 5'**

Напомена

као предлог за следећу активност можете поделити линк са учесницима са свим предложеним успаванкама и да опет играте точак среће. А можете га и користити за друге игре које сами могу да смисле.

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

[DSI3](#) - игра на компјутеру "Точак среће" за идентификацију културних/етничких разлика успаванки.

4

Различитост и социјална инклузија / Верска разноликост

Разрадили IPSantarém: Ana Torres | Maurício D

Трајање 35

Вежбе за загревање

20 - Ко је бос?

Сви стоје у круг. Један од учесника затвара очи и излази из учионице. Он/она треба да погоде ко је бос. Неко од учесника се добровољно изува (то се дешава тихо да не чује онај ко треба да погађа). Боси ученик иницира неку активност, рецимо пуцкетање прстима, трљање стомака или плескање рукама – он започиње, а остали га имитирају. Ученик који погађа се враћа у учионицу и покушава да открије ко је бос. Док он гледа, боси ученик мења активност али се труди да не буде примећен и откривен.

Вежбе за опуштање

14 - Дај ми своју енергију

Ученици стоје у кругу. Наставник се претвара да држи лопту и додаје је ученику с десне стране, који чини исто и тако све док лопта не дође назад до наставника. Лопта се мора лагано додавати, јер је веома вредна. У другом кругу наставник покретом и звуком додаје лопту ученицима на другом крају круга. Ученици раде исто док сви бар једном не додирну лопту. Лопта се може додати на било који начин (шут, пољубац ...), постојајући већа или мања у зависности од тога шта ученици желе.

Циљеви

- Стицање идеје о разноликости религија у свету.
- Анализирање разлика и сличности међу религијама.

Додатна информација о теми:

Декларација о уклањању свих облика нетолеранције и дискриминације на основу религије или убеђења, чланови 1-3 и 6:

Припрема

<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=blg> (ООН, 2016)

Европска конвенција о људским правима, стр. 10-12 и 48: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BUL.pdf (Савет Европе, 2016)

ARDA речник религија: <http://www.thearda.com/learningcenter/religiondictionary.asp> (ARDA, 2016)

Увод

У свету постоји велика разноликост религија. То се подразумева када се говори о верској разноликости.

Милиони људи обожавају различите богове (са различитим моралним учењима), што представља манифестацију слободе верског изражавања.

У пракси се верска разноликост примећује кад у датом граду нађемо различите верске храмове (са различитим веровањима).

Ученици гледају **УВОДНИ ВИДЕО** за модул „Разноликост и друштвено прихватање“.

НФО методе: Гејмификација

Методологија

1. Водитељ моли ученике да повежу слике са именима различитих религија у компјутерској игри ([DSI4 игра 1](#)) као начин да се добију информације о томе шта ученици знају о религијама. **5'**
2. Водитељ показује ученицима [презентацију DSI4](#), која даје основне информације о религијама. **10'**
3. Након презентације ученици играју [DSI4 игра 2](#), у којој треба да изабере слику која одговара опису. **5'**

Водитељ пита ученике:

- Да ли знате све религије које су описане у презентацији?
- Како је ваше мишљење о овим религијама?
- Познајете ли некога, ко је друге религије? Ако да, како се зове та религија?
- Знате ли обичаје/ карактеристике других религија?
- Да ли сте размишљали оо томе да промените религију? Ако да, зашто?
- Да ли мислите да је важно да се ова тема сагледа у школском контексту?

7`

Напомена

[Уводни видео](#) за модул „Разноликост и друштвено прихватање“

Дигитални
ресурси

DSI4 [компјутерска игра 1](#)

[DSI4](#) презентација

DSI4 [компјутерска игра 2](#)

5

Различитост и социјална инклузија / Полне разлике (мушкарци и жене)

Разрадили	AENAO
Трајање	35
Вежбе за загревање	<p>3 - Амеба</p> <p>Игра еволуције! Сви су амебе у почетку и имају за циљ да еволуирају у човека. Ученици ходају собом и претварају се да су амебе, а када сретну другу амебу играју игру „Камен, маказе, хартија“. Ко победи претвара се у црва. Када се сретну два црва, поново играју „Камен, маказе, хартија“ и победник еволуира у осу, а губитник се враћа на ниво амебе. Ова игра траје све док неко не еволуира у човека. Етапе еволуције су следеће: амеба -> црв -> оса -> кокошка -> мајмун -> човек.</p>
Вежбе за опуштање	<p>5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи</p> <p>Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.</p>
Циљеви	<ul style="list-style-type: none"> • Разматрање сличности и разлика међу половима. • Истраживање како ове разнолике карактеристике могу довести до сличности или разлика међу половима.
Припрема	<ul style="list-style-type: none"> • Додатна информација • Полови – СЗО • Материјали <p>Велики листови хамера или папир за флипчарт, маркери.</p>
Увод	<p>Родна разноликост је једнако или праведно представљање људи различитих полова. Често се повезује са родном равноправношћу, јер се ово последње тиче равноправности у расподели предности и одговорности међу женама и мушкарцима.</p> <p>„Време је да сви гледамо на род као на спектар, а не као на две групе супростављених идеала.“</p> <p>Ема Вотсон</p> <p>Ученици гледају уводни видео за модул „Различитост и социјална инклузија“.</p>

НФО методе: ерупни рад, ликовно стваралаштво.

1. Наставник дели ученике у 2 групе – дечаки и девојчице. Ако су групе баш велике, може да их подели на мање (т.е. група од 20 ученика може бити подељена у 4 мање групе – 2 групе девојчица и 2 групе дечака). Свака група добија исти задатак: на велики лист хамера они треба да нацртају представника свог пола (т.е. група дечака црта мушкарца, а група девојчица црта жену). Ученици треба да нацртају тог човека по могућности што детаљније.

10'

2. Када су цртежи готови, наставник моли ученике да размисле за своје вештине (квалитете) и професије. На пример:

- Да ли је ваш мушкарац довољно снажан и храбар да буде ватрогасац? А да ли жена може да буде ватрогасац?
- Може ли један мушкарац да буде довољно брижан и осећајан да би радио као медицинска сестра? А жена?
- Ученици треба да напишу ове вештине изнад цртежа.

10'

Методологија

* Наставник не треба да усмерава ученике да размишљају у одређеном смеру о вештинама мушкарца или жене.

3. Рад са целим одељењем:

Када су постери готови, групе их размењују, тако да група дечака добија постер девојчица и обрнуто. Свака група прегледава и коментарише добијени постер. (На пример: Да ли се дечаки слажу са постером девојчица у којем је жена снажна и храбра и може да буде ватрогасац? Може ли једна жена да буде снажан кандидат за професију, која је приказана на постеру дечака?)

5'

4. Након размишљања, ученици могу да одиграју игру „[DSI5 – Размена](#)“. Она може да се игра са целим одељењем (наставник је приказује уз помоћ пројектора) или индивидуално са сваким учеником.

10'

За додатна објашњења, погледајте одељак „Напомене“ ниже.

Наставник пита ученике:

5'

Размишљање

- Јесте ли открили сличности између оба пола?
- Јесте ли открили разлике између оба пола?
- Моги ли разлике да буду савладане тако да се претворе у сличности?

У четвртном кораку методологије, наставник треба ученицима да сугерише да је добра свака карактеристика коју су одабрали. Такође, треба да помене, да ученици могу да покушају да замисле причу о сваком лику и да објасни да све карактеристике одговарају скоро свакој приказаној особи. На пример:

- човек који плаче (који је представљен у одређеном тренутку свог живота) може да је атлета, зато што тренира фудбал три пута недељно;
- конобарица је јако паметна и може да ради сложене прорачуне без листа и хемијске оловке – нашла је паметан начин да осигура бољу услугу;
- мајка може да буде вредна, добра у струци, образована, атлетска, паметна итд., а истовремено и брижан родитељ.

Напомена

Поента свега је да се дају алтернативне слике постојећим родним стереотипима.

Наставник може исто тако да започне кратак разговор у одељењу питајући: „ Да ли постоји карактеристика, која се по вама односи на много људи, или карактеристика, коју је било тешко спојити са неком одређеном особом? Да ли постоји човек ког је било тешко повезати са неком карактеристиком?“.

У закључку, наставник наглашава ученицима да могу да буду било шта, без обзира ког су пола и унапред дефинисаних полних улога.

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

[DSI5](#) компјутерска игра - Размена

6

Различитост и социјална инклузија / Различитост у школи

Разрадили IPSantarém - Bento Cavadas | Ana Torres | Maurício

Трајање 35

Вежбе за
загревање

2 - Мууу!

Наставник сваком ученику дели папир (који не преврће одмах) са написаном домаћом животињом, попут краве, коња, овце, петла итд. Једном када ученици схвате која је њихова животиња, требало би да ходају по соби и испуштају звукове својих животиња како би пронашли себи сличне.

Вежбе за
опуштање

5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Ученици ће научити:

- колико је важно да свако дете има могућност да похађа школу;

Циљеви

- да је различитост по полу, раси, узрасту, религији и др. у школи могућност за дељење и учење различитих ствари кроз животна искуства.

узраст: 8-10 г.

Додатна информација и литература:

UNESCO [ЦУР №4](#) - Обезбеђивање инклузивног и равноправног квалитетног образовања и промовисање могућности целоживотног учења за све.

UNICEF – Квалитетно образовање за све

https://www.unicef.org/publications/files/pub_qualityeducation_en.pdf - на енглеском језику

Припрема

https://www.oldsite.unicef.bg/assets/PDFs/2016/WLL/New_Lesson_plans/4_lesson_13_18y_small.pdf - на бугарском језику

Чланак (на енглеском језику):

<https://www.insider.com/school-classrooms-around-the-world-2017-7>

Материјали: Штампане фотографија из [радног листа DS16](#) за сваку групу (кораци 1 и 2)

У Конвенцији права детета члан 38 признаје право детета на образовање.

Увод

ЦУР № 4 на UNESCO до 2030 г. такође омогућава приступ бесплатном и квалитетном основном и средњем образовању за све дечаке и девојчице, што води до одговарајућих и ефективних исхода учења. Што се школске различитости тиче, ЦУР №4 UNESCO предвиђа да ће до 2030 г. родне разлике нестати и да ће се обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручног усавршавања за осетљиве групе, укључујући и особе са инвалидитетом, староседелачки народи и деца у осетљивом животном окружењу.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“.

НФО методе: brainstorming, групни рад

- Методологија
1. Наставник дели одељење у мале групе по три или четири ученика, по могућству различитог пола, расе, религије итд. **5'**
 2. Ученици из сваке групе гледају фотографије из [радног листа DSI6](#), и дискутују о стварима које их импресионирају у различитим учионицама. Након тога играју [компјутерску игру](#), у којој морају да повежу фотографије различитих учионица са називом одговарајуће државе. **10'**
 3. Наставник пита сваку групу која је учионица на њих оставила највећи утисак и због чега. **5'**
 4. Сви заједно разговарају о томе шта је заједничко овим фотографијама и у чему се разликују. **5'**

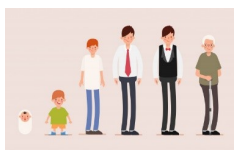
Наставник размишља са ученицима :

- Размишљање
1. Зашто је толико да има различите деце (различитости) у школи?
 2. Шта можемо да научимо једно од других?

Напомена

- Дигитални ресурси
- [Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“
 - [DSI6](#) - радни лист
 - [DSI6 - компјутерска игра](#)

7

Различитост и социјална инклузија / Разлике: узраст

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

16 - Леђа о леђа

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, пронајду новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

Вежбе за опуштање

10 - Планински венац

Ученици стоје један поред другог у ред, раширени као планине. Свако треба да додирује ногу друга поред себе, крећу се учионицом у групи, али не померају ноге од другог поред себе. Ако се група подели, вежбање почиње испочетка.

Друга верзија: замолите ученике да ходају на прстима.

Циљеви

- Приказати аспекте разлика између узраста човековог живота, као и његовог раста;
- Схватити да међугенерациске разлике имају предности и могу бити корисне;
- Разумети вредност комуникације између људи различитих генерација.

Припрема

Припрема: Одштампајте летак DS17_2 за сваку групу од три ученика.

Опрема: лаптоп и пројектор

Увод

Људи се разликују не само по свом изгледу, пореклу, карактеру и квалитетима, већ и по узрасту. Комуникација са људима различитих узраста понекад може бити тешка, јер свака генерација има своје префериране начине изражавања и примања информација.

С друге стране, међугенерациска комуникација има много предности - размењујемо искуства, сазнајемо занимљивости о прошлости, а одрасли савладавају савремене технологије уз помоћ своје деце и унука.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Разноликост и социјална инклузија“.

НФО методе: дискусија, игра улога, тимски рад

Замолите ученике да понесу своје фотографије из времена када су били мали. Упознајте их са темом, почевши са неколико питања:

- Када гледате своје фотографије као деца, шта видите да се то променило у вама?
- Шта се мења како одрастамо?
- Како замишљате да ћете изгледати када на пример напуните 30 година? **3'**

1. Помоћу видеа [DS17_1](#) покажите ученицима и коментаришите с њима разлике међу људима према њиховој старости. **3'**

2. Поделите одељење у три групе: група А - ученици; група Б - родитељи; група Б - баке и деке. Поделите летак [DS17_2](#) свакој групи. Ученици треба да изврше задатак из тачке 1. **3'**

3. Направите нове групе од три особе, са по једним представником из група А, Б и Ц. У свакој групи поделите летак. Задатак група је да омисле и одиграју кратку сцену са дијалогом између различитих генерација у породици, пратећи два корака летака. Затим пређите на играње улога. **15'**

4. Након представљања сцена, разговарајте са целим одељењем о идејама из њих: **5'**

- Чему деца могу научити одрасле?
- Чему одрасли могу да науче децу?
- Како одрасли обично комуницирају?
- На који начин деца више воле да комуникацију?
- Како се може постићи боље разумевање између чланова породице?

Питајте ученике да им помогнете да схвате тему:

5'

Размишљање

- О чему ти је најчешће занимљиво да разговараш са одраслима?
- Како више волите да комуницирате са пријатељима - телефоном, путем порука, да разговарате лицем у лице или на неки други начин?
- Зашто је важно комуницирати не само са вршњацима, већ и са старијима и млађима од нас?

Напомена

По преценка на учителя и според големината на групата упражнението от т. 4 може да се реализира само чрез обсъждане по двойки или в малки групи вместо като ролева игра.

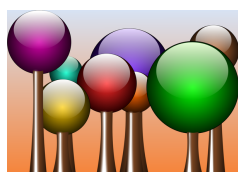
Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

[DS17_1 – видеоклип](#)

[DS17_2 – листовка](#)

8

Различитост и социјална инклузија / Различитост и стереотипи

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за
загревање

2 - Мууу!

Наставник сваком ученику дели папир (који не преврће одмах) са написаном домаћом животињом, попут краве, коња, овце, петла итд. Једном када ученици схвате која је њихова животиња, требало би да ходају по соби и испуштају звукове својих животиња како би пронашли себи сличне.

Вежбе за
опуштање

20 - Вежба ногама

Учесници су подељени у парове. Наставник може пуштати тиху и смирену музику (или звуке кише, таласа који падају, итд.). Половина учесника лежи на леђима затворених очију, левом ногом испруженом на поду и подигнуте десне ноге. Ученик из друге половине учесника долази код сваког од лежећих ученика и омота пешкир око скочног зглоба десне ноге. Затим се хвата за ивице пешкира, пажљивим покретима (горе-доле и бочно), потпуно у лежећем положају. Затим се вежба понавља, али левом ногом.

Тада ученици размењују улоге.

Циљеви

- Упознавање са појмом „стереотип“.
- Упознавање са разним примерима стереотипа и непристрасним односом у складу са тим примерима.

• **Додатне информације о теми**

Како настају и развијају се стереотипи, стр. 548 - 549

Стереотипи

• **Материјали**

Одштампани примерци картица из [DS18 Cards](#)

• **Савети**

Картице из [DS18 Cards](#) подељене су у три сета на следећи начин:

- Први сет карата укључује реч или фразу (слајдови № 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26).
- Други сет карата укључује описе речи / фраза према стереотипном мишљењу. То су картице које се приказују одмах након слајдова првог сета (слајдови № 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27).
- Трећи сет карта укључује описе првог скупа речи / фраза, али не према стереотипном мишљењу - ово је алтернативна верзија дефиниције која омогућава ученицима да размишљају о датим речима / фразама без стереотипа. То су остале картице (слајдови № 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28).

Увод

По дефиницији, стереотип је идеја (или нешто у шта људи верују) коју многи људи деле о другој групи људи. У многим случајевима се ова идеја заснива на томе како људи из ове групе изгледају споља, а закључак може бити нетачан или само делимично тачан.

Стереотипи у друштву су у вези са полом, расом, религијом, културом, старошћу и професијом.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

НФО методе: игра, тимски рад.

1. Учитељ уводи појам „стереотип“ и укратко објашњава како се односи на друштво. **5'**
2. Ученици се поделе у 3 групе. Свака група добија сет карата са [DS18 cards](#) (погледајте савете у одељку "Припрема"):

5'

Група А добија први сет карата - са речима или фразама.

Група Б добија други сет карата - са описима речи / фраза користећи стереотипно мишљење.

Група Ц добија трећи сет карата - са описима без коришћења стереотипног мишљења. **5'**

3. Групе почињу да играју једну за другом. Може започети група А, затим група Б, па група Ц. Група А приказује карту. Групе Б и Ц разговарају у својим групама и траже карту са описом који одговара мапи коју показује група А. Наравно, наставник је тај који дозвољава свакој групи да говори. На пример, ако група А приказује картицу са речју БАЛЕТ (која је дата на слајду 2), група Б мора да пронађе опис на слајду 3, а група Ц мора да пронађе опис на слајду 4.

У другом кругу, група Б може да започне игру показујући карту (нпр. Карта № 6). Према томе, групе А и Ц сада морају да пронађу карте 5, односно 7.

У следећем колу Група Ц може започети игру показујући једну од својих карата.

Група која пронађе тачну карту осваја 1 бод, у супротном не осваја ништа. **10'**

4. Када се игра заврши, групе могу са наставником разговарати о описима речи / фраза са и без стереотипа. Ако је могуће, нека ученици објаве своје примере повезане са речима / фразама и њиховим одговарајућим описима, или са другим речима и одговарајућим стереотипима. **10'**

5. Након размишљања, учитељ показује „[DS18](#) - Вук Виктор“.

Наставник пита ученике:

5'

Размишљање

- Да ли је било лако повезати речи / фразе са описима?
- Када је било лакше идентификовати опис - када постоји или када нема стереотипа

Напомена

Учитељ и учениците може да гледат следното видео (незадължително) у дома, или ако има достатъчно време, след приключване на дейността:

[Агнета](#) - филм за различните и приемането им.

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

[DS18 Cards](#)

[DS18](#) "Вълкът Виктор"

9

Различитост и социјална инклузија / Различитост у способностима: Способности и инвалидитет - социјална инклузија

Разрадили IPSantarém: Ana da Silva | Bento Cavadas | Ana Torre

Трајање 35

16 - Леђа о леђа

Вежбе за
загревање

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, проналазе новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

11 - Вежбе дисања

Наставник замоли ученике да се поређају у круг и да одраде следеће вежбе, понављајући их неколико пута, наизменично. Наставник може да дода нове вежбе.

Вежбе за
опуштање

Док удишу, ученици подижу руке изнад главе и кажу: "Лифт горе!"

Док издишу, опуштају руке са обе стране тела и кажу: "Лифт доле!"

Вежба се понавља.

Три пута брзо удахну ваздух мрдајући нос. Мрдају носом сваки пут када удахну и издахну. Ученици стављају руку испред носа и сикћу при издисају.

Ученици ће:

Циљеви

1. Разумети шта су способности и инвалидитет;
2. Искусите како је имати инвалидитет;
3. Из сопственог искуства схватају да смо у стању да радимо различите ствари, упркос нашим ограничењима.
4. Они доживљавају задовољство и инспирацију помажући другима.

Припрема

1. За половину ученика у одељењу припремите мале папирнате листиће са речима „везаних очију“.
2. Припремите мале папире са речима „Гледам и помажем кад ме замоле“.
3. Одштампане копије са сликама следећих пет објеката из једног града: аутомобил, кућа, дрво, човек и мост ([DS19](#) објекти).
4. Лего блокови за изградњу објеката.
5. Шалови или други повези за очи - за половину ученика у одељењу.

Увод

Сви имамо одређену улогу у изградњи инклузивног друштва.

Инклузија је право свих људи да свесно и одговорно учествују у друштву чији су део и да буду прихваћени и поштовани са оним што их разликује од других.

Ученици гледају [Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

НФО методе: Игра улога, тимски рад, симулација.

1. Водитељ започиње приказивањем видео записа и пита ученике како доживљавају причу. **5**
' 2. Водитељ подели одељење у две групе. Половина учесника добија листиће са речима „везаних очију“ (њих ће поставити на место Слепих људи), а друга половина добија листиће са речима „Гледам и помажем када ме замоле“ - ово је група *Помагачи*.

3 '

3. Водитељ дели ученике у 5 нових група. Пола ученика у свакој групи су Слепи, а остали *Помагачи*. Након формирања група, оне добијају одштампану копију предмета из града: аутомобила, куће, дрвета, особе или моста (види документ [DSI9](#) објекти). **3** '

Методологија

4. *Помагачи* помажу ученицима, који ће преузети улогу слепих особа, да навуку повез на очи. Задатак сваке групе је да изгради предмет са одштампане копије помоћу Лего блокова. У свакој групи ученици формирају парове који се састоје од једног слепог студента и једног (или два) помагача. Сваки пар конструише један предмет, тј. ако се група састоји од 6 ученика, они ће направити 3 пара и сваки пар ће конструисати један предмет, нпр. аутомобил, ако је ово група која је добила слику аутомобила. Само Слепи ученици могу да граде предмете. *Помагачи* могу да им помогну онда када их ови замоле за помоћ. *Помагачи* не могу да додирују Лего блокове; они помажу Слепима само путем усмених упутстава. **12** '

5. Групе поређају изграђене предмете заједно на великом празном простору (радни сто или под) - то је град који су заједно изградили. **2**

Водитељ пита:

5 '

Размишљање

1. Учесници са повезом на очима: Како сте се осећали кад нисте могли да видите шта радите? 2. Помагачи: Како сте се осећали?
3. Да ли вам се свиђа предмет који сте направили?
4. Сви предмети заједно чине један град. Да ли сте задовољни градом који сте саградили?

Напомена

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

[DSI9](#) - објекти

[Видео](#)

10

Различитост и социјална инклузија / Различитост и социјално укључивање

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за
загревање

15 - Ред животиња

Наставник каже ученицима да замисле животињу али да је не кажу другима. Тада они треба да се поређају у ред од најмање до највеће. Учесници могу само мимиком и звуцима да покажу коју су животињу замислили. Када се поређају, ученици кажу коју су животињу изабрали, а наставник проверава да ли су се порежали исправно.

Вежбе за
опуштање

10 - Планински венац

Ученици стоје један поред другог у ред, раширени као планине. Свако треба да додирује ногу друга поред себе. крећу се учионицом у групи, али не померају ноге од друга поред себе. Ако се група подели, вежбање почиње испочетка.

Друга верзија: замолите ученике да ходају на прстима.

Ученици ће:

Циљеви

- научити шта значи социјално укључивање;
- размотрити питање социјалне искључености у својој малој заједници.

Припрема:

Припрема

- Одштампајте папир са гласачким картицама за сваког ученика (за активност 1).
- Одштампајте летке [DSI10.1_3](#) и [DSI10.1_4](#) ,да бисте ученицима прочитали предложене сценарије.

Опрема: лаптоп и пројектор за [интерактивну презентацију](#) и ситуацију

Увод

Сви смо веома различити, чак и унутар сопствене културе. Често одбацујемо оне који су другачији и сумњичави смо према њима. Осећамо се сигурније када комуницирамо са људима који физички и ментално личе на нас.

Али ово је једноставан начин и тако ћемо пропустити много ствари. Живот би био много живописнији и занимљивији када бисмо прихватили различитост и вредновали је као предност. Бићемо сретнији ако живимо у заједници у којој се сви осећају сигурни, прихваћени и цењени.

Ученици гледају [Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

НФО методе: дискусија, тимски рад, грудвање (снегом)

Методологија	1. Ученици гледају интерактивну презентацију , дискутују са наставником о тексту и сликама и изражавају своја мишљења (гласањем картицама ✓ или ✗) као одговор на питања постављена у презентацији. На тај начин они улазе у тему искључења различитих из живота неког друштва и из друштва у целини. Учитељ им помаже да уоче разлику између прихватања сваког појединца једноставно зато што је људско биће и „чињење услуге“ „другима“, „другачијима“ тиме што их прихваташ (при чему ово друго није социјално укључивање). 10'
	2. Ученицима се да задатак да смишљају приче о социјалној искључености у одређеној ситуацији. Учитељ им показује место догађаја и опис ликова из Приче 1 (DSI10.1 2 на великом екрану и пита да ли су икада били сведоци или учествовали у сличном инциденту социјалне искључености. Расправља се о томе шта се у овој конкретной ситуацији може догодити са овако описаним актерима. Дискусија се наставља случајевима који имају везе са социјалном искљученошћу, а којима су ученици били сведоци или су их чули у породици или од школских другова. (НФО метода: грудвање) 8'
	3. Учитељ представља (прочита) један могући заплет из Приче 1, који илуструје социјалну искљученост. (DSI10.1 3) 3'
	4. Ученици добијају задатак да смисле како да промене заплете тако да на крају приче две девојчице почну да се играју заједно (тј. заплет треба променити, тако да илуструје социјалну укљученост) (НФО метода: грудвање) 5'
	5. Учитељ представља један могући заплет за социјално укључивање приче са две девојчице DSI 10.1 4.. 4'
Размишљање	На крају лекције, ученици се могу подстаћи да поделе највредније активности за њих током обуке; најзанимљивије активности; део активности који их је највише изненадио, итд.
Напомена	Накнадне активности: Тренинг је повезан са следећом активношћу DSI10.2: Социјално укључивање: Учионица мојих снова.
Дигитални ресурси	Уводни видео за модул „Различитост и социјална инклузија“ Интерактивна презентација Картице за гласање DSI10.1 2: Прича 1 - место радње и опис ликова (за активности из тачке 2) DSI10.1 3: сиче - социјално искључивање DSI10.1 4: сиче - социјално укључивање

10

Различитост и социјална инклузија / Социјално укључивање: Учионица из мојих снова

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

15 - Ред животиња

Наставник каже ученицима да замисле животињу али да је не кажу другима. Тада они треба да се поређају у ред од најмање до највеће. Учесници могу само мимиком и звуцима да покажу коју су животињу замислили. Када се поређају, ученици кажу коју су животињу изабрали, а наставник проверава да ли су се порежали исправно.

Вежбе за опуштање

10 - Планински венац

Ученици стоје један поред другог у ред, раширени као планине. Свако треба да додирује ногу друга поред себе. крећу се учионицом у групи, али не померају ноге од друга поред себе. Ако се група подели, вежбање почиње испочетка.

Друга верзија: замолите ученике да ходају на прстима.

Ученици ће:

Циљеви

- ући дубље у тему социјалног укључивања;
- размислити о питању социјалног укључивања у својој малој заједници;
- доћи до закључка да је социјално укључивање корисно за све стране;
- се научити да планирају активности које су усмерене на стварање инклузивне средине у својим учионицама и школи.

Припрема

Материјал: велики листови картона или папира за флипчарт, маркери, фломастери или бојице - за плакате у активности 3.

Увод

Обично сматрамо да није наша одговорност и често окривљујемо друге, када видимо децу која су несрећна, нису укључена у живот заједнице или су чак у депресији. Сматрамо да не можемо ништа учинити по том питању зато што је живот такав и тако је уређено друштво.

Али ми смо друштво. И нашим деловањем можемо изазвати промену. Можда промена није велика али наше мале активности могу некога учинити срећним. Оне могу променити нечији живот.

Ученици гледају [Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

Методе НФО: групни рад, дискусија, уметнички рад.

1. Ученици добијају задатак да замисле своју учионицу из снова у којој су сви укључени и добро се осећају. Разред се дели на 3 групе, и свака група описује један аспект организације живота разреда/ школе у коме су сви ученици укључени.

5'

Група 1 смишља околину, на пример да ли може да се промени нешто у школском дворишту, у школској згради, учионици тако да буду укључени сви ученици. Можда су неке промене неопходне због ученика са инвалидитетом или зато што има ученика који воле да играју неке игре, а оне нису доступне или их је немогуће играти због конкретних ограничења у самој околини итд.

Група 2 размишља о новим активностима у оквиру школског живота, нпр. организовање разноврсних игара у току одмора тако да сви учествују (игре за ученике који воле физичке активности и игре и игре речима), или да се направи екипа за подршку за време одмора са задатком да посматра да ли има проблема, да ли су сви ученици срећни и да ли сви ученици имају са киме да причају, итд.

Методологија

Група 3: размислите шта чини вас (и друге ученике) несрећним, искљученим из живота разреда или одбаченим, а онда размислите шта би то могло да се промени, нпр. направите списак правила која свако мора да поштује и нека сви ученици напишу своје име испод као потврду да поштују правила; или започните кампању "Недеља доброте", у којој свако поклања посебну пажњу како се понаша према школским друговима и брине се да нико није искључен или одбачен итд.

2. Ученици из сваке групе планирају шта би лично могли да ураде да се оствари та жеља.

5'

3. Свака група добија велики картон или лист папира за флипчарт и маркере уз помоћ којих ће представити своје идеје из активности 2 на плакат. Групе могу да представе своје идеје и усмено - да говоре о њима или да их одиграју као сцену.

10'

4. Групе представљају резултате заједничког рада пред целим разредом. **10'**

Размишљање	На крају тренинга, ученици могу да дискутују о томе како да реализују у пракси неке од идеја које су представиле групе 1, 2 и 3, како би имали инклузивнију учионицу. Ако се слажу да су неки предлози добри и да се реално могу испунити, могу да планирају практичне кораке, да осмисле рокове, итд. 5'
Напомена	Предложене активности су природни наставак претходног тренинга DSI 10 "Различитост и социјално укључивање". Ако је могуће, пожељно је оба тренинга одржати два дана заредом.
Дигитални ресурси	Уводни видео за модул „Различитост и социјална инклузија“

11

Различитост и социјална инклузија / Насиље и социјално укључивање

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

1 - Уђи у круг

Наставник дели ученике у групе притом узимајући у обзир укупни број ученика у активности, нпр. ако има 20 ученика они се деле у 4 групе (по 5 ученика). Сваки ученик (у оквиру групе) добија број, у овом случају – од 1 до 5; или, да буде забавније, у групама сваки ученик је један од састојака (шопске) салате (краставац, парадајз, паприка, лук, першун, сир, уље, сирће, со – у зависности од величине групе). Након формирања групе праве кругове и наставник каже произвољан број (или састојак). Одговарајући ученик треба да изађе из круга и да покуша да уђе у њега док остали имају задатак да не отпуштају руке. Вежба може да се понови више пута тако да увек изађе неки други број или састојак.

Вежбе за опуштање

5 - Моје мисли/ осећања у једној речи

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Ученици ће:

- научити како се дефинише појам „насиље“;

Циљеви

- научити како се разликују четири основна типа насиља;
- се боље упознати и изградиће веће самопоуздање;
- се упознати са лаком стратегијом од четири корака за супростављање насиљу.

Припрема: Одштампајте радне листиће 2.1, 2.2, 2.3, и 2.4 из [DSI11_2](#) за сваког ученика:

Припрема

- На радном листићу 2.1 има два велика срца. Она морају бити претходно исечена и залепљена заједно. Након тога треба да се причврсти дугачак конач на двострано срце тако да он виси слободно са леђа ученика (погледајте илустрацију на радном листу);
- Радни листићи 2.2, 2.3 и 2.4 се деле ученицима у активности 2.

Опрема: лаптоп и пројектор

Увод

Насиље је велики проблем који се подједнако тиче и деце и одраслих; да, и одраслих исто. Многи од нас су се сусретали и требало је да изађу на крај са насилницима у неком тренутку током живота, можда као деца или као одрасли. Али, иако се насиље често среће не треба се помирити са насилничким понашањем. Није лако отети власт насилницима али има мудрих начина да изађете на крај са њима.

Ученици гледају [Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

Методе НФО: дискусија (активност 1), уметнички рад/драма (активност 2, кораци 2 и 3)

1. Ученици се уводе у тему насиља тако што гледају презентацију ([DS111 1](#)) и дискутују о различитим видовима насиља. **5'**
2. Како да се супроставимо насиљу у четири корака:

Корак 1: Самопоштовање

10'

Ако сте некада били изложени насиљу, не заборавите, да то није ваша кривица! Има много разлога због којих насилници раде то што раде али они имају врло мало заједничког са вама, а много тога са личним проблемима насилника. Зато, немојте почети да гледате на себе очима насилника. То није ваш истински портрет.

Активност 2.1.1. Ученици добијају копију великог срца из [радног листића 2.1](#) и окрећу страну која је насловљена као АЗ_АЗ. Кажите им да напишу све добре карактеристике које их чине јединственим – можда имају добре оцене из математике или физичког или спорта, свирају неки музички инструмент или причају интересантне приче својој баки и засмејавају је итд.

Активност 2.1.2. Када заврше страну ЈА-МЕНЕ, они каче срца на своја леђа окренута наопачке (страна ЈА-МЕНЕ је окренута према њиховим леђима), и почињу да се шетају учионицом. Увек, када се сретну са неким, он записује једну добру карактеристику тог ученика на његово срце (страна ДРУГИ-МЕНЕ) и шетња по учионици се наставља.

Методологија Активност 2.1.3. Завршна активност: Ученици узимају папирна срца и читају шта је написано на страни ДРУГИ-МЕНЕ. Карактеристике које се налазе на обе стране срца истински описују суштину сваког ученика. Следећи пут, када неки насилник учини да се осети несрећним, он ће се сетити овог невероватног збира позитивних црта и талената.

Корак 2: Екипа за подршку

5'

Ученици добијају копије [радног листића 2.2](#) и добијају инструкцију да их сачувају и код куће размисле о написаном. За време активности у току часа, задатак је да се прочита написано и да се измисли кратак догађај који илуструје корак 2 (ученици се деле у четири групе и свака смишља кратак заплет који приказује могуће беневфите (или недостатке) корака 2.

Корак 3: Игнориши и изађи из ситуације

5'

Слично, ученици добијају копије [радног листића 2.3](#) и чувају их као материјал за размишљање код куће. У разреду прочитају корак 3 и групе (исте групе из корака 2) измишљају заплет који то илуструје.

Корак 4: Причај са неким

5'

Ученици добијају копије [радног листића 2.4](#) и чувају је као материјал за размишљање код куће. У разреду читају корак 4 заједно и дискутују о практичним стварима, како је предложено, на пример име школског педагога или психолога и како ученици могу да га контактирају; други наставници у школи који могу да помогну; национална СОС линија коју могу да позову итд.

Вођена дискусија – можете да реализуете следеће активности и поставите следећа питања: **5'**

- Како сте се осећали у току тренинга?

На различите крајеве учионице поставите следеће натписе ([радни листић 2.5](#)): 1. Заинтересован; 2. Задовољан; 3. Збуњен; 4. Изненађен 5. Узбуђен; 6. Срећан; 7. Постиђен; 8. Нервозан.

Размишљање Ученици одлазе до натписа са осећањем које најбоље описује свеукупно осећање у току тренинга. Када се ученици поделе по групама, у оквиру своје групе кажу због чега су се тако осећали. Након тога, представник групе извештава остале групе због чега су ученици из његове групе одабрали одговарајуће осећање. (Натписи са осећањима: радни листић 2.5 ЛИНК)

- Шта сте ново научили? (везано за насиље или не)
- Како можете да искористите то што сте научили у току тренинга?

Напомена

Дигитални
ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

[DSI11 1](#) – презентација

[DSI11 2 -3-4-5](#) – радни листићи

12

Различитост и социјална инклузија / Расизам – социјално укључивање

Разрадили AENAO

Трајање 35

14 - Идемо на одмор

Ученици седну у круг. Један од њих започне низ „Одлазим на одмор и желим загрљај!“ и загрли ученика десно од себе. Након тога ученик са

Вежбе за
загревање

десне стране каже „Одлазим на одмор, желим загрљај и да ме потапшу по леђима!“, затим загрли ученика са десне стране и овај га потапше га по леђима. Сваки учесник понавља већ поменуће активности и додаје по једну нову. Нека се вежба настави док свако не дода по неку активност.

7 - Снажни као дрво

Вежбе за
опуштање

Ученици се распоређују по учионици. Стоје и имитирају дво које се покреће напред назад од ветра. Покрети су све јачи јер се приближава олуја. ученици покушавају да се крећу што снажније а да не померају стопала са пода.

Циљеви

- Подићи свест о различитим људима који живе на планети Земљи.
- Схватити чињеницу да разноврсност постоји свуда, чак и у нашој учионици.
- Размислити о нашим реакцијама приликом сусрета са непознатим човеком.

Припрема

• Додатне информације о теми

[Инклузивно образовање – Савет Европе](#)

• Материјали

Одштампани случајеви [DSI12](#).

„Нема ништа неравноправније од једнаког третирања неравноправности.“

Увод

Аристотел

Ученици гледају [Уводни видео](#) за модул „Различитост и социјална инклузија“

Методе НФО: случајеви, дискусије с целим одељењем, дискусија по групама

Методологија	<ol style="list-style-type: none">1. Наставник дели ученике на четири групе. Сваки члан групе треба да добије одштампан случај своје групе (случајеви № 1, 2, 3 и 4 су доступни у DSI12). Сви ученици треба да пажљиво прочитају случај који су добили и да размисле о постављеном питању. 5'2. Ученици, један по један, представљају одељењу своје решење. У овој фази, сви треба да кажу своје решење пред свима. 5'3. Ученици се деле по групама и дискутују о решењима чланова групе. Након тога, учитељ уводи ново питање за све: „Зашто сте направили овај избор?“ Ученици треба да укључе сва решења у дискусију: ако има ученика који су одговорили са „ДА“ на питање из случаја, они треба да објасне свој одговор. Такође, ако има ученика који су одговорили са „НЕ“ на питања из случаја, они исто треба да објасне свој одговор. 5'4. Групе пред целим разредом представљају резултате дискусије. Свака група представља сва решења и одговарајуће разлоге. 5'5. Након, учитељ показује DSI12 „Воћна салата“.
	Учитељ пита ученике:
Размишљање	<ul style="list-style-type: none">• Да ли је било лако да дате одговор на питање које је дато у случају?• Да ли бисте поступили другачије сада када знате одговоре својих школских другова?
	Додатне активности:
Напомена	Учитељ и ученици могу да гледају следеће видео клипове (по жељи) код куће или, ако има довољно времена, након завршетка активности: Агнета – филм о различитостима и приватању различитости; Иан – филм о особама са инвалидетом, недискриминацији и интеграцији.
Дигитални ресурси	Уводни видео за модул „Различитост и социјална инклузија“ DSI12 случајеви DSI 12 „Воћна салата“

ИДЕНТИТЕТ И АКТИВНО ГРАЂАНСТВО И ДРУШТВЕНО УЧЕШЋЕ

1

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Моја идентичност – ја као личност, ја као грађанин

Разрадили PROSVETA

Трајање 30

Вежбе за загревање

9 - Бум!

Нека ученици стану у круг. Кажите им да напишу неку чињеницу о себи (нпр. „Имам две сестре“ или „Моја мајка се зове Марија“) на папирићу, да га савију и ставе у балон који је надувен. Балони се стављају на средину круга а онда ученици редом буше балоне, читају написано и препознају на кога се односи информација. Учесници могу да шетају собом и дају одговоре са „да“ или „не“ другим учесницима, али не могу постављати директна питања о тврдњи, на пример не могу да питају: „Да ли имаш две сестре?“, али могу да питају „Имаш ли сестре?“, и после: „Имаш ли више од једне?“, „Имаш ли мање од три сестре?“ и др. Игра завршава када су сви учесници разумели ко је аутор листића који су добили.

Примедба: Ова игра се игра само ако има довољно времена.

Вежбе за опуштање

5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Ученици ће:

Циљеви

- разумети шта значи идентичност;
- разумети разлику између личног идентитета (карактеристике, које вас чине различитим од других) и социјална идентичност (карактеристике, које делите са другим људима, као део заједнице);
- се упознати са различитим факторима које граде идентитет;
- научити нешто више о свом идентитету;
- наћи другове са сличним интересовањима/карактеристикама;
- научити да прихватају идентитет других људи.

Припрема:

Припрема

- Одштампајте плакате [IAC1.1](#) у формату А4 и и залепите их на зидове учионице.

Неопходан материјал: лепљива трака

Неопходна опрема: лаптоп, пројектор, звучници

Увод

Идентитет човека се не састоји само од "ЈА", већ и од "МИ". Помоћу "ЈА" изражавамо љубав, посао и задовољство, али такође се позиционира и у оређеном групном идентитету-племе, заједница, МИ.

Ученици гледају [Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

1. Откриј стварне/ лажне карактеристике мог идентитета (НФО **методе: игра**). Сваки ученик треба да смисли три карактеристике идентитета-две од њих треба да буду истините о њему, а једна лаж.. Ученици устају један поједан и говоре осталима три карактеристике свог идентитета, Разред се стара да открије које две су тачне , а која од њих је нетачна. **5'**

2. Ко сам ја?

Одштампане плакате [IAC1 1](#) су залепљене на зидове учионице. Ученици круже учионицом и сваки пут када сматрају да се нека карактеристика односи на њих, запишу име на плакату. **5'**

Методологија

3. После тога учитељ одлази до једне од плаката, чита карактеристике на глас и сви ученици који сматрају да се то односи на њих (иако можда нису записали тамо своја имена), окупљају се поред ње. Процес се понавља за све карактеристике. (**НФО метода – игра**). **10'**

4. Ученици добијају да за домаћи задатак представе свој идентитет.. Гледају видео [IAC1 2](#), који је дат као предлог за један од могућих начина за представљање, односно израду домаћег задатка (**НФО метода - стваралачки рад**) **5'**

5. Последњи део обуке је неколико дана касније када ученици презентују свој рад (задатак из тачке 4.)

Усмерена рефлексција:

5'

Размишљање

- Шта сте научили о свом идентитету у поређењу са идентитетом ваших другова?
- Да ли сматрате да су неке карактеристике идентитета важније од других? Зашто?
- Желите ли да будете оно што јесте и да остали поштују ваш идентитет? Да сте могли да ли би нешто променили код себе?
- Да ли сматрате да сваки човек има право на поштовање са својим специфичним карактеристикама идентитета? Зашто? Има ли изузетака?

Активност 3 ученицима да схвате да сви живимо у заједници-у разреду, школи, насељу. Сви смо различити и то је дивно, а у исто време имамо и неке исте карактеристике. Свако припада некој групи у којој има једна или више заједничких карактеристика. Какве год да су ствари које ви волите или не волите, увек ћете наћи некога ко има сличне карактеристике или интересовања.

Активност 5:

Напомена

• Даје се за домаћи задатак или за време ваннаставних активности/самостална припрема;

• ако учитељ нема времена да чује представљање идентитета свих ученика, активност може да буде подељена на неколико делова, односно да неколико ученика представи себе у једном дану;

• за време презентација остали ученици пажљиво посматрају и идентификују (ако је то тако) карактеристике које су исте са оним који презентује. Након сваке презентације извештавају о својим открићима (или подижу руку како би показали да имају исту карактеристику са оним који презентује). У случају да нико нема ни једну карактеристику са неким , учитељ објашњава да је тај ученик јединствен како се не би осећао изолованим.

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“

Дигитални ресурси

[IAC1 1](#) плакате

[IAC1 2](#) Моје идентичности

2

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Школа као место за активно грађанство

Разрадили IPSantarém: Ana Da Silva | Ana Torres | Bento Cavadas

Трајање 35

Вежбе за загревање

16 - Леђа о леђа

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, проналазе новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

Вежбе за опуштање

2 - Постепено опуштање мишића

Да би опустили тело од главе до пете, ученици затварају очи (ако им то није проблем и труде се да затежу и опуштају сваку групу мишића на 2-3 секунде. Учитељ даје инструкције ученицима: почињу прстима на рукама и ногама, након тога иду према коленима, бутинама, задњим деловима, грудима, рукама, врату, лобањи и очима. Током ових активности полако и дубоко удишу ваздух.

Kelly Roper

Ученици ћенаучити:

Циљеви

- Зашто је важно да си активан грађанин.
- Значење циљева за одрживи развој (ЦУР).

Узраст: 8-10 г.

Додатна информација на тему:

- Јул – месец без пластике: [Буди део решења!](#)
- [Изазов - мој избор](#) (информација је доступна на енглеском језику)
- Промене у морском свету (2015). [Океанска писменост](#). Оквирни програм ЕУ за научна истраживања и иновације „Хоризонт 2020“ (H2020-BG-2014-1). Информација о пројекту (на енглеском језику)

Припрема

- ЦУР 14 <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg14>
- [Документарни филм "Олујне воде"](#)
- Документарани филм (трејлер) Midway Movie <https://vimeo.com/30919668>

Материјали:

- Велики листови (за флипчарт)
- Бојице/пастелне боје

Увод

Да би били активни грађани ученици треба да учествују у колективним активностима које су повезане са решавањем локалних или глобалних проблема. Веома је важно да учествују у реалним активностима које су повезане са проблемом. Њихово учешће се оцењује у свакој фази колективних активности.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

НФО Методе : екипни рад и уметничко стваралаштво

1. Учитељ уводи ученике у тему о загађивању пластиком и проблемима, ангажујући их кроз [игру IAC2](#) „[Мој избор може да доведе до промена](#)“.

5'

2. Ученици добијају задатак да направе (у групи), плакат о томе шта свако од нас може да уради како би спречили загађивање пластичним отпадом. Свака група ће израдити различит плакат, на основу следећих порука:

- Не користите (пластичне) цевчице.
- Не користите пластичне кесе, већ торбе за вишекратну употребу
- Не користите флаше за једнократну већ за вишекратну употребу.
- Избегавајте пластичне чаше, прибор за јело и тањире.
- Избегавајте производе у пластичном паковању.

20'

3. Када сви плакати буду готови, ученици ће их поставити на видном месту у школи. Циљ је да се усмери пажња другој деци ка томе шта они могу да учине како би смањили загађивање пластичним отпадом.

Методологија

Размишљање Учитељ спроводи дискусију са децом о томе како они својим активностима могу да допринесу смањивању пластичног отпада и шта могу да ураде како би убедили друге да и они то исто учине. **5'**

Напомена

Дигитални ресурси [Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“
IAC2 - [игра](#) „[Мој избор може да доведе до промена](#)“

3

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и заштита животне средине

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за загревање

18 - Колико много комараца!

Група стоји у круг и водитељ прича о својству комараца, у којем свако треба да убије комарца да се не би заразили маларијом. Наставник ставља комарца на главу неког ученика који треба да се савије да би га избегао. Два ученика, њему суседни, тапшу рукама над главом како би убили комарца, али им он измиче и вежба се продужава. Када се група већ навикне на игру и играју је све брже и сигурније, наставник додаје све више и више комараца, док не постане скоро немогуће да их ученици ухвате.

Вежбе за опуштање

8 - Годишња доба

Сви играчи стају у круг, али не превише близу један другоме. Учитељ каже једно годишње доба и сви почињу да се крећу као нека биљка током наведеног годишњег доба.

Зима: биљке су мале, слабе и прилепљене за земљу.

Пролеће: због јаче светлости биљке расту и полако се уздижу.

Лето: захваљујући топлом сунцу, биљке полако отварају "руке", цвеће цвета и стоји право.

Јесен: сунчеви зраци слабе. Биљке се полако савијају, цветови и листови опадају.

Циљеви

- Упознавање са појмом „еколошки отисак“.
- Повећање свести о начинима за заштиту животне средине.

Припрема

• **Додатна информација на тему**

[Еколошки отисак](#)

[Еколошки отисак – шта је то?](#)

• **Материјали**

Пројектор, хемијске и копија упитника [IAC3_Q](#) за сваког ученика.

• **Савети**

- У делу када ученици одговарају на упитник најбоље је користити отворени простор или велики затворени простор.
- Ако је неопходно, учитељ може да помогне ученицима, док одговарају на упитник

Увод

„Једноставност значи да можемо изабрати начин живота који лакше додирују Земљу и смањују наш еколошки отисак.“
Елгин Двејн

„Нјавећа претња нашој планети је веровање да ће је неко други спасити.“ Роберт Суо

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

НФО метода: упитник, адаптиран и модификован у [Приручнику са активностима против климатских промена](#), с. 26 – 28.

1. Ученици гледају [IAC3 „Животна средина“](#). Учитељ објашњава шта је еколошки отисак. Лекција не треба да буде усмерена ка томе да се ученици осећају кривим, већ да схвате које области могу побољшати. За свако питање ученици сами треба да процене какав одговор треба да дају. Ако нису сигурни, могу приближно проценити или изабрати средњи одговор. **10'**

2. Ученици добијају копију упитника [IAC3 Q](#) и стају у ред. Учитељ чита једно по једно питање, а ученици записују одговоре у свом упитнику и иду даље. **10'**

3. Када се прочитају сва питања, сваки ученик може увидети где се налази у односу на друге. **5'**

Методологија

4. Сваки ученик резимира своје резултате и формирају се групе у односу на базу резултата. ([стр. 3](#)). Учитељ објашњава шта значе резултати и даје могућност ученицима да упореде свој еколошки отисак у односу на светски просек. **10'**

По жељи: Ученици могу да обједине резултате или у учионици или код куће са родитељима. Прорачун се може извршити на два начина. Прва опција је да се израчунају одржени поени који су добијени непосредно до корака. Резултат је еколошки отисак. Друга варијанта је да се преброји број корака и да се помножи са 10, како би добили крајњи резултат.. учитељ објашњава који је смисао добијених резултата и усмерава ученике да упореде своје резултате са глобалним светским средњим просеком. Како би били јаснији резултати погледајте информацију на стр. 26 из [Приручника о активностима против климатских промена](#).

4. Учитељ показује [IAC3 „Савети“](#) и води кратку расправу о начину како да постанемо еколошки свеснији.

Учитељ пита ученике:

Размишљање

- Да ли вам је било конфузно да пребројите ваше еколошке отиске?
 - Како сте се осећали када сте достигли максималан број корака?
 - Како сте се осећали када сте увидели свој еколошки отисак?
 - да ли мислите да постоје ствари које можете да промените у свакодневном животу и да на тај начин смањите свој еколошки отисак?
- 10'**

Напомена

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“

Дигитални ресурси

[IAC3 Q](#)

[IAC3 "Животна средина"](#)

[IAC3 „Савети“](#)

4

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство у борби против насиља

Разрадили IPSantarém: Ana da Silva

Трајање 35

Вежбе за загревање

16 - Леђа о леђа

Сваки учесник проналази партнера који је сличне висине и тежине. Ученици седају на под, леђима окренути један другоме. Држе се за руке. Циљ је да устану, а да не одлепе руке и леђа. Након једног или два покушаја, проналазе новог партнера. Могу да пробају ово са више партнера.

Вежбе за опуштање

5 - - Моје мисли/ осећања у једној речи

Наставник позива ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем) на један минут и да смисле реч која описује њихова осећања/ мисли након завршетка вежбе. Након тога ученици отварају очи и један по један говоре своју реч осталима.

Ученици ће:

Циљеви

- научити како се дефинише насиље;
- научити да идентификују ситуације насиља у школи;
- напишу 10 правила и 5 речи везане за активну борбу против насиља у школи.

Филомови/ анимације, које могу да користе наставнику у припреми за активности у оквиру часа:

Припрема

<https://www.youtube.com/watch?v=pzKXRuKNd8Q>

<https://www.youtube.com/watch?v=UAwqklzKK08>

<https://www.youtube.com/watch?v=u03EHVf-7vI>

<https://www.youtube.com/watch?v=YyDJafzuUK4&t=170s>

Насиље не решава ништа, али тренутно га свакодневно виђамо у различитом облику, често и да га нисмо ни свесни. Зато је важно да будемо свесни и активни. Насиље се може манифестовати у било које време на било ком месту- у школи, на школском игралишту, на великом одмору, на улазу у школу итд.

Увод

Деца могу да изазову бол, са или без свести о том чину и без постављања себе на место других.

Добро је да се на часу дискутује о негативним последицама, које насиље може да има на физички и психички развој деце, као и да се размотре стратегије за спречавање или заустављање насиља.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

НФО методе: Blue sky thinking, рад у пару.

Методологија	<p>1. Покажите учесницима инфографику са дефиницијом за насиље. 3'</p> <p>2. Искористите методу Blue sky thinking мислене за генерисање идеја за расправу о последицама насиља: поређајте учеснике неформално у полукруг око флипчарта или беле табле, где ће бити записане њихове идеје. Подстакните ученике да дају што је могуће више идеја, да раде на развијању идеја других и спречавајте подругљиве процене и смех. 5'</p> <p>3. Питајте да ли (и зашто) се речи и дела, која ученици кажу једно другом могу сматрати насиљем. Разговарајте о идејама које је дала група. 5'</p> <p>4. Позовите учесник да раде у пару и да напишу 2 правила за препознавање и активно спречавање или заустављање насиља у школи. 3'</p> <p>5. Након тога, позовите сваки пар да прочита једно правило наглас. Наставник записује предлоге на флипчарту или на табли (можете да подвучете кључне речи). Ако је неко правило слично другом које је већ записано, замолите пар да прочита друго правило. Сликајте скуп правила да би их поделили са групом. 10'</p>
Размишљање	<p>Питајте учеснике да поделе са групом да ли ће се придржавати ових правила – свих или само неких; зашто?</p> <p>Изаберите 5 важних/ кључних речи, које могу да резимирају ова правила - да помогну у откривању насиља и да се уради нешто за његово спречавање или заустављање. 3'</p>
Напомена	
Дигитални ресурси	<p>Уводно видео за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“</p> <p>Инфографика која представља карактеристике појма „насиље“.</p>

5

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и подршка људима у невољи

Разрадили IPSantarém: Ana Da Silva | Ana Torres | Maurício D

Трајање 35

Вежбе за загревање

7 - Контакт очима

Учесници стају у круг. Свако од њих гледа у некога преко пута. Оба двоје крећу један ка другом и меају своја места притом гледајући се у очи све време. Много парова могу да замене места у исто време, а група мора да се побрине да свако у кругу се укључи у замену места. Савет: У почетку не говорите, а након тога се поздрављајте док се мимоилазите у средини круга.

Вежбе за опуштање

17 - Масажа у круг

Група стоји у кругу и окреће се у једном правцу. Сваки учесник ставља руке на рамена особе испред себе. Сви ученици почињу да масирају учесника поред себе по раменима. Ученици који добијају масажу могу да коментаришу. После неколико минута, ученици се окрећу како би ученик који је масирао за узврат добио масажу.

Ученици ће:

Циљеви

- научити везу између невоље и заштите – увод у тему;
- научити да идентификују и анализирају различитих потреба заштите;
- подићи свест о томе зашто је важно да се бринемо о другим људима и да узимамо у обзир њихове потребе;
- научити различите начине заштите људи.

Документи, који могу да помогну у продубљивању теме наше дужности да заштитимо друге људе

Припрема

https://europa.eu/european-union/topics/human-rights_bg

<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter> (информација је доступна на енглеском и француском језику)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

Увод

Док растемо, важно је да знамо да свако има право да буде заштићен и да њихове потребе буду задовољене. То често подразумева да будемо пажљивији према потребама људи око нас, да не узимамо у обзир само наше потребе, већ да гледамо на свет на све сложенији и интегрисанији начин. Важно је размислити о различитим ситуацијама, у којима људе треба заштитити и шта се може урадити у тим ситуацијама.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

НФО методе: brainstorming, групни рад и ликовно стваралаштво

Методологија

1. Наставник показује [ВИДЕО](#) и организује brainstorming на питање шта значи да помогнеш или заштитиш некога. **3'**
2. Всеки ученик получава лист хартия и химикалка. Учениците си затворят очите и трябва да помислят самостоятелно за ситуација, в която са чувствали заштита. **3'**
3. След 2 - 3 минути учителят им казва, че могат да отворят очите си и имат 5 минути, за да скицират (нарисуваат) ситуацијата и да напишат под рисунката едно изречение, което ја обобщава. Ако е необходимо, е възможно да се објасни, че сложни и опасни ситуации често можат да бидат представени со по-прости таквива, како на пример: „Бях гладен, зашто загубих парите, со които требваше да си купя закуска в училищния павилион, но моят учител ми даде блокче от зърнени храни и плодове “. **5'**
4. Учениците прикрепват рисунките си на стената или да ги поставят на пода, подпрени на стената, и класът има 2 минути, за да ги разгледа. **3'**
5. Следва разговор за това, каква нужда изпитват лицата от рисунките, кој е предложил заштита и помош, и какво е направено в тази врска. **5'**
6. Един доброволец или учителят разчертават на дската таблица како тази по-долу и ја попълват, докато се води разговорът: **5'**

Каква је потреба нацртана?	Ко је осигурао заштиту/ помоћ?	Шта је урађено да помоћ/ заштита буде обезбеђена?

Водител може да постави следећа питања у групи:

5'

Размишљање

- Да ли вам је било тешко да замислите ситуацију, у којој сте се осећали заштићено?
- Шта можемо да учинимо, кад видимо потребе других?
- Шта можемо да урадим, кад не знамо како да заштитим/ помогнемо некоме у невољи?

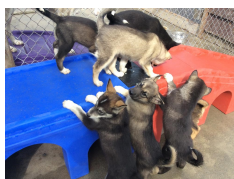
Напомена

Дигитални ресурси

[Уводни ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“

[ВИДЕО](#) из корака 1

6

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство за заштиту и уважавање животиња (активности на отвореном)

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

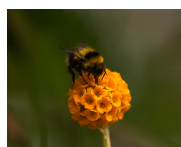
Вежбе за загревање

15 - Ред животиња

Наставник каже ученицима да замисле животињу али да је не кажу другима. Тада они треба да се поређају у ред од најмање до највеће. Учесници могу само мимиком и звуцима да покажу коју су животињу замислили. Када се поређају, ученици кажу коју су животињу изабрали, а наставник проверава да ли су се порежали исправно.

Вежбе за опуштање

6 - Дишем као пчела

Учитељ даје инструкције ученицима да се сместе удобно, како би вежбали дисање као пчеле. треба да замисле да су слетели на лист или цвет. Учитељ даје следеће инструкције:

- Дишите тако да вам ваздух пролази кроз нос и да испуни ваша плућа.
- Док издишете, зујите као пчела. Колико времена можете да зујите? Схватите колико далеко може да прелети ваша пчела, пре него што стане да одмори. Бзз!
- При следећем удисају утврдите да ли ваша пчла може да лети и зуји гласно.
- При следећем удисају нека ваша пчела лети и зуји полако.

Када завршите вежбање, учитељ одваја време за кратку дискусију. Да ли је другачији осећај када зујите гласно или полако? Како се осећа ваше тело?

По жељи (ако има времена): после вежбе дисања ученици могу да нацртају пчелу и лист или цвет на коме су "стајали" у машти. Тај цртеж може да се употреби како би нас подсетио на опуштајућа вежбања. Када виде цртеж, почињу да се понашају као пчеле на листу и дишу као оне.

Циљеви

Кроз обуку деце да се брину о животињама и да цене њихове животе, они ће научити колико је важно да буду добри према свим бићима, независно од тога да ли су велики или мали. Научити бити љубазан према животињама у раном добу је корисно за децу јер им помаже да постану бољи и саосећајнији појединци.

Припрема

1. Пронађите парк у близини школе или друго лако доступно отворено место, где ученици могу да посматрају животиње (птице, инсекте и др.).
2. Одштампajte табелу запажања [AC6.1.1](#) за сваку групу/ученика.
3. Пре почетка лекције, одгледајте са ученицима видеоклип [AC6.1.2](#), да би добили идеје о предложеној имитацији понашања животиња, које је описано у одељку за размишљање.
4. Планирајте посету до објекта за посматрање на отвореном уз неопходну подршку родитеља, управе школе, дозвола итд.
5. Донесите оловке за цртање и хемијске за сваку групу/ ученика или замолите ученике да донесу своје.

Увод

Саосећајност према животињама је тесно повезана са добротом као карактерном цртом и може са сигурношћу да се каже, да онај ко је суров према животињама, не може да буде добар човек. [Артур Шопенхауер](#)

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

Организујте шетњу за посматрање на отвореном (до локалног парка/поља/шуме) са циљем обучавања ученика да посматрају животиње у својој природној средини, али да им не сметају.

Део подучавања ученика поштовању животиња јесте да им помогне да науче како да посматрају животиње у њиховој природној средини. То једноставно значи да их посматрају њихово понашање или изглед, без ометања или застрашивања. Замолиите ученике да посматрају, али да не додирују животиње. Ученици могу да бележе како се животиње понашају, да их фотографишу/ снимају на телефонима, да нацртају то што виде, итд. Записани визуални материјали могу да буду искоришћени и на часовима природних наука или других наставних активности.

Методологија Могућа запажања:

- Птице, које воле да пију воду са језера, фонтана или чешама. Ако видите птице како слећу поред чешме да пију воду, научите ученике да их не терају.
- Посматрајте лептире, који слећу на оближње грмље. Ученици могу да их нацртају, сликају или да бележе њихово понашање.
- Погледајте испод великих камења да нађете бубе или стоноге. Ученици могу да их нацртају, сликају и да бележе њихово понашање.
- Потражите веверице на дрвећу и записујте шта раде.

Ученици раде индивидуално или у пару и записују своја запажања у табели запажања [IAC6.1.1](#) (треба претходно да се одштампа).

Размишљање Ученици подрепљују своја запажања чињеницама из табеле запажања, деле фотографије и видео клипове које су направили или имитирају понашање животиња које су посматрали. Последње је нешто што деца воле да раде (на пример, да имитирају врапце из [AC6.1.2](#)).

Временски оквир:

Активности на отвореном: 35 мин

Рефлексија: 10 мин (може се одржати и на отвореном и у затвореном простору – у учионици)

Напомена Час садржи обавезни део који се може одржати на отвореном - у време када се реализује екскурзија или специјално организован излет. Укупно трајање може да варира у зависности од растојања места које ће бити посећено. Када сте већ на том месту, време трајања активности је 35 мин.

Додатне активности: Ученици могу да започну пројекат „Направи сам“ – израда појила за птице од пластичне боце (видео водич: [AC6.1.3](#)).

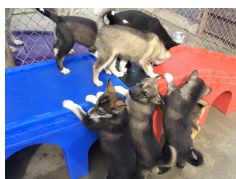
[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“

Дигитални ресурси [AC6.1.1](#) – табела запажања

[IAC6.1.2](#) - видео: Посматрање птица

[IAC6.1.3](#) - видео: Направи сам - Појило за птице

6

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство за заштиту и уважавање животиња (активности у затвореном)

Разрадили PROSVETA

Трајање 60

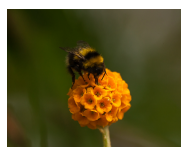
Вежбе за загревање

15 - Ред животиња

Наставник каже ученицима да замисле животињу али да је не кажу другима. Тада они треба да се поређају у ред од најмање до највеће. Учесници могу само мимиком и звуцима да покажу коју су животињу замислили. Када се поређају, ученици кажу коју су животињу изабрали, а наставник проверава да ли су се порежали исправно.

Вежбе за опуштање

6 - Дишем као пчела

Учитељ даје инструкције ученицима да се сместе удобно, како би вежбали дисање као пчеле. треба да замисле да су слетели на лист или цвет. Учитељ даје следеће инструкције:

- Дишите тако да вам ваздух пролази кроз нос и да испуни ваша плућа.
- Док издишете, зујите као пчела. Колико времена можете да зујите? Схватите колико далеко може да прелети ваша пчела, пре него што стане да одмори. Бзз!
- При следећем удисају утврдите да ли ваша пчла може да лети и зуји гласно.
- При следећем удисају нека ваша пчела лети и зуји полако.

Када завршите вежбање, учитељ одваја време за кратку дискусију. Да ли је другачији осећај када зујите гласно или полако? Како се осећа ваше тело?

По жељи (ако има времена): после вежбе дисања ученици могу да нацртају пчелу и лист или цвет на коме су "стајали" у машти. Тај цртеж може да се употреби како би нас подсетио на опуштајућа вежбања. Када виде цртеж, почињу да се понашају као пчеле на листу и дишу као оне.

Циљеви

Кроз обуку деце да се брину о животињама и да цене њихове животе, они ће научити колико је важно да буду добри према свим бићима, независно од тога да ли су велики или мали. Научити бити љубазан према животињама у раном добу је корисно за децу јер им помаже да постану бољи и саосећајнији појединци.

Неопходна опрема: пројектор и звучници

Припрема

Неопходан материјал:

- картон, маркери, дрвене бојице – за плакате у активности 2.2;
- флипчарт или бела табла – за записивање идеја ученика у активности 3.2.

Увод

Само када се научимо да не примењујемо насиље према свим облицима живота, моћићемо да живимо добро са другима.

[Сезар Чавес](#)

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“.

Методе НФО: дискусија, работа в екип, творческа работа, мозична атака.

1. Учите ученике да почисте за собом зато што им је стало до животиња. **5'**

Подстичите ученике да чисте различите отпатке који се налазе н адечјем игралишту, у парку или у дворишту. Објасните им да мачке и пси могу да се отрују од наизглед безопасних предмета као што су чоколада, средства за чишћење, батерије. Мале птице могу да се задаве парчићима пластике, док, на пример, патке, рибе и друга створења која живе у води могу да настрадају од пластичних флаша за воду или других отпадака. Замолиите ученике да поделе приче које знају о чишћењу отпадака како би се помогло животињама или случајеве када су животиње страдале због отпадака.

2. Преузмите иницијативу за чишћење.

2.1. Гледајте видео [IAC6.2.1](#).

2'

Методологија

2.2. Испланирајте сличну кампању у школском дворишту, локалном парку или насељу. Дајте слободу ученицима да изабере како ће радити – у групи или планираним активностима као што је девојчица у видеу. Ученици, који више воле да раде самостално, заузимају место и почињу да планирају своје активности. Остали део разреда се дели на веће групе од десетак ученика. Задатак је да испланирају Дан за чишћење. Они требају да осмисле све детаље кампање, нпр. шта треба да се почисти, какав материјал и опрема су неопходни (ако је потребно), место где ће се окупити сви учесници кампање на почетку, у колико сати, итд. Након договора о детаљима ученици треба да направе плакат, којим ће рекламирати (или представити) наступајући Дан за чишћење осталим ученицима школе.

15'

3. Брига о животињама

3.1. Гледајте видео [IAC6.2.2](#)

3'

3.2. Ученици разматрају шта могу да ураде да помогну животињама и да им покажу да им је стало до њих, да их воле и уважавају преузимајући идеје из видеа или давањем сопствених идеја.

5'

Шест мислећих капи (Eduard de Bono) – вођена рефлексивна.

*Замишљање прошлих и будућих догађаја и одлука може да буде збуњујуће. Живот је сложен и може изгледати компликовано и збуњујуће. Обично је добро разграничити различите аспекте датог догађаја и и одлуке да би добили реалну слику. Ево како можемо да урадимо то. Замислите да када ставите капу одређене боје имате у виду само један аспект неког случаја или одлуке. **5'***

Размишљање

1. [БЕЛА КАПА](#) је капа чињеница. Зато ставите белу капу и размислите (и поделите) које сте чињенице научили у току данашње активности.
2. [ЦРВЕНА КАПА](#) је капа емоција. Зато ставите црвену капу и и размислите (и поделите) како се осећали у току активности или у току неког његовог дела.
3. [ЦРНА КАПА](#) је капа негативности. Ставите је и размислите (и поделите) шта вам се није допало у данашњој активности.
4. [ЖУТА КАПА](#) је капа позитивности. Ставите је и размислите (и поделите) шта вам се допало у данашњој активности.
5. [ЗЕЛЕНА КАПА](#) је капа креативности. Ставите је и размислите (и поделите) шта вам бисте могли да искористите то што сте научили и доживели данас у реалном животу.
6. [ПЛАВА КАПА](#) је капа која руководи процесима учења. Ставите је и размислите (и поделите) шта сте научили из данашње активности.

Као наставак данашње активности, учитељ може да изабере неку од следећих активности:

- организовање кампање „Дан за чишћење“, коју је планирала једна група или укључивањем идеја свих група – као активност разреда или целе школе;
- ученици, који су испланирали индивидуалне активности чишћења, могу да поделе с разредом шта су урадили по том питању;
- ученици могу да кажу да ли примењују у пракси неке од идеја о којима се причало у активности 3.2.

Напомена

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“

[IAC6.2 1](#) - видео: Лилина прича

Дигитални
ресурси

[IAC6.2 2](#) - видео: Постани волонтер за спасавање животиња

Едуард де Боно "Шест мислећих капи":

[БЕЛА капа](#), [ЦРВЕНА капа](#), [ЦРНА капа](#), [ЖУТА капа](#), [ЗЕЛЕНА капа](#), [ПЛАВА капа](#) .

7

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Европске вредности

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

21 - Игра именима са лоптом

Ученици стају у круг. Наставник даје лопту једном од ученика. Он је хвата, каже име ученика и даје лопту том ученику. После неколико давања, наставник додаје још једну лопту, а након тога и трећу и четврту, итд. На тај начин у ваздуху ће бити две, три или четири лопте, а сви учесници ће изговарати имена других учесника.

Вежбе за опуштање

3 - Дисање по инструкцијама

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им то не представља проблем), да удахну на 4 секунде, након тога да издахну на 4 секунде (све то раде преко носа, што наравно ствара отпор приликом дисања). Након тога једном руком на грудима, другом на стомаку, ученици дубоко уздишу преко носа и издишу на уста. Током ове вежбе дијафрагма се пуни ваздухом, а не груди, како би се покренула плућа..

Jordan Shakeshaft

Ученици ће:

Циљеви

- сазнати више о европским вредностима;
- размотрити сопствене вредности и упоредити их са убеђењима других ученика;
- развијати своје вештине расуђивања.

Опрема: лаптоп и пројектор за [IAC7_1](#)

Припрема

Припрема: одштампани примерци радних листова:

- [IAC7_2](#) - за сваког ученика;
- картице са емоцијама: [IAC7_3](#) - један сет за одељење.

Увод

Вредности су темељ друштва. Оне значајно утичу на наше поступке и изборе. На њима се гради свакодневни живот.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и социјална сарадња“.

Методологија

1. Ученици гледају видео [IAC7_1](#) и расправљају о томе шта њима значе вредности које су им представљене, користећи примере из свог свакодневног живота у школи или код куће (**НФО методе: олуја мозга, дискусија**). **10'**
2. Ученици добијају задатак да направе списак ствари које воле (у приложеној табели [IAC7_2](#)). То ће им помоћи да схвате своје вредности.

2.1. Прво студенти својим одговорима попуњавају само леву колону. **5'**

Одговори ће бити различити, али у наставку можете видети унапред попуњену табелу са неколико примера.

Које врсте књига волиш да читаш?

Одговор	Са којом вредношћу је повезан одговор?
приче	
енциклопедије	
књиге о животињама	

Које школске предмете волите?

Одговор	Са којом вредношћу је повезан одговор?
човек и природа	
физичко васпитање и спорт	
матрењи језик	
страни језик	

Шта те мотивише?

Одговор	Са којом вредношћу је повезан одговор?
да играм кошарку/ фудбал и др. (екипне спортове)	
да тренирам за такмичења у пливању	
да цртам и да стварам предмете својим рукама	
да читам књиге	
да гледам цртане филмове (наслов)	

2.2. Нови задатак за ученике је да размисле зашто воле све ове ствари. Ово ће повезати ствари које воле са њиховим вредностима.

Сада ученици треба да попуне десну колону својим одговорима изабраним са листе вредности (доступне у [ЈАС7_2](#)) или да смисле друге вредности које нису на листи.

10'

Одговори ће бити различити, али у наставку можете видети унапред попуњену табелу са могућим одговорима.

Које врсте књига волиш да читаш?

Одговор	Са којом вредношћу је повезан одговор?
приче	храброст, поштење
енциклопедије	радозналост
књиге о животињама	љубав/ емпатија

Које школске предмете волиш?

Одговор	Са којом вредношћу је повезан одговор?
човек и природа	знатижеља, радозналост, истраживање
физичко васпитање и спорт	такмичарски дух, поштовање правила
матерњи језик	родољубље
страни језик	упознавање других земаља, отвореност према свету

Шта те мотивише?

Одговор	Са којом вредношћу је повезан одговор?
да играм кошарку/ фудбал и др. (екипне спортове)	сарадња и тимски рад
да тренирам за такмичења у пливању	перфекционизам, самоусавршавање
да цртам и да стварам предмете својим рукама	стваралаштво, креативност
да читам књиге	радознаност, саосећање
да гледам цртане филмове (наслов)	у зависности од садржаја, могуће вредности су храброст, љубав, оданост

Ова активност је начин да се ученицима помогне да идентификују своје основне вредности и науче да су део њиховог свакодневног живота.

Вођени одраз:

10'

Поставите следеће знаке на различите крајеве просторије (летак [AC7_3](#)):

Размишљање 1. Заинтересовани; 2. Задовољан; 3. Збуњен; 4. Изненађен; 5. Узбуђен; 6. Срећан; 7. Постиђен; 8. Нервозан.

Ученици иду до знака са осећањем које најбоље представља њихову укупну емоцију током часа. Након што се раздвоје, они у својој групи размењују зашто су одабрали то осећање. Представник групе затим извештава остале групе зашто су се ученици из његове групе тако осећали. (Емоционални знаци: летак [AC7_3](#))

Напомена

[ВСТЪПИТЕЛНО ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и социално сјтрудничество“

Дигитални ресурси

[AC7_1](#) – видео

[AC7_2](#) – работен лист

[AC7_3](#) – карти с емоции

8

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и здрав начин живота

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за загревање

15 - Ред животиња

Наставник каже ученицима да замисле животињу али да је не кажу другима. Тада они треба да се поређају у ред од најмање до највеће. Учесници могу само мимиком и звуцима да покажу коју су животињу замислили. Када се поређају, ученици кажу коју су животињу изабрали, а наставник проверава да ли су се порежали исправно.

Вежбе за опуштање

7 - Снажни као дрво

Ученици се распоређују по учионици. Стоје и имитирају дво које се покреће напред назад од ветра. Покрети су све јачи јер се приближава олуја. ученици покушавају да се крећу што снажније а да не померају стопала са пода.

Циљеви

- Упознавање са различитим аспектима здравог начина живота.
- Додатно појашњење зашто је здрав живот важан.

• Материјали

Маркери у различитим бојама, велики листови папира (или А4).

• Савети

Припрема

Необезно: Одмах након размене мишљења, наставник може посаветовати ученике да заиста почну да примењују неке аспекте здравог живота у трајању од недељу дана (на пример, да смање време за ТВ, да иду у шетњу са родитељима, да редовно уче како би смањили стрес, да понесу доручак од куће, да иду рано у кревет итд.), а да се следеће недеље организује дискусија на којој ће се разматрати предности.

„Пазите на своје тело. То је једино место у коме живите.“

Увод

Џим Рон

Студенти гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и социјална сарадња“.

НФО методе: бреинсторминг, тимски рад, уметничко стваралаштво.

1. Ученици гледају [IAC8](#) - причу о „Христу - здравом и јаком“.

2'

2. Наставник позива ученике да размотре која су три основна стуба здравог начина живота:

а) исхрана;

б) физичка активност;

в) ментално здравље (на пример, нема стреса током тестова и испита).

Њихово мозгање завршиће се предлозима како помоћи Христу како би се осећао боље и био здрав и снажан.

5'

Методологија

3. Наставник дели ученике у три групе према горе наведена три главна стуба:

Група А. Исхрана;

Група Б. Физичка активност;

Група В. Ментално здравље.

4. Свака група креира плакат који приказује здрави модел групе.

10'

5. Групе представљају плакате. Могу ли ови модели обезбедити здрав животни стил Христу (а самим тим и њима самима)?

5'

Наставник пита ученике:

5'

Размишљање

- Да ли је било тешко идентификовати аспекте здравог начина живота?
- Да ли мислите да ћете успети да примените неке од ових аспеката (ако то већ нисте учинили)? Ако да, које?

Напомена

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учешће“

[IAC8](#) прича о „Христу - здравом и јаком“

9

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и волонтирање

Разрадили АЕНАО

Трајање 35

Вежбе за загревање		1 - Уђи у круг	<p>Наставник дели ученике у групе притом узимајући у обзир укупни број ученика у активности, нпр. ако има 20 ученика они се деле у 4 групе (по 5 ученика). Сваки ученик (у оквиру групе) добија број, у овом случају – од 1 до 5; или, да буде забавније, у групама сваки ученик је један од састојака (шопске) салате (краставац, парадајз, паприка, лук, першун, сир, уље, сирће, со – у зависности од величине групе). Након формирања групе праве кругове и наставник каже произвољан број (или састојак). Одговарајући ученик треба да изађе из круга и да покуша да уђе у њега док остали имају задатак да не отпуштају руке. Вежба може да се понови више пута тако да увек изађе неки други број или састојак.</p>
Вежбе за опуштање		17 - Масажа у круг	<p>Група стоји у кругу и окреће се у једном правцу. Сваки учесник ставља руке на рамена особе испред себе. Сви ученици почињу да масирају учесника поред себе по раменима. Ученици који добијају масажу могу да коментаришу. После неколико минута, ученици се окрећу како би ученик који је масирао за узврат добио масажу.</p>
Циљеви	<ul style="list-style-type: none"> • Да разуме концепт волонтирања и његово значење. • Да повеже активно грађанство и волонтирање. 		
Припрема	<ul style="list-style-type: none"> • Препоручена литература Волонтирање, стр. 7-8 • Приче добровољаца • Материјали Бела табла / флипчарт, фломастери. Одштампан примерак Плана Добровољца - за сваку групу. 		
Увод	<p>Термин „волонтирање“ користи се за описивање алтруистичке активности у којој одређена особа или група пружа услуге другом појединцу или групи без финансијске или социјалне користи за себе.</p> <p>„Волонтерима се не плаћа - не зато што су бескорисни, већ зато што су непроцењиви.“</p> <p style="text-align: right;">Речи добровољца</p> <p>Ученици гледају УВОДНИ ВИДЕО за модул „Активно грађанство и социјална сарадња“.</p>		

Методе из НФО-а: бреинсторминг, групни рад, тимски рад.

1. Ученици гледају презентацију [IAC9](#) „В као волонтер“. Учитељ објашњава појам волонтирања. **5'**
2. Учитељ замоли ученике да размисле о својим вештинама (нпр. неко можда има добар глас или свира клавир, други је можда добар у цртању или добро плеше итд.). Ученици мозгају у вези са овим вештин. **5'**
3. Ученици се поделе у три или четири групе у зависности од резултата мозгања. На пример, они који су добри у спорту формираће једну групу; они који су добри у цртању - формирају другу групу итд. Ако постоји велика разлика у броју ученика у различитим групама (једна група је веома велика у поређењу са осталим), наставник може да замоли ученике из велике групе да размисле о другој вештини коју имају или да велику групу подели на две мање. **5'**

*** Наставник мора бити сигуран да је сваки ученик члан неке групе.**

Методологија

4. Када се групе формирају, свака група добије [IAC9 Plan](#) и треба да разради план у вези са тиме како могу учествовати у волонтирању и понудити ученицима из других група да их науче нечему. Групе дискутују о овоме, фокусирајући се на специфичности (на пример, шта могу понудити другима, колико времена је потребно за спровођење овог облика „обучавања“ итд.). Групе бележе своје предлоге на одштампаном [IAC9 Plan](#). **10'**
5. Групе представљају своје предлоге целом одељењу. **5'**
6. Наставник подстиче ученике да волонтирају у стварном животу и да пруже услуге о којима су разговарају својим школским друговим/ другарицама. Позива ученике да обавесте своје школске другове/ другарице о томе када ће и како подучавати своје вештине (на пример, Стефан, који је добар уметник, нуди да научи своје школске другове како да цртају; ово ће се одржати у среду после школе и ова услуга ће трајати 1 сат итд.). Сваки ученик затим треба да под својим именом упише у [IAC9 Plan](#) своју волонтерску услугу. **5'**

Напомена: Наставник треба да буде на располагању током разматрања и спровођења волонтерске активности и да помаже групама у пружању њихових услуга. Одреди се конкретан период, нпр. две-три недеље, као „период волонтирања“.

Наставник пита ученике:

- Да ли је било тешко размишљати о својим вештинама?
- Да ли сте размишљали да понудите нешто као волонтер?
- Да ли сматрате да је волонтирање важно за друштво?

Размишљање

*** Необвезно:** ако у 6. кораку постоје предлози за стварно волонтирање, а ученици заиста нуде услуге током „периода волонтирања“, на крају тог периода наставник може поново да води такав разговор. Он може ученицима да постави следећа питања:

- Како сте се осећали као волонтери?
- За оне који су били „обучавани“: како сте се осећали када су вас научили вештини коју раније нисте знали? **10'**

Напомена

Учитељ и учениците може да гледат следното видео (незадължително) у дома или ако има достатљно време, след прикључване на дейноста:

[Pip](#) - Филм за доброволчество и подпомагане на другите.

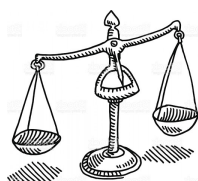
Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвено учење“

[IAC9](#) презентација „В као волонтер“

[План на Доброволеца](#)

10

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и закони – демократија

Разрадили AENAO

Трајање 35

Вежбе за загревање

13 - Сајмон каже

Наставник каже групама да треба да изврше инструкцију коју он дајеали само ако испред ње чују речи „Сајмон каже: ...“. Ако наставник не започне инструкцију тим речима онда група не треба да је изврши. Наставник започиње, нпр. „Сајмон каже: плесни рукама“, и притом и он сам плесне рукама. Учесници извршавају инструкцију. Наставник почиње да говори све брже тако што на пример каже прво: „Сајмон каже: клекните. Сајмон каже пишите. Сајмон каже: погледните ка поду, итд.“. После извесног времена, наставник каже „Погледајте ка прозору“ и притом не изговара „Сајмон каже“. Учесници који су извршили инструкцију испадају из игре. Игра може да се настави све док је забавна и док време то дозвољава.

Вежбе за опуштање

14 - Дај ми своју енергију

Ученици стоје у кругу. Наставник се претвара да држи лопту и додаје је ученику с десне стране, који чини исто и тако све док лопта не дође назад до наставника. Лопта се мора лагано додавати, јер је веома вредна. У другом кругу наставник покретом и звуком додаје лопту ученицима на другом крају круга. Ученици раде исто док сви бар једном не додирну лопту. Лопта се може додати на било који начин (шут, пољубац ...), постајући већа или мања у зависности од тога шта ученици желе.

Циљеви

- Упознавање са концептом управљања (закони и демократски процес гласања).
- Упознавање са елементима управљања који се односе на формирање, гласање и примену

• Препоручена литература

[Демократија](#)

Припрема

[Владавина закона и демократије](#)

• Материјал

Бела табла/флипчарт, маркери

„Демократија је када управљају сиромашни, а не богати.“

Аристотел

Увод

„Као што исправнима нису потребна правила, тако и закону није потребна правда.“
Епиктет

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвена сарадња“.

Методе НФО: „мождана олуја“, симулација

1. Учитељ показује е-ресурсе [IAC10 „Аристотел говори“](#) и уводи концепт закона и демократије. **5'**
2. „Мождана олуја“ ученика везана за проблем који постоји у разреду или у школи. Примери: нарушавање дисциплине док учитељ држи час; нездрава исхрана у школи; лоше владање у току одмора; школа нема довољно новца за нове компјутере, за обнављање књижног фонда у школској библиотеци, итд. **5'**
3. Учитељ и ученици заједно решавају на који проблем да се фокусирају. Када се донесе одлука, разред се дели на три групе. Све групе имају задатак да донесу ново правило (закон) користећи радни листић [IAC10 А](#). **15'**

Методологија

Група А: Ова група ће се усредсредити на одељке 10.1 и 10.2 радног листића.

Група Б: Ова група ће се усредсредити на одељке 10.3 и 10.4 радног листића.

Група В: Ова група ће се усредсредити на одељке 10.5 и 10.6 радног листића.

4. Када је правило готово, групе га читају пред свима. Тада учитељ иницира гласање - сви ученици треба да гласају да ли се слажу са тим правилом или не показујући одговарајућу слику из [IAC10 В](#). Учитељ наглашава да је процес гласања од суштинског значаја за демократију али резултат може да буде свакакав (и позитиван и негативан). **5'**
5. Након краћег размишљања, ученици раде квиз [IAC10 - Quiz](#). **5'**

Учитељ пита ученике:

Размишљање

- Да ли је било тешко осмислити ново правило?
- У случају позитивног гласања (што значи да ће правило бити примењено као што је формулисано) да ли сматрате да они који га не поштују треба да снесу последице?
- У случају негативног гласања – зато сматрате да се то десило? Да ли мислите да би резултат био другачији да је правило било другачије формулисано? Ако је ваш одговор да, на који начин? **5'**

Напомена

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвена сарадња“

[IAC10 А](#) - радни листић

Дигитални ресурси

[IAC10 В](#) - картице за гласање

[IAC10 „Аристотел говори“](#) - видео

[IAC10 - квиз](#)

11

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учење / Моја права и обавезе

Разрадили PROSVETA

Трајање 35

Вежбе за загревање

4 - Људски ланац

Ученици стају у круг. Затварају очи и почињу да се крећу ка центру круга с подигнутим рукама. Када додирну неког, хватају га за руку и „везују“ се на тај начин у чвор. Наставник им каже да отворе очи и да покушају да се разведу и да направе круг без отпуштања.

1 - Замислите да ...

Учитељ подстиче ученике да затворе очи (ако им ово не представља проблем) и даје им смернице да замисле догађај из прошлости или будућности. Учесници почињу да замишљају догађај све детаљније, користећи сва чула.

Препоручени кратки сценарио:

Вежбе за опуштање

Почните да дишете полако и дубоко...

Замислите, да сте на месту, где сте мирни и опуштени...

Створите детаље у свом уму. Шта видите?

Који су звуци, мириси и боје овог посебног места?

Јел има других људи?

[Rossman, 2016](#)

Ученици ће:

Циљеви

- научити своје одговорности и обавезе према другим људима;
- научити своја права и ограничења тих права која проистичу из права других људи;
- побољшати своје аналитичке способности;
- усавршити своју вештину презентације.

Неопходна опрема: лаптоп и пројектор за представљање е-ресурса [IAC11.1](#) и [IAC11.2](#) целом разреду или да се обезбеди лаптоп за сваку групу (за активности 1 и 3.1)

Неопходни материјали:

Припрема

- флипчарт или бела табла (за учитеља у активности 2.2);
- листови и хемијске оловке (за ученике у активности 2.1);
- уже (или лепљива трака у боји) и знаци ' ' и '-' одштампани или нацртани на листовима А4 (за одељак Размишљање).

Увод

Сви имамо права и желимо да их други поштују. То води до неких обавеза и ограничења наших права.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвена сарадња“.

1. Увод у наша права

Сви имамо права и желимо да живимо на месту где сви поштују наша права. Ученици играју [игру](#) и покушавају да споје слике са одговарајућим правом. То могу да ураде са целим разредом тако што дискутују о ситуацијама и могућим одговорима. Друга варијанта је да сваки ученик (или у паровима или групама од три) игра игру на личном уређају и индивидуално одговара на питања ([IAC11.1](#)).

5'

2. Правила у учионици која ће омогућити да се сви осећају добро у школи.

10'

2.1. Ученици раде у паровима или у већим групама и свака екипа има задатак да наброји пет ствари које су им важне да се осећају добро у школи, нпр.: 1. Да учествујем у играма; 2. Да ми се не ругају ако погрешим када учитељ постави питање; 3. У току одмора да ми нико не дира ствари које ставим на клупу; 4. Да ме нико не повређује; 5. Да сви ученици буду добри једни према другима. Парови записују резултате свог рада на листу али не пишу своја имена и то предају учитељу (Метода НФО: *blue skies thinking*).

Методологија

2.2. Учитељ сумира све жеље, групишући сличне, и записује коначни списак с правилима на табли или на флипчарту.

3. „Нестали мобини телефон“ – анализа случаја

3.1. Ученици су подељени у групе од по отприлике четири особе. Свакој групи треба лаптоп како би гледали и одлучили како да реагују у интерактивном случају ([IAC11.2](#)). Чланови групе дискутују о могућностима сваког корака и бирају један након постигнутог договора. Када се игра заврши, они дискутују о могућим недостацима и предностима свог избора (као што је предложено у е-ресурсу).

5'

3.2. Групе презентују своје приче целом разреду. Приче су резултат њихових избора на сваком кораку. Дискутује се о предностима и недостацима. Након представљања свих прича, разред гласа за најбољи начин понашања у тој ситуацији.

10'

Учитељ поставља дугачко уже (или лепљиву траку у боји) на поду са знаком ' ' на једном крају и '–' на другом крају, објашњавајући да знак ' ' значи ДА, а знак '–' значи НЕ. Близина до одређеног знака означава степен слагања/неслагања. Да би сумирао тренинг, учитељ позива ученике да устану и одговоре на следећа питања тиме што ће отићи до знака ' ' или '– '. Ако има довољно времена, ученици могу да коментаришу због чега су одабрали одговарајућу позицију на ужету.

5'

Размишљање

1. Да ли вам се допала активност 1 (игра у којој сте требали да повежете слике са одговарајућим правом)?
2. Да ли вам се допала активност 2.1?
3. Да ли вам се допала активност 3?
4. Да ли сматрате да ће правила која сте донели у активности 2.2 учинити да се осећате боље у школи?

Напомена

У кораку 1 ученици играју [игру](#) у којој имају задатак да повежу слике са одговарајућим правима. Основна идеја је да се осмисли одговарајуће право. У неким случајевима постоји могућност да ученици повежу слику са неким другим људским правом, а не са онима која су означена као тачан одговор. Ако ученик може да објасни какву ситуацију има у виду приликом свог избора, добро је да водитељ то означи као тачан одговор и похвали ученика.

Свака додатна дискусија о људским правима доприноси њиховом осмишљавању.

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвена сарадња“

Дигитални ресурси

[IAC11.1](#) - интерактивна игра: Моја права

[IAC11.2](#) - интерактивна игра-случај: Нестали телефон

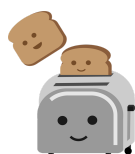
12

Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и моја снага да се мењам

Разрадили IPSantarém: Ana Da Silva | Ana Torres | Maurício D

Трајање 35

17 - Тостер или рок звезда

Вежбе за загревање

Ученици стају у круг док је један од њих у средини. Ученик у средини круга показује на некога и каже „тостер“ или „рок звезда“.

- Ако ученик у средини каже „тостер“, ученик на кога је показао, клечи, затим скаче и каже „Испечен сам, намажите ме“. Ученици који стоје поред њега „праве“ „тостер“ око њега тако што протежу своје руке.
- Ако ученик у средини каже „рок звезда“, ученик на кога је показао треба рукама испред својих уста да направи микрофон и треба да се претвара да пева. Съседите на посочения ученик се обрџатат с грџб кџм него и се преструват, че свирят на китара.

13 - Масажа тела

Вежбе за опуштање

Ученици стоје у кругу и морају пратити наставникове покрете и да се масирају. Наставник почиње да масира различите делове тела, од главе до пете (препоручује се скидање ципела). Наставник објашњава како се врши масажа - нежно или снажно.

По жељи: Наставник може тражити од ученика да масирају своје школске другове.

Циљеви

- Идентификовање позитивних и негативних осећања (стање духа, шта осећамо у сваком тренутку).
- Дискутовање о снази сваког човека да промени сопствено негативно расположење и негативно расположење других у позитивно.
- Подсећање на тврдњу да су позитивне емоције база за благостање сваког човека.
- Освешћивање чињенице да свако има снаге да потешкоће и проблеме претвори у изазове.

Припрема

Информација може помоћи да се осмисле неки аспекти ове активности (информација је дата на енглеском језику):

<https://www.theemotionmachine.com/how-to-use-the-power-of-emotional-contagion-to-change-your-mood/>

Увод

Расположење нас тера да поступамо на одређене начине чиме можемо да отворимо или затворимо могућности за бољи живот (односи са другим људима, постигнућа у школи, запослење, здравље, итд.). Да будеш активан грађанин за промену означава то да радимо ствари и координишемо наше активности тако да постигнемо одређене циљеве за што боље благостање - наше и туђе. Зато је важно да мислимо да смо у стању да трансформишемо своје расположење када се не осећамо добро и имамо емпатију како би могли да се повежемо са другима да би их схватили и помогли им у мењању њиховог расположења покушавајући да видимо ствари са позитивне или са мало мање негативне тачке гледишта.

Ученици гледају [УВОДНИ ВИДЕО](#) за модул „Активно грађанство и друштвена сарадња“.

Методе НФО: шарада (игра гестовима и мимика), драма.

Методологија

1. Организујте ученике да одиграју [компјутерску игру](#). Они могу да запишу нека осећања која се појављују у игри. **5'**
2. Поделите ученике у парове. Сваки пар ради следеће:
 - Етапа 1: Ученик 1 бира једно негативно осећање (стање духа), које се јавља у игри и показује га мимиком и гестовима. Ученик 2 треба да погоди о ком се осећању ради, а да затим покуша да промени то негативно осећање у позитивно комуницирајући гестовима и мимиком, погледима.
 - Етапа 2: Ученици мењају улоге. **20'**

Питања за разред:

- Које сте стратегије користили у кораку 2 како би довели до промене расположења?
- Да ли мислите да нас негативна осећања често блокирају?
- Како негативно расположење може да се одрази на нас и нашу околину – дајте примере?

Размишљање

Можете да подсетите ученике да је наше расположење (позитивно или негативно) често заразно - када сам сумњичав уливам сумњу у људе око мене, а када сам самоуверен, ширим самоувереност око себе, такође. Због тога је врло важно да развијемо вештину да мењамо своје расположење и да разумемо расположење других јер негативне емоције једног човека не условљавају само његове потезе већ могу да утичу и на понашање свих у његовој близини. **5'**

Корак 1:

У игри је дато следеће разграничење:

- Позитивно расположење: поверење, нада, прихватање, проицљивост, одлучност, спокој, амбиција.
- Негативне емоције: неповерење, безнадежност, резигнација, збуњеност, агонија, арогантност, узнемиреност.

Ако учитељ тако процени, може се организовати дискусија да ли је ова подела на позитивно и негативно расположење увек тачна. Могу да се размотре случајеви када неко расположење које је означено као негативно може имати позитиван смисао.

Корак 2 може бити испуњен на следећи начин:

Напомена

1. Поделите ученике на парове и они испуњавају описане активности у етапи 1 и 2 (с једном или две негативне емоције). **5'**
2. Промена партнера (формирање нових парова) и поновно испуњење активности из етапа 1 и 2. **5'**
3. Нова промена партнера и још једно испуњење активности из етапа 1 и 2. **5'**
4. Нова промена партнера и још једно испуњење активности из етапа 1 и 2. **5'**

Уместо парова, могуће је формирати и групе од 3 ученика када један снима другу двојицу (видео-оператер). Ако изаберете ову варијанту, корак 2 ће имати 3 етапе како би сваки ученик имао прилику да буде у свакој улози (Ученик1, Ученик2, видео-оператер). Касније клипове можете показати свим ученицима из разреда или их објавити на онлајн платформи.

Дигитални ресурси

[Уводни видео](#) за модул „Активно грађанство и друштвена сарадња“

[Игра](#) с позитивним и негативним расположењима

Bibliography

AENAO - The Violet Project . (n.d.). Retrieved from <http://aenao.org/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/V-Package1.pdf>

Council of Europe. (2012). Council of Europe. Retrieved from Compass: Manual for Human Rights Education with Young People: <http://www.coe.int/web/compass/home>

Cross - Cultural Communication: Many Faces of Diversity. (n.d.). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=MisplEvcI9c>

Dolci Amico; Amico Fausto. (n.d.). Retrieved from <http://danilodolci.org/media/English.pdf>

EU Justice and Consumers. (n.d.). Retrieved from 5 Consumers Rights you should know: <https://www.youtube.com/watch?v=SaRKsdeHsjw>

European Commission . (n.d.). European Commission. Retrieved from 5 Key Consumers' Rights: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/consumer-marketing/events/140317_en.htm

European Corporate Governance Institute. (n.d.). Oxford Union style debate . Retrieved from http://www.ecgi.org/conferences/fese_efmc2005/ou_rules.htm

FS2C From School to Community. (n.d.). Children and Students as Agents of Social Change . Retrieved from <http://cesie.org/media/handbook-fs2c-en.pdf>

Heraldo V. Richards; Ayanna F. Brown; Timothy B. Forde. (2007, Jan/Feb). Addressing Diversity in Schools: Culturally Responsive Pedagogy. Teaching Exceptional Children, p. 64.

Identity and Diversity Toolbox. (n.d.). Salto Youth. Retrieved from <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/identity-and-diversity-tool-box.1365>

Intercultural game (Rafa Rafa). (n.d.). Salto Youth. Retrieved from <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/intercultural-game-rafa-rafa.1502/>

Jigsaw of Human Rights. (n.d.). Salto Youth. Retrieved from <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/jigsaw-of-human-rights.281/>

Jordan Shakeshaft. (n.d.). greatist. Retrieved from <http://greatist.com/happiness/breathing-exercises-relax>

Kelly Roper. (n.d.). Retrieved from http://stress.lovetoknow.com/Top_Ten_Relaxation_Techniques_Children

Millenium Training and Development Institute. (n.d.). SALTO Youth. Retrieved from https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-1327/SimGame_3_HOWGH.pdf

Mind Maple. (n.d.). Retrieved from <http://www.mindmaple.com/downloads/Windows/>

Nancy Flowers. (2009). Council of Europe, Compasito. Retrieved from <http://www.eycb.coe.int/compasito/>

Nansy Spetsioti. (n.d.). YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=dfccrwUIROU>

Indice	Page
Credits	3
Захвалнице	4
Предговор	5
Увод	6
Упутство за учитеље	7
Припрема одељења	8
Неформално образовање	9
Употреба дигиталних алата	10
Евалуација	11
Вежбе за загревање	12
Вежбе за опуштање	18
1 - Људска права - дечја права / Забрана дискриминације	25
2 - Људска права - дечја права / Право на живот, слободу и сигурност	26
3 - Људска права - дечја права / Право на изражавање мишљења	27
4 - Људска права - дечја права / Право на савест и религију	28
5 - Људска права - дечја права / Право на неприкосновеност приватног живота	29
6 - Људска права - дечја права / Права деце која су избеглице или деце која траже статус избеглице	30
7 - Људска права - дечја права / Права деце са инвалидитетом	31
8 - Људска права - дечја права / Право на Социјалну и здравствену заштиту	32
9 - Људска права - дечја права / Право на образовање	33
10 - Људска права - дечја права / Право на одмор, слободно време и игру	34
11 - Људска права - дечја права / Право на рад	35
12 - Људска права - дечја права / Право на правду и законитост	36
1 - Различитост и социјална инклузија / Различитост – људско тело	38
2 - Различитост и социјална инклузија / Различитост: језици, државе	39
3 - Различитост и социјална инклузија / Културна/Етничка разноликост	40
4 - Различитост и социјална инклузија / Верска разноликост	41
5 - Различитост и социјална инклузија / Полне разлике (мушкарци и жене)	42
6 - Различитост и социјална инклузија / Различитост у школи	43
7 - Различитост и социјална инклузија / Разлике: узраст	44
8 - Различитост и социјална инклузија / Различитост и стереотипи	45
9 - Различитост и социјална инклузија / Различитост у способностима: Способности и инвалидитет - социјална инклузија	46
10 - Различитост и социјална инклузија / Различитост и социјално укључивање	47
10 - Различитост и социјална инклузија / Социјално укључивање: Учионица из мојих снова	48
11 - Различитост и социјална инклузија / Насиље и социјално укључивање	49
12 - Различитост и социјална инклузија / Расизам – социјално укључивање	50
1 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Моја идентичност – ја као личност, ја као грађанин	52

2 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Школа као место за активно грађанство	53
3 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и заштита животне средине	54
4 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство у борби против насиља	55
5 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и подршка људима у невољи	56
6 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство за заштиту и уважавање животиња (активности на отвореном)	57
6 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство за заштиту и уважавање животиња (активности у затвореном)	58
7 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Европске вредности	59
8 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и здрав начин живота	60
9 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и волонтирање	61
10 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и закони – демократија	62
11 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Моја права и обавезе	63
12 - Идентитет и Активно грађанство и Друштвено учешће / Активно грађанство и моја снага да се мењам	64
Bibliography	65